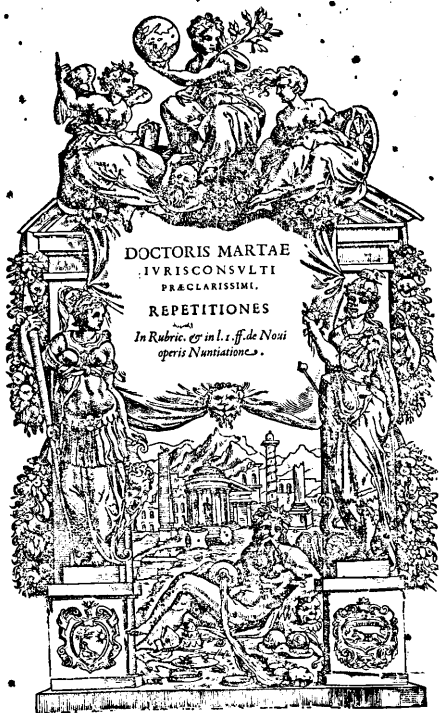

FLORENTIAE APVD GEORGIUM MARESCOTVM.

M D C.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MADRID

PERILLVSTRI AC REVERENDISS.

VIRO. ABBATI

CAPPONI CAPONIO NOSTRI STVDII

PROVIDITORI.

DOCTOR MARTA S.

ETERI consuetudine introductum est, vt quæuis varii generis lucubrationes alicui præstantissimo viro dedicerentur, ad quem inscripta epistola, ac præfatio, veluti caput roto operis corpori adiungatur, & cuius amplum, augustumq; nomen præferentes, exeuntesque in publicum, tanquam auspitiis freti, ancipitem iudiciorum aleam securè experiatur: Quem morem

alii tenent, vt aduersus obloquutores, moresosq; cēsores illius patrociniomuniantur, Sed quod ad istos pertinet, qui veritati obstrepere, ac quo iure, quaq; iniuria tueri malè parta animis obstinavere, nec dedoceri velle, quæ perperam didicerūt, nullus est mihi locus veniæ, proinde ab his nec ius, nec iniuriam deprecor, accipiendas enim mihi plagas pro re nata videro, verum hoc vnum exorari se sinat, vt feriant, dum audiunt, vulnus enim recipiam (vt dicitur) si modò Marte suo plumbeo impugnare me; insteterint, nec in flammam conicere inuidiæ cōcitæ. Alii, & quidem ingenio feliciori, id seruāt, vt quorum beneficiis ornati sunt, titulis, & inscriptionibus eorum nomen amplificent, quorum rationem sequi nō poterō, vt cogitem acceptis beneficiis respondere, aut tibi quicquam claritatis adicere, cū tuus honos, ob mirificas ædificii tui dotes, omnibusq; bonis artibus, & scientiis ornatus, semper mansurus sit suis viribus immortalis. Priorem sententiam amplectar. Non me latet quā sit arduum vetustis nouitatem, nouis auctoritatem, dubiis fidem, & obscuris lucē dare, in re præsertim tam facilis cognitionis, Cuius nuntiationis tractatio

(detrahis cæteris disputationibus cū ipsa permixtis) adeo pura remanet,
 vt neque praxi, neque doctrina digna apparere possit: Et quidē satis pru-
 denter iustum est à veteribus lectum iri in nostris scholis, vt per eā à iuris-
 dictionū materia, quæ sola difficilis, in matutinis horis digeritur, studio-
 sissimi laboribus subleuentur. Ego autem hos commetarios, ea metho-
 do dicere aggressus sum, vt si doctorum hominum statera expendantur,
 nec à lenitate, nec ab inscitia proficisci, sin vulgi trutinā examinētur, nihil
 æqui, boniq; laturum ex hominū iudicio sperare me debeam. At in Ca-
 tonis reprehensionem incidi, qui culpā deprecari, quā culpa vacare ma-
 lui, vt ille quondam Albinus, qui homo Latinus, cū res romanas græca
 oratione scriptitasset, venia se dignum esse cōsebat, si quid in historiis suis,
 aut parū compositē, aut minus eleganter scriptum esset, ob hoc à Catone
 derisus: Sic prouidentiori fuisse dicent (vt opinor) æquitatis, iniquitatis'ue
 iudicio cum tanto reatu periculum non facere, quā nunc sero errorē fa-
 cinoris ancipitis deprecari. Satiū etiam dictabat Attilius otiosum esse,
 quā nihil agere, id est inaniter vexari, Sed fortuna, quæ famam rebus,
 prætiūq; constituit, istud quoque viderit, operam enim tantū præsta-
 re, ac propositum candidum, non etiam euentum iudicii potui, Itaque si
 mihi fortuna defuerit, non tamen ipse mihi deero, diemq; tamen cōfido,
 tanquam æquum iudicem, vnde ius steterit, inde victoriam daturam. Mi-
 randam Memnonis statuam prisca vetustas habuit, & suis scriptis posteri-
 tati tradidit prodigiosam: Hęc enim, & si marmorea esset, & scalptorio
 tantū ornata lumine, lucidissimis tamen solis radiis exposita, nō modō
 voces emittebat, sed sic planē, & distinctē loquebatur, vt humanū ei spiri-
 tus cœlitus allapsus & inmisus videretur, quod & si fabulosē traditū cre-
 diderimus, non modica tamen hoc nobis ænigmate declararunt, & sub-
 fictionis cortice veritatis medullam operuerunt: Neque aliud sanē nobis
 hac statua prisca vetustas, quā præstantissimorum fauorem in paruulos
 homines voluit deotatē; Hi enim cū ingenii acumine, naturę dotibus,
 clarisq; muneribus destituantur, fit, vt instar Memnonis statuę argentes,
 pressis labiis obmutescant, ni superiorum fauore clari, ad maiora prouehā-
 tur: Verebar igitur, ne statua huius operis, tenui doctrinæ scalpello dola-
 ta, sic data prelo obmutesceret, & omnium oculi irridentes obuersis pal-
 pebris declinarent, Ni tuis irradiata fulgoribus splendeat, & resulgeat, ea
 est enim auctoritas tua, non modō magistratus, vt in iudiciis ferendis, vn-
 de tu steteris, plerōq; bonorū staturos esse confido: sic enim loquetur sta-
 tua, & propositas quæstiones fausto ore nuntiabis. Vale. Pisis, ē Museo
 meo. Kalend. Aprilis, millesimo, & sexcentesimo.

DOCTORIS MARTAE NEAPOLITANI

IVRISCONSULTI PRÆCLARISSIMI REPETITIO.

In Rubricam ff. de Operis Noui Nuntiatione, Quam Pifis
ordinarie interpretatus est Anno Domini 1599.

SUMMARIA.

- 1 **I**urifconfulti qua nota dam-
nantur.
- 2 Inuocatione diuini nominis
omiffa, non vitiatuſ actus.
- 3 Repetitio. I ſi quis ex argenteſijs . ff. de
adendo non eſt Bartoli.
- 4 Inuocationem diuini nominis eſſe de ne-
ceſſitate, probari non poſſe in iure.
- 5 Inuocatio diuini nominis eſt leuis ſollem-
nitas, qua actum non vitiat.
- 6 Religionem reſpicientia ſi omittatur, an
vitient actum, & nu. 17.
- 7 Inuocatione diuini nominis omiffa, vitia-
ri actum.
- 8 Inuocare diuinum nomen an ſufficiat me-
taliter.
- 9 Inuocationem diuini nominis eſſe de for-
mi.
- 10 *Auth. vt præponatur nomē Imper. verſ.*
*& incobetur, noua induclio, & nume-
ro 12.*
- 11 Verba imperatiui modi æquiparantur præ-
cepto.

- 12 Verba *auth. vt præponatur &c. in verſ.*
*auctore Deo intelligenda ſunt de Chri-
ſto.*
- 14 Imperatoris nomen inuocatur ob reueren-
tiam, & omiffum vitiat actum.
- 15 Sollemnitate modica omiffione actus quæ
do non vitietur.
- 16 L. fin. & ſin autem, dubius C. de iure de-
lib. intelligentia.
- 12 Pericurium ubi uergit in damnum, alie-
rius debet à iudice puniri.
- 19 Iuramentum quod habeat ſolū Deum
uictorem.

Cicero in libro primo de
legibus, ſed iurifconfulti
(inquit) ſiue erroris obſcū-
di cauſa, quo plura, & diffi-
cilia ſcire uideantur, ſiue
quod uerifimilius eſt igno-
ratione docēdi, ſæpe quod
poſitum eſt in una cognitione, in infinite diſper-
tuntur: Bartolus autem, cuius veſtigia in ſequē-
dum eſt, ſic permittit damnari, cū dilatando
ſimbrias, quæ in præmio digeſtorum, & princi-
pio Inſtitutionum quæſitiones digeſtæ ſunt, hic
iterum applicet: Noſ igitur, qui ſaciori, qua
potēſt, docēdi methodo ſtudemus, primas illas
diſputationes Bartoli (præter ordinē Noui Ope-

ria Nuntiatiois, de qua his primis mensibarte-
gendum est) aggrediamur ad laudem, & gloria
Omnipotentis Dei sanctissimi Trinitati, & ad
voluntatem vestram disputationem de invocatio-
ne diuini nominis exordiamur.

PRIMA QVAESTIO

De Invocatione diuini nominis, diuisa in
tres articulos.

PRIMVS Verum omisio istius invocatio-
nis vitiet actum.

Secundus, praesupposito quod notarij te-
neatur invocare, an si omiserint, instru-
mentum sit nullum.

Tertius, Verum si notarius Christianus co-
fiteri instrumentum inter iudeos, & il-
lud omittat, vitietur.

PRIMVS ARTICVLVS

Sic igitur iste primus articu-
lus discutendus. Verum
missio si implicationis diuini
nominis vitiet actum, in quo
communis opinio est pro par-
te negatiua, de qua testantur
Sagecin. l. un. hic. no. 7. Bolognetz. no. 40. Adden-
derat Roman. hic. sub. an. 1. Sed quia ad fundan-
dum communem principaliter inspicitur, quæ
sit opinio Bartoli, Ideo dicunt Bart. in l. si quis ex
argentarij f. si initium no. 7. vers. & hoc solle-
mnitas ff. de edendo. Sed responderi potest quod
ista opinio omnino est Bartoli sed Alexandri Pe-
rusini, vt testatur Alex. hic. no. 8. quem sequitur
Sagecin. iun. no. 3. & sunt posita inter lecturas Bar-
tol. & sic etiam potest euitari contradictio, quia
Bartol. hic tenet quod omisio invocationis diui-
ni nominis, vitiet actum.

Prima ratio pro ista communis, quod non est de iu-
re prohibendum, probari non potest 1. ab ea parte
ff. de probatio. d. nec non §. quod eis ff. ex quibus
reus liberatur. sed quod omisio invocationis si di-
uini nominis vitiet actum probari non potest, er-
go quod omisio invocationis diuini nominis vi-
tiet actum, non est de iure prohibendum. Ad pro-
bationem istius minoris inducitur textus in §. que-
tium verò in aucten. quib. mod. nat. eff. legum
vers. si testatorem couinciat declaratorem, quia
sibi illa indictione, illo mense, illa die mensis, d.
nona perij nostri anno, consule illo venerunt in
illam orationem dominum, & ita numeratur requi-
sita sollempnitatis, & omnia ista sollempnitatis, &
clausulae. Item glossa secunda in l. generalis C. de

tabular. lib. 1. §. ponit ordinem instrumentorum
& non meminit de invocatione diuini nominis.
Item textus in auct. vt proponatur nomen Im-
peratoris, neque meminit de praefata diuini no-
minis invocatione, item glossa in l. si iungentium §.
quod fere ff. de pact. Item glossa canonici in c.
inter dilectos de fide instrumentorum
§. quod a fabio, Ius sollempnitatis si omittatur, non
vitiat actum, sed omisio invocationis diuini no-
minis est de iure si sollempnitatis, ergo si omittatur,
non vitatur actus: Maior probatur per tex. in l.
7. §. pen. ff. de venus. inspic. ubi omisio modice
sollemnitatis non vitiat actum. Item probatur
per textum in l. fin. §. fin. autem dubius in fine, in
vers. si venditor libi signo C. de iure deliberandi, ubi
signum crucis apponendum est in inuentario ma-
nu scripto, & si non sit, si omittatur, non vitatur in-
uentarium, prout est magis commune opinio, de
qua testatur Alex. hic. no. 8. & Socinus num. 6.
& Monti. de inuentario cap. 7. num. 37. Minor
probatur, quia requisita per legem respectu
religionem si omittantur, non vitant actum, sed
solum Deum habent vltorem, prout dicitur de
iuramento l. rem non nouam in fine, & ibi glossa.
C. de iudic. & notatur per lasin. §. si quis postula-
re au. in l. de ad. nonibus.

Contra igitur opinio est verior in iure, quam tenet
Bartol. hic in princip. in Roman. hic. p. 4. probat
esse de iure scripto, & folios hic in princip. Aret.
in proem. in l. fin. no. 3. & 5. la. hic in princip. alle-
gat multa iura in qua nomen Domini, &
ut illud de quolibet in princip. & in princip. C. de of-
fic. p. affecti, prator africa. auct. de iur. in prin-
cip. auct. ubi, vt probatur nomen Imperatoris in
§. si verò, in vers. ad ea auctore, iure, quomodo
oportet episcopum in princip. Et sunt etiam multa
glossa iuris ciuili. in auct. de heredi. §. & falcid.
in rubric. glossa in proem. in l. fin. in rubrica. glossa
in §. item verborum in l. fin. de inuol. stipulat. in
vers. eo die. Sane etiam textus iuris canonici. cap.
1. no. licet 26. q. 5. & non obseruare 27. q. 7. &
c. cum paulus 1. q. 1.

Et licet Alex. hic. col. 2. qui est auctor communis o-
pinionis, respondeat ista iura invocare nomen
domini, sed non procedere vltimus annullando
actum, qui sit absque invocatione diuini nomi-
nis, tunc enim actus valet, & non annullatur, Fe-
lyn. in c. cum dilecta nu. 10. de rescript. Tiracu-
de terra et signa §. 3. §. glossa 2. num. 7. & 8. §. yo
in l. si quis col. 1. C. de sent. ex petricul. recitand.
Imò sequeretur quod quibet actus, etiam sine
scriptura factus, vt depositum, mutuum, como-
datum & ceteri, si non haberent invocationem
diuini nominis, preteritus essent nulli, quod nullo
iure probari potest, & ideo posset dici, quod si
ficeret invocare per nomen domini mentaliter, si-
cut videtur esse de intentione d. non obserue-
tis 27. q. 7. vers. siue mādūcatis, siue habitis, &
quia mādūcari & bibi potest absque invocatio-

ne diuini nominis, ergo ad substantiam ipsorum actum non pertinet.

9 Nihilominus arbitror sic probari posse præfaram inuocationem fuisse de forma, & substantia actus instrumenti, ipsiusque omissionem vitare illud. Formæ omissione vitatur actus l. cū hi §. si prætor ff. de transact. c. pifania de test. spoliat. c. venerabili de offic. deleg. c. cum dilecta de rescript. quia forma debet obseruari ad vnguem l. cum verò §. subuentum ff. de fideicom. lib. l. i. §. hæc verba sine vis fiat ei. Sed inuocatio diuini nominis est de forma, ergo ipsius omisio vitat actum.

10 Minor probatur per tex. in auth. §. ut præponatur nomen Imperatoris, in vers. Et incoheretur mox auctore Deo &c. Sic inuocatio, dictum mox denotat formam l. si quis maior C. de transact. in vers. itaque omnia eorum mox commodo deputuatur, quem sic inducit l. si in l. i. nu. 1. §. ff. de iureiur. quia dat formam executioni faciendæ in casu illius legis. Item quia verba §. imperatiui modi equiparatur præcepto, textus est in clem. exiui de paradiso in §. item quia de verborum significat. vbi concludit, quod secundum substantiam materiam hoc deprehenditur quasi in ponderosis videatur habere vim præcepti, & hoc potest colligi ex circumstantiis, vt dicit Abb. in c. relectum nu. 7. ne clericis, vel monachis, sed non est res ponderosior, quam inuocatio diuini nominis, ergo &c. Item quia dictum est, incoheretur Auctore Deo, & sic per ablatiuum ad solutum, qui importat conditionem la testatore ff. de conditionibus, & demonstrationibus, & conditio importat formam l. qui heredi, & l. metuius ff. de codit. & demonstr.

11 Vnde diuina authenticam §. prædictam in quatuor partes principales, in prima præfatur, qualiter ante ipsum Iustinianum in documentis etiam ponebatur nomen Imperatoris ob reuerentiam, sed non ponebatur annus currens imperij ipsius Principis, vt in vers. ipsa quoque commemoratione ornatur imperij, consulis &c. Et in vers. si quis respexit facta Romuli, & Imperatorum. In secunda parte, in vers. Vnde sanamus determinat debere poni certum annum ipsius imperij Principis, & exemplificat hoc modo, incipere in documentis, Imperij illius sacratissimi Augusti Imperatoris anno tertio, Addeus quod nihil abtulit ab ipsi, quæ obseruabat antiquitas, sed addidit aliquid plus, scilicet vt poneretur certus numerus annorum imperij, quod ostenditur etiam ex verbis rubricæ, Vt præponatur nomen Imperatoris, & velatius literis aptius describatur. In tertia parte in d. vers. Et incoheretur mox auctore Deo &c. dat totam formam documenti faciendæ, videlicet Inuocato nomine Dei, a præcedente prima indictione &c. In vltima parte determinat de vltima parte rubricæ.

Et aduertendum est, quod dum litera dicit, aucto-

12 re Deo, §. intelligendum est de Christo saluatore nostro, quod ex sublequentibus verbis ostenditur (argumento l. hæredes palam ff. de testament. in vers. vicinis scripturis) sed ipsa litera dicit a prima indictione, indictio autem fuit inuenta tempore natiuitatis Christi, vt ibi per Accors. in ver. indictione, Spec. de instrum. additione §. 2. nume. 6. ergo intelligitur de Christo. tantomagis, quia ipse Iustinianus fuit Christianus, & solitus erat inuocare nomen Christi, vt in auth. de armis in princip. Magnum Deum, & saluatorem nostrum inuocantes, & alibi passim.

Non obstant contraria, Ad primum negatur minor, ad probationem respondetur, quod requisita instrumenti alia concernunt documenta, alia verò venerationem, & reuerentiam, & in præfatis textibus ouerantur quæ concernunt documenta ex reg. tex. in auth. si quis in aliquo documento C. de addo, sed nos loquimur de requisitis ob venerationem, & reuerentiam, quale est inuocatio diuini nominis. Nec videatur difficile vitari instrumentum propter inuocationis diuini

13 nomen omissionem, quia & nomen §. Imperatoris etiam ob reuerentiam poni mandatum est, & eius omissionis vitatur, vt dixi nuper inducendo. d. auth. vt præponatur nomen Imperatoris. Nec obstat si diceretur quod in rubrica d. auth. non fiat mentio, vt præponeretur inuocatio diuini nominis, quia non erat in hoc principis Iustiniani intentio, sed sicut nomen Imperatoris antiquitus præponi consueuerat, ita etiam ipse addere numerum annorum Imperij ipsius principis præponendum esse, sed cum postea disponendo inuenit totam formam, inuocationem diuini nominis præposuit.

Ad aliud respondetur quod in d. l. i. §. penult. ff. de ventr. inspic. omisio §. modice sollempnitatis non vitat actum propter rusticitatem, vt ibi patet in vers. vt si propter rusticitatem aliquid fuerit commissum ex his, quæ prætor obseruari voluit, non profit partui, & patet etiam in l. seq. eod. ut vtrius mulier propter imperitiam excusatur.

14 Ad l. fin. §. si autem dubius C. de iure delib. tenendo illam communem dicitur, quod ibi ex Iustiniani verbis apparet, quod si omitteretur signum crucis non vitatur inuentarium, nam dicit, Velsi ignarus sit liceramus, vel scribere præpeditur speciali tabulario ad hoc solium adhibendo, vt pro eo literas supponat, &c. ergo præponit ipsam heredem aliquando habere possit impedimentum signandi etiam crucem, & ideo procedit communis, vt non vicietur inuentarium, quod ex eo etiam comprobari potest, quia iudici vtuatur iure romano l. iudici C. de iudiciis, & tamen in eorum inuentario non apponitur signum crucis: secus est dicendum, vbi de substantia, & forma agitur: Nam in d. §. si autem dubius agitur de forma subscriptionis inuentarii per hæredem, & disponitur per dictionem necesse ha-

but in verſ. ſubſcriptionem autem ſupponere he-
re. idē neceſſe eſt, imponitur igitur neceſſitas ſcri-
bi, & valenti ſcribere, ideo eius ſubſcriptionis o-
miſſio vitat. latē Guidopap. in traſt. de inuen-
tar. nu. 7. ſic dicēdum eſt de inuocatione diuina.
Ad probationem minoris reſpondetur, quōd reſpi-
cientia religionem ſi omittitur, non vitant a-
17 ſtut. ¶ quando non ſunt de forma, ſed hęc in-
uocatio eſt de forma, vt dictum eſt, Ad illud ſi-
mile de perurio reſpondetur, quōd vbi vergit
18 ¶ in detrimentum alterius, non ſolum Deum
habet vltorem, ſed etiam debet per iudicem pu-
niri gloſſ. ad literam in cap. quicunq; verſ. reci-
pian. d. q. 1. Gemin. ibid. nu. 2. verſ. Petrus, vt re-
fert Linus, & Præpoſit. ibid. nu. 3. verſ. ſi autem.
Bald. in l. 2. nu. 4. & 5. C. de reb. cre. lit. Cagnol. in
l. ſi quis maior nu. 126. & ſeq. C. de tranſact. Gui-
dopap. decif. 178. nu. 4. Et quōd dicitur iuramē-
19 tum ¶ ſolum Deum habet vltorem, intelligitur
de iuramento calumniz, & iuramēto deciforio,
vt de primo eſt gloſſ. in §. 1. verſ. iuſurandi, in-
ſtit. de pœna temere litigant. & de ſecundo cla-
re loquitur Cagnol. in d. l. ſi quis maior nu. 127.
& vide l. de perurio ſi de crim. ſtellionat. & Be-
roum latē in quēſt. ſamiliari 134. num. 6.

S Y M M A R I A

- 1 **I**nſtrumentum an valeat, omiſſa in-
uocatione diuini nominis, quæ eſt ex cō-
ſuetudine.
- 2 **N**otarij ex conſuetudine tenentur inuo-
care nomen domini.
- 3 **C**onſuetudo nihil poteſt plus inducere,
quàm lex ſcripta.
- 4 **S**ollemnitas leuis, quæ eſt de forma non
poteſt omitti.
- 5 **C**onſuetudo quid plus inducit, quàm ius
commune.
- 6 **C**onſuetudo loci circa confeſſionem inſtru-
mentorum de forma eſt obſeruanda.
- 7 **F**orma inducitur à lege, quæ iubet per
verba modis omnibus.
- 8 **V**erba modi omnibus non admittunt ſa-
cultatem diſpenſandi.
- 9 **I**nuocatio diuini nominis an ſit leuis ſolle-
nitas, etiam ſtante conſuetudine.
- 10 **I**nuentarium an ſit validum ſine cru-
ce.
- 11 **C**onſuetudo non inducitur ſine animo ſa-
ciendi præceptum.
- 12 **C**onſuetudo vel ſumitur pro lege, vel pro

ſtyle, & obſeruantia.

13 **A**rgumentum de ſtatuto ad conſuetudi-
nem valet.

S E C V N D V S A R T I C.

SE C V N D V S articulus eſt, præ-
ſuppoſito quōd notarij teneā-
tur inuocare nomen domini,
An ſi omiſerint inuocare illud
in inſtrumento, inſtrumentum
ſit nullum: ¶ Hic articulus ha-
bet duas partes, primam, quæ
2 præſupponit notarios ¶ de conſuetudine teneri
inuocare nomen Domini, quod autem ex ton-
3 ſuetudine teneantur eſt communis opinio teſta-
tur Soccin. hic nu. 29. verſ. ſed tenendo, & Bolo-
gnett. nu. 52. Auctor iſtius cōmunis fuit Accurf.
in l. generali C. de tabular. lib. 10. in verbo ſerui-
tuti, in verſ. ſed in Italia anteponuntur anni do-
mini. Solt. allegari auctore gloſſa Accurf. in ver-
auctore in d. auct. vt præponatur nomen Imper.
ſed illa loquitur de conſuetudine apponendi an-
nos domini.

Soccin. autem in d. verſ. ſed tenendo, diſtinguit, aut
volumus ſequi communem iſtam, ex d. ratione
quis nulla lege expreſſa cauetur inuocationem
præſtatam fieri debere. & tunc quia conſuetudo
introduxit, obſeruanda eſt, & ſic ſequitur com-
munem: Aut ex alia ratione, quam aſignat A-
lex. ſcilicet quia eſt leuis ſollemnitas, & tunc te-
ner contra cōmunem, quia præſupponendo eſſe
ſpecificiter diſpoſitum de iure nulla conſue-
tudo ¶ poruit plus inducere, quàm induxerit lex
ſcripta, ſed talis ſollemnitas à lege ſcripta inuen-
ta, ſi omittitur, non vitat quia leuis, ergo eodem
modo dicendum eſt ſi per conſuetudinem appo-
ni ſoleat, & hanc etiam tenet Alex. hic col. 2.

Sed iſta diſtinctio ceſſat, ex ijs quæ determinauimus
in præcedenti articulo, ſcilicet hanc inuocationē
debere fieri ex lege ſcripta, & ſic de forma, & i-
deo non eſſe leuem ¶ ſollemnitatem, quia qua-
tenus eſſet leuiſſima non poteſt omitti propter
formam l. pen. ff. de iurciur. l. ſententia C. de ſen-
tentijs.

Eandem opinionem communē ſine alia diſtinctione
ſequitur Roman. hic. Abb. in c. 1. de ſile inſtr.
& hi Fely. nu. 1. Barbat. in rubr. de fide inſtrum.
col. 23. Beiſtachin. in traſt. de epiſcop. lib. 3. in pri-
ma parte princip. quæſt. 24. Addeſtes ad Roman.
hic ſub no. 4. qui alios congerunt.

Altera partiſtius articuli eſt, an ſi notarij omiſerint
inuocare inſtrumentum vitetur, ſed quia nos te-
nemus hanc inuocationem eſſe de forma, tantō
magis vitaretur ſtante conſuetudine, quia licet
conſuetudo nihil opteret plus quàm ius com-
mune, tamen ¶ inducit quandam notoriam de-
clarauocem, vt inſtrumentum ſive inuocatione
diuini

diuini nominis reijciatur, tanquam nullum ipso iure.

Sed circumscripto precedenti articulo, adest ratio effectissima ad probandum, quod si notarij omiserunt instrumentum sit nullum. Nam consuetudo loci et circa confectionem instrumenti modis omnibus obseruanda est, per textum expressum in d. auth. vt preponatur nomen Imperatoris in §. si qua verò, sed nomen Domini ponitur per omnes notarios de consuetudine, vt probatum est supra per magis communem, ergo modis omnibus proponenda est. Hic est aduertendum iustitiam dicere, Modis et omnibus inferatur, per quæ verba induci formam, & sic ex necessitate, probat Soccin. hic num. 7. Vnde dicatur hanc dictionem modis omnibus dictam in iure, esse tantæ efficacis, vt nunquam et admittat facultatem dispensandi in contrarium, gl. fin. in clem. vt hi qui, de iure, & qualitate quam allegat Iacobinus in l. propterandum §. fin. C. de iudic. Franch. decis. 150. nu. 50. si cum exceptione §. quatenus, & ibi gloss. in ver. omni modo ff. de eo quod met. caus. & quod hæc dicitio importet, vt princeps non possit facere contra, neque dispensare, et textus apertus in l. i. C. vt iura certum tempus, & vide Capyc. in decis. 11.

Sunt autem Doct. qui volunt comprobare opinionem Alex. scilicet ex ratione quia est leuis sollemnitas, etiam stante consuetudine notariorum si omittitur, non vitari instrumentum, quam opinionem sequitur Rny. hic in princip.

Prima ratio pro ista opinione desumitur ex auctoritate Gloss. in l. rem non nouam C. de iudic. in ver. præbeat, & in l. fin. §. fin. antem dubius. ver. quod si ignarus C. de iure delib. cum gloss. quæ vult, quod illa sollemnitas et faciendi crucem hic sit iussa a lege, tamē omitti potest, quia est leuis sollemnitas. Sed responderi potest, vt dixi in precedenti articulo.

Secunda ratio pro hac opinione est Bologn. hic in sub nu. 56. Ad inducendum consuetudinem requiritur quod quis habeat animum faciendi præceptum gloss. in ver. præscripta in c. fin. de consuetud. Item requiritur quod populus sciat, & habeat intentionem disposcendi l. de quibus ff. de leg. h. Item quod populus voluerit inducere novam sollemnitatem ad perfectionem instrumenti, & annullauim actus aliter celebrati, sed ista non presumuntur, vt notat Doct. in præcitatis locis, ergo propter omissionem inuocationis præfixæ non vitatur instrumentum ex capite consuetudinis notariorum, quæ non presumitur, neque probatur. Sed responderi potest, quod consuetudo et est duplex, quædam quæ habetur pro lege, ubi deest lex & ex non scripto instituta de iure natural. gent. & civil. altera est consuetudo, id est obseruatio, sive stylus notariorum, qui consistit in facto, argumentum procedit primo modo, nos autem loquimur secundo modo, scilicet de con-

suetudine, id est stylo, & obseruantia notariorum, ita dicit textus in d. auth. vt preponatur nomen Imperatoris in §. quia vero in ver. apud orientales habitatores obseruatio custodiatur.

Tertia ratio, si statum disponat quod præstata inuocatio debeat fieri in principiis actorem iudicialium, vel etiam in alijs documentis, & omittatur, actus non vitatur, ex eo capite, quia est leuis sollemnitas, quæ non vitatur, vt allegauimus præ, sed consuetudo et statum habent eundem effectum, ergo etiam stante præstata consuetudine, si omittitur, actus non omnino vitaretur. Sed huic rationi apparet responsio, ex his quæ diximus de iure communi esse hanc inuocationem inductam pro forma, & statuta recipiunt interpretationem de iure communi. l. lex salicidia ff. ad l. salicid. l. i. C. de uxal. Nisi aliter ex statuti verbus esset dicendum.

Et ex his articulis habetur conclusionem firmatam, quod inuocatio diuini nominis non solum de iure, sed etiam de consuetudine est de substantia, & forma instrumenti, quicquid alij garriant, allegantes iura, contra et præter eorum literalem sensum.

S Y M M A R I A.

- 1 Instrumentum inter iudeos an debeat fieri cum inuocatione diuini nominis a Christiano.
- 2 Consuetudo loci, vel iudicii debet seruari in prorogatione voluntaria iurisdictionis.
- 3 Notarius subditus Papa consciens instrumentum inter subditos antipapa debet inuocare nomen Papa.
- 4 Leges Imperatorum seruantur etiam inter iudeos.
- 5 Iudei seruare tenentur sollemnitates legum Imperialium.
- 6 Christiani possunt examinari in lite iudeorum.
- 7 Testis christianus inter iudeos quomodo debeat iurare.
- 8 L. iudeos C. de iudeis intelligentia, & nu. 10.
- 9 Nomen domini inter iudeos quando sit inuocandum, & quando non.
- 10 Iudei quando non presumunt inuocare nomen domini in contentum.
- 11 Instrumenti copia debet partibus dari, prout scribitur in protocollo.
- 12 Tribonianus non fuit christianus.

A R T I.

TERTIUS ARTICVLVS.

TERTIUS articulus est, quid si notarius faciat instruendum et inter iudeos an teneatur inuocare nomen Domini. Et iste articulus breuiter expeditur pro complementis istius primæ lectionis.

- * Communis opinio est pro parte affirmatiua, de qua testatur Socin. hic num. 29. Etamque tenet Barth. hic in princip. A lex. nu. 13. In summe. 2. Roman. nu. 5. Alciat. nu. 18. & alij passim. Habet verissima fundamenta ista opinio.

Prima ratio, In prorogatione voluntariæ iurisdictionis debet seruari consuetudo in loci, vel iudicii.

1. C. de emancipat. l. her. sed quando iudex rogat notarium (qui est iudex cartularius) de consuetudine instrumenti, dicuntur prorogare illius iurisdictionem, ergo debet seruari consuetudo loci, vel iudicii ipsius notarij, & hic apponere nomen Domini. Ex qua ratione, determinata est questio et iurisdictionis, vt notat Anton. de Butr. in proem. decretal. duo subiecti anupapæ tempore Scismatis rogauerunt notarium subditum Papæ de consuetudine instrumenti, an ipse notarius debuisset ponere nomen Antipapæ, cui erant subditi contrahentes. Vel nomen Papæ, cui erat subditus notarius, & conclusum est, quod nomen Papæ, quia attenditur consuetudo loci iudicii, vt dictum est. Ideo casus est in l. nemo C. de iudeis, quod debeat seruari stylus loci christianorum.

2. Secunda ratio, legi et Imperatorum seruatur etiam inter iudeos, ergo notarius cõficiens instrumentum inter eos debet inuocare nomen Dei, & domini nostri Iesu Christi: antecedens probatur, Primo per d. l. nemo, item per l. iudei C. de iudeis, vbi in his, quæ respiciunt iurisdictionem, iudei et subijciuntur legibus romanorum, ergo teneantur seruare sollempnitates de quibus in d. a. vbi vt præponatur nomen Imperatoris, item quia christiani et possunt examinari in lite iudeorum l. quoniam C. de hæreticis, non potest 2. q. 6. 7. & notatur in c. iudeis, de testibus etiam si sit l. cõsuetudo iudeo, vt arbitrio, sed quando christianus iurat, necessario iurat per Christum Innoc. in cap. & si Christus de iure iur. etiam coram iudice iudeo, et ergo tanto magis ipse notarius debet inuocare nomen domini, quando facit instrumentum.

3. Ista opinio habet solam difficultatē, quia iudei non possunt inuocare nomen Christi. Iudeos et C. de iudeis: Et ideo tali inuocatio non reperitur permissa notario christiano rogato conscribere instrumentum inter hebreos. Sed huic difficultati. Multipliciter occurritur communiter a scribentibus. Primo quod hoc munus inuocandi nomen Domini est iniunctum ipsi notario. d. a. vbi vt præponatur nomen Imperatoris & sancimus Barol. in l. si libarius ff. de reg. iur. Alciat. hoc nu. 18. & ipse

debet seruare leges loci sui, ex his quæ dicimus in prima ratione veritas. Item distinguatur, aut

9. nomen domini et dirigatur ad actum, & debet inuocari, & procedat dispositio d. l. sanctimos, Aue dirigatur ad contrahentes, puta quia dicat hebreus In nomine Christi Ego Ismael promitto, & tunc inuocatur, & procedat dispositio d. l. iudeos. distinctio est Bartolan. l. quæ ex argentarijs §. si in iudicio ff. de pendo. Item quia in d. l. iudeos et nominatio signi crucis non simpliciter est prohibita iudeis, sed tunc demum, cum id facerent in contemptum, sed hoc non presumitur, cum faciunt et actum, & de eo rogant notarius. Non ergo valet quod talis inuocatio non reperitur permissa notario, quia sufficit, quod non reperitur prohibita ex regula textus in Lab ea parte ff. de probat. & l. nec non §. quod eis ff. ex quibus causæ maior.

- Nec mihi arridet, quod dicit Socin. hic nume. 47. quod notarius in protocollo suo scribet nomen domini, sed quoad dabit copiam partibus hebreis, sufficiat, si dixerit In nomine Omnipotentis Dei, sicut dicunt ipsi hebrei, & faciunt Veneti, vt per Bolognet. hic nu. 75. Quia instrumentum et semper vno modo debet scribi, & pariter miter copia partibus dari, Nec presumitur in contemptum, vixit, Nam & Alexander Imperator venerabatur Christum, quomodo christianus non erat, vt legitur in eius vita apud Spartianum. et Tribonianus et qui compilationem digellorum fecit non erat christianus, vt est apud Suidam, & tamen infecta odo legem Iustiniani Principis nomen domini nostri Iesu Christi milies inuocauit: quare nullo modo instrumentum vitari diceretur etiam si cum ipsa inuocatione iudei tradatur.

SUMMARIA

1. Genitius quot significationes habeat.
2. Genitium casum denotare dominium ut probetur.
3. Genitium casum denotare possessionem, ut probetur.
4. Genitius casus an denotet causam finalem, et nu. 8.
5. Legatum factum filio, quando censetur factum patri.
6. Legatum factum monacho, quando censetur factum monasterio.
7. L. 2. ff. de reb. dub. intelligentia.
8. Genitius casus illa significatio capiendae est, quæ conuenit subiectæ materię, et nu. 10. quomodo hoc probetur.

PRIMA

SECUNDA QVAESTIO.

De natura genitui; diuifa in tres articulos.

Primus, casus genitui n habentem varias significaciones intelligendum esse; pro ut conuenit subiecte mater.

Secundus articulus, an propria, & stricta genitui casus significatio denotet dominium.

Tertius articulus. Si genituius proferatur in statuto, an intelligatur de possessore, vel de domino.

PRIMVS ARTICVLVS.

BA. r. hic noua. Ex rubrica colligit secundum notabiles, scilicet quod genituius aliquando denotat causam materiale, aliquando formalem, interdum etiam efficientem, quae applicari possunt ad casum genitui, Operis noui nuntiatione. de iud. num. 4. opponit quod genituius denotat etiam dominium, per seruum titij ff. mandati, & l. si heredis seruis de legat. 1. & l. si seruis communis Meij. ff. de stipulis seruorum. Fateatur autem ipse contrarium, sed dicit quod habet varias significaciones: Ideo videbimus in hoc primo articulo quas significaciones recipiat de iure communi, & quomodo interpretandus sit.

Primo igitur genituius est casus denotat dominium l. si. ff. ad Syllan. §. i. i. ostendit hered. inst. Bar. in prom. C. Alex. hic nu. 19. l. si. nu. 4. Ruyn. nu. 8. Niconit. nu. 146. Crot. h. 2. 8. Roman. consilia 7. l. si. in fine Alex. ad consil. 14. nu. 3. vol. 3. Paris. in consil. 12. nu. 31. vol. 1. Gozadin. in consilio 83. nu. 5. Nates in consil. 19. nu. 3. Et aliquando significat dominium praesentis l. 3. §. pomponius ff. ad exhibendum, aliquando significat dominium futurum l. si. mota ff. solut. matrim. §. 6.

Item denotat possessionem l. 1. §. ut praetor ff. de naut. cau. l. si. bulbi §. in hac a. ff. de vi bon. rap. ton. l. quod autem ff. de liberali causa, in vers. 10. l. si. berate fuisse, id est in possessione libertatis Bar. hic nu. 5. Immo in princip. Niconit. nu. 146. Alex. in consil. 37. nu. 14. vol. 4. Zuccardus in l. fin. nu. 13. C. de peditio diu. ad. roll. Menoch. de recuperanda possess. remed. 15. nu. 3. Surdus. decil. 129. nu. 9. Albi. decil. 339. nu. 5. Item denotat nudam administrationem quia v. de iudic. & ibi Abb. in l. notab. l. si. hic nu. 4. Jacob. Nouell. regu. 12. §. genituius in 3. ampliat. v. com. dicitur ecclesiasticum praetere. pro illorum in v. hoc. cl. f. arum,

& ibi gloss. 1. de prebend. Item denotat iurisdictionem c. 1. de postulat. prelat. vbi gl. in ver. terram, Aliquando etiam refertur ad vsum fructuum. l. in princip. & §. non solum ff. de arbor. codend. Alex. in consil. 4. vol. 5.

Sed dubitatur, an denotet et causam finalem, Alex. hic, nu. 14. quod sic, per text. in l. si. ius. ff. de condit. & demonstrat. vbi si relinquatur filio propter patrem, censetur relictum patri. Item in l. cum aliquis C. de iore delib. vbi seruis p. in. si. relictus heres, censetur contemplatione domini institutus, sed in ad. l. l. pater, & domini non veniunt ex causa genitui, sed tanquam causa finalis, ergo. Felices Socini. hic omni. §. 3. tenent in ad. l. si. ius. non probari casum finalem ex genituius, & Bolognietus. hic nu. 81. tenet neque pro huius d. cum aliquis, tamen Socini. loquuntur sine ratione, & Bolognietus nimis h. iur. impul. gnati, & cogari non poss. quid dispositio dictarum legum procedat propter causam finalem, quae colligitur ex materia genituius. Et hanc opinionem tenet Bald. in d. l. cum aliquis, vbi ait relictum per monacho factum sub commemoratione monasterij, est factum in d. ius. in §. 1. & Dec. in consil. 199. nu. 7. l. t. pro hoc induco text. in l. 1. §. ff. de reb. dub. vbi est casus, quod relictum filio cuiusdam ciuitatis, ipsi ciuitati censetur relictum, et Federic. de Sen. in consil. 60. in t. i. tate col. 4. Abb. post Cardin. & alios in C. requisitissimume. §. 7. de testat. Socini. in l. l. aut §. not. dicens illi legem non ex eo velle relictum ciuibz ciuitatis, censeri ciuitati relictum, quod sit causa finalis relictum ex eo verbo ciuitatis, sed quis nomine ciuitatis ipsa ciuitas intelligitur, siquidem ciuitas nil aliud est, quam ipsorum ciuium collectio seu ciuium multitudo quodam, ut ait Arist. in 3. polit. cap. 3. C. q. ar. l. 3. v. ar. solut. cap. 8. nu. 9. Sed certe in d. l. 1. ciuitas est contemplata, et causa finalis, quia tunc temporis non poterat hereditas, aut legem ciuitas vobis relinquere, v. ait l. huius l. §. 2. p. l. l. ad Caluif. & Vlpian. tit. 3. §. de munici. pia, sed relinquebantur ciuibz, ut acquireretur ipsi ciuitati, & Papinianus respondet censeri relictum ciuitati, ergo testator propter utilitatem meduebatur ad relictum quendam ciuibz ciuitatis, quae autem dicuntur praesentis deciores, & communiter omnes, quod ipse ciuitas caput, quis comprehenditur in legato ciuibz, sed quia essent, quando lex diceret, ciuibz legatum datum, ciuitati censetur relictum, sed dicitur ciuibz ciuitatis, & ille genituius non debet esse sine effectu operandi, de qua igitur causam finalem, propter quam motus est testator ibi, Et hoc est vera intelligentia litterarum.

Stante igitur hac multiplici significacione casus genituius, communis opinio docet, quod illa significatio capienda sit in aliqua oratione, vel dispositione, quae continetur subiecte mater, & quam proferens, vel disponens credidit sensisse, hanc

KNCT

tenet Bartol. hic no. 4. in vers. debet sumi pro ut magis est apta matena, Socin. nume. 11. Alciat. nu. 22. Et pro hac opinione est casus l. quonies 80. ff. de verb. oblig. vbi gl. in ver. ambigua declarata, quonies dictio est ambigua, capienda est ea significatio, vti id de qua agitur in iuro sit.

Et pro hac opinione est ratio sensata, si casus genitiuus non interpretaretur, secundum substantiam materiam, tunc lequeretur, quod fieret interpretatio tunc incongrua literæ, probatur consequentia, quia genitiuus multisariam intelligitur, & significatio, quæ conuenit vni literæ, non conuenit alteri. Nam capitis diminutio, non denotat dominium, neque possessionem, neque aliud simile, sed proprie ex sui natura, item amissio ciuitatis l. 2. & l. 5. ff. de capit. diminut. Item estimatio litium l. siquis a multis ff. de iuxal. Item adiectiuum loci, quod in ephesi ff. de eo quod certo loco. Item transitio iudicij l. preter ff. de noxal. ergo restat firmata conclusio, quod casus genitiuus ex subiecta materia semper interpretationem recipit.

S Y M M A R I A

Genitiuus casus an denotet dominium in propria, & stricta sui significatione.

1 Interpretatio illa facienda est, qua vsi sunt iurisperiti.

2 Genitiuus casus in dubio intelligitur de dominio directo, non vtili.

3 Denominatio semper fit a potiori significato, & nu. 7. & nu. 13.

4 Verba dispositionis vbi non conueniunt, neque conuenit dispositio.

5 Genitiuus casus æthimologia, & primus effectus quis sit.

6 Analogum quid sit.

7 Aequiuocum quid sit.

8 Interpretatio illa capienda est, qua conuenit subiectæ materiæ.

9 L. 2. ff. de religiof. & sumpt. finer. intelligentia.

10 Genitiuus casus in dubio intelligitur prout conuenit subiectæ materiæ.

11 Communis vsus loquendi, quando non attendatur.

S E C U N D V S A R T I C.

Sequitur igitur videre, Verum propria, & stricta genitiui casus significatio sit denotare et do-

minium, in quo articulo communis opinio est quod in dubio importet dominium, de qua restatur Socin. hic nu. 33. in fine. Hanc tenet Bart. nu. 5. & communiter Doct. sequuntur, vt per Bo log. nu. 84.

Prima ratio pro communi, deducitur ex l. 3. & l. 4. ff. de relig. & sumpt. fuer. vbi in locum alterius, textus dicitur intelligitur de domino. Et pro hoc allegatur a Fulgosi. l. qui absenti §. 1. ff. de acquir. poss. vbi verbum ipsius, denotat dominium, vbi notat Aret. in 1. notab. & ibi genitiuus significat proprio dominium, ita quod non verificatur, si ille esset quasi dominus, cum textus dicat eodivide ficit, si fundus est alienus, & sic non sufficeret possidere cum titulo, & bona fide. Item ex l. si possit laterit §. de eo ff. de adulter. in ver. eius, qui casus inihi denotat dominium, nam negatur seruus eius esse, qui vsumfructum habet, quia dominus non est. Vnde potest sic formari argumentum: Illa est propria, & stricta genitiui casus interpretatio facienda in dubio, qua ipsi iurisperiti tractantes etiam de præiudicio alterius vti fuerunt, sed genitiuus casus semper in dubio à iurisperitis intel lectus est de dominio, & non de possessore, vel usufructuario, & probatur clarq. ex allegatis, ergo genitiuus casus in stricta, & propria significatione denotat dominium.

Confirmatur secundum Alex. hic nu. 15. & laf. nu.

3. 5. vers. proprie, vbi casus genitiuus in dubio intelligitur de dominio directo, non autem vtili, per textum in l. si domus §. si iude l. g. 1. vbi fundus vtilis importat dominium directum, non autem vtile.

4. Secunda ratio, quia denominatio semper debet fieri a potiori significato l. 1. §. qui in perpetuum ff. si ager vtilis, sed potior significatio genitiui casus est importare dominium, ergo in dubio de dominio intelligi debet, & non de possessione, vel alijs significationibus.

Ex hac opinione tenent etiam gloss. & Doct. in c. 1. in ver. quæ regi de postulat. prelat. Spec. de probat. §. sciendum. vers. sed pone: Bald. ad speculat. in tude de confess. Aucar. in c. postulasti de clerico. eorum excomm. min. Socin. in consil. 74. nu. 9. vol. 1. Corn. in consil. 100. nu. 15. vol. 2. & consil. 247. nu. 16. eod. vol. 2. & alibi in mille locis.

Sed in contrarium est ipsa veritas, cuius prima ratio est, Cui non conueniunt verba dispositionis, neque conuenit dispositio l. 4. §. toties ff. de damno infecto l. quod constitutum ff. de remilit. Sed do minio non conuenit verbum genitiui in propria, & stricta significatione, ergo neque debet conuenire ipsius dispositio, & natura in stricta, & propria significatione: Minor probatur. Quia natura, & dispositio stricta, & propria genitiui casus aut sumitur ab eius æthimologia, aut ab eius prima effectu. Siquidem ab æthimologia genitiuus dicitur a generando, ideo propria & stricta genitiui casus significatio debet potius adaptari in gen-

genitore, quàm in dominio. Item primus effectus ipsius genitui casus est denotare possessionem, quia grammatici dicunt quòd ipse genitivus tanquam casus obliquus non stat solus, & de per se, sed regitur a natura possessionis, & ideo dicitur casus possessivus, & vt bene aduertit Alciat. lib. 2. non denotat apud Grammaticos possessionem ad differentiam dominij prout apud iuriconsultos, sed denotat possessionem, pro vt applicatur ad aliud, quia ipse est casus, qui de per se stare solus non potest. vili cum alio ponatur, vt domus itij, liber Homeri, fertilitas agri, pater sempronij, & similia.

Secunda ratio. Iurisprudentia constituit differentiam inter æquiuocum, & analogum, ergo casus genitiui in ista significatione non intelligitur de dominio: Antecedens probatur §. sed ius quidem instit. de iure nat. g. c. ciuil. appellatio-

7 iuris intelligitur de excellentiori, & ibi notatur perscribentes, quia est analogum uomē, &

8 in hunc sensum intelligo & textum in l. i. ff. si ager vestigal. & l. i. §. biduum ff. quando appellandū sit, quod semper dictio intelligenda est in potiori, & nobiliori significatione, quando sunt plures res habentes idem nomen particulare, quæ continentur sub vno nomine communi generalissimo, quod analogum dicitur, & prius dicitur de nobiliori, postius de ignobiliori. Sed æquiuocum

9 & est quando sub vno nomine communi, & generalissimo continentur plures res diuersarum specierum, & dispositionū sub nullo ordine, prout declarat Albertus de Pergamo in tract. de præpositionibus num. 126. Consequenti probatur, quia vt demonstratum est, casus genitiui continet plures, & diuersas res, & significationes, nec secundum ordinem, neque secundum prius, & posterius ordinatas, quia sic esset analogum, ergo non potest in stricta, & propria significatione magis significare dominium, quàm possessionem.

Confirmatur per textum l. i. §. si cert. per. vbi rei appellatio lauitima est plura, & infinita continens, & ideo æquiuoca, vnde non magis, & prius dicitur de homine, quàm de domo, & ad hoc etiam est l. legato generaliter de leg. 1. vbi legatum hominis non intelligitur de nobiliori sed de mediocri.

Vnde succedit dispositio d. l. quoties ff. de verb. obligat. vt semper ea sit capiendi interpretatio, quæ

10 & conuenit subiectæ materiæ, & intelligitur conuenire ex verbis, quia vbi non conueniunt verba, neque conuenit dispositio d. l. 4. §. toties ff. de dano infecto. Vt si legatur corpus homeri, intelligitur de toto volumine, quia sic conuenit subiectæ materiæ libris. Si cui de leg. 3. & in l. 1. in 2. responso ff. de orig. iur. vocatur Ius Papirij, & tamen Papirius nullam legem coadiuit, sed prout conuenit subiectæ materiæ intelligitur de compilatore. Item lex Cornelia loquens de damo aliterius intelligitur etiam de conductu. Lex corne-

lia §. domum ff. de iniurijs, quia in vtroque casu eadem est iniuriæ species: Huc etiam pertinent omnes significationes genitui casus de quibus in principio præcedenti articulo, quæ prout conueniunt subiectæ materiæ interpretantur.

11 Ideo non obstat contraria, Ad tex. in l. 1. §. 1. ff. de relig. & sumpt. funet. respondetur quòd ibi subiecta materia permittebat genituum casum interpretari de domino, & non de possessore: Nā cum per allationem corporis mortui in locum alterius, ipse domus amittebat dominium, quia res euadebat in bonis nullius §. religiose instit. de rerum diuit. Neque efficiebatur possessio, quia possessio respicit personam, sed dominium afficit rem, & in d. l. 1. §. 1. res erat affecta, quia de bonis dominij efficiebatur in bonis nullius, ideo dabatur actio in factum ad soluendum estimationem interesse ipsius domini, & tunc debebat estimari dominium, quod erat amissum, non autem possessio, & maior est estimatio dominij, quàm possessionis, l. 1. §. 1. & ibi g. o. in ver. interest ff. de ter. corp. ideo ex subiecta materia de domino intelligitur, & sic conuenit veritati, & non est textus pro communi.

12 Sic etiam respondetur & ad l. qui absenti §. i. ff. de acquir. possess. quòd subiecta materia cogebat interpretari de domino, & non de possessore, quia possessio fundi tradita erat iuribus, si fundus illius esset, ergo non potest intelligi de possessore, sed de domino, aliter Iulianus præsupponeret possessionem traditi illi qui possidet, quæ sunt contraria. Idem dicitur ad l. si postulauerit §. de eo ff. de adulter. quòd subiecta materia cogebat interpretari de domino ad differentiam vltiui §. i. Idem dicendum ad l. si domus §. fin. de leg. 1. quòd subiecta materia cogebat intelligi de domino directo, fundus enim vestigialis erat legatus a domino vili, ideo intelligitur legasse ius ipsum, quòd habet ad beneficium domini directi. Quare quæcunque allegari possent contra hanc conclusionem, si bene inspexeris, semper iniungēs subiectæ materiæ pati illam interpretationem de genituo casu, pro quo allegantur.

Ad alteram rationem respondetur, quòd procedit 13 in his quæ continentur sub eodem genere, & habent in se ordinem nobilitatis, sicut in casu d. l. 1. §. si ager vestigialis, vbi numerantur plures agri sub vno genere, & inter eos adest ordo nobilitatis, sed probatum est supra genituum casum esse æquiuocum, & continere plura satis diuersa, quæ non continentur sub eodē genere, neque habent inter se ordinem nobilitatis.

Neque posset defendi ista communis, si diceretur quòd secundum communem usum loquendi genitivus casus intelligitur de domino, quia cum ex tot legibus iuriconsultorum sit probatum intelligi debere, prout subiecta materia patitur, iste

14 communis & vsus non potest habere originem à iurisperitis, sed dicitur sumi ex varijs locutioni-

B bus

bus imperitorum, & tunc non attenditur contra propriam verborum significationem, quia iura sapientum deturpari non debent per ora rusticorum, & idiotarum secundum Bald. in l. a. C. de success. xlii. & in cap. i. de success. scudi in quibus, seu eorum sensu non cadit veritas, aut differentia vocabulorum, ut testatur glossa in l. quid si nepotes ff. de testam. tit. Et adhuc est tex. in l. i. tit. prator in ver. non enim proprie, sed per abusivum ff. de suis. & legitum. vbi locutiones idiotarum, & communis usus loquendi imperitorum non est proprius usus, sed abusivus, & late scribit Probus in additionibus ad lo. Mynach. in c. si de immunit. eccles. lib. 6. Et ad hoc est text. in l. si diem ff. de iurisdictionib. vbi textus dicit, non ita, ut vulgus opinatur.

SUMMARIA.

- 1 **S**tatutum imponens penam occupanti rem alterius an intelligatur de domino, vel de possessore.
- 2 Statutum de re non potest intelligi de eius possessione.
- 3 Alternativa requirit alteram tantum esse veram.
- 4 Statuta debent strictè intelligi.
- 5 Pronomina meum, & tuum intelliguntur secundum subiectam materiam.
- 6 Furtum in cuius bonis dicatur committi.
- 7 Genitivus casus secundum communem usum loquendi quomodo intelligatur.
- 8 Communem usum loquendi non esse attendendum per quæ iura probatur.
- 9 Communem usum loquendi esse attendendum per quæ iura probatur.
- 10 Communis usus loquendi non est attendendus quando receditur a proprietate verborum.
- 11 Occupare non minus dicimus possessionem, quam rem alterius, & nu. 14.
- 12 Statuti de occupante rem alterius ratio.
- 13 L. 2. §. i. ff. de relig. & sumpt. funer. intelligitur.

TERTIUS ARTICVLVS.

- 1 **E**x his Bar. insert in practica ad statutum, quod si imponatur pena occupanti rem alterius,

an intelligatur de possessore, vel de domino. In quo articulo magis communis opinio est, quod intelligatur de domino: Hanc tenet Bar. hic nu. 4. & de magis communi testatur Socin. num. 6. i. Alex. nu. 6. Ruyn. col. 1.

- Prima ratio pro ista opinione. Res, & possessio diffi-
- runt, ergo statutum quod de re non potest probatur per text. in §. i. instit. de obligat. ex delict. in vers. rei usus, vel possessionis, & differentia probatur per distinctionem vel, quæ est alternativa, & requirit alteram partem esse veram l. si heredi plures ff. de condit. & demonstrat. l. generaliter C. de instit. & substit. sub conditione factis Ancar. in cor. si. 80. nu. 1. Et nisi verbum possessionis ibi staret alternativa, superfluum poneretur, quia cõiunctur sub verbo rei. Idem probatur per text. in l. si. in vers. aliena res, vel possessione C. unde vi. Consequenter patet, quia statuta debent strictè intelligi l. coöstitutio oöibus ff. ad municip. l. si p̄fex, & interpretatio ff. de p̄enis, l. 3. hæc verba ff. de neg. gest. sed appellatio rei non continetur ipsa possessio, quia differunt, ut dictum est, ergo statutum de re, non intelligitur de possessione, sed de dominio.

Secunda ratio, statuta debent strictè intelligi, ut dictum est, sed casus genitivus in propria, & stricta significatione denotat dominium, & non possessionem, ut demonstratum est supra per communem opinionem, ergo statutum de occupante rem alterius debet intelligi de domino, & non de possessore.

- Confirmatur hic per Soc. nu. 6. §. per text. in l. siquis emptionis §. i. C. de p̄script. triginta annorū, vbi magis fauetur domino, quam possessori.
- Sed ista opinio non est vera, ut constat ex deductis in præcedentibus articulis pro veritate, quia casus genitivus semper interpretandus est pro ut convenit subiectæ materię, & in simili facit doctrina
- Bartoli de pronomibus meum, & tuum in l. quintus §. argento ff. de auro, & arg. leg. vbi quod intelliguntur secundum subiectam materiam.
- Addo aliam rationem, Nam furtum est contractatio rei alienę inuito domino l. 1. cum ibi notatis ff. de furt. & tamē vericator dictus genitivus rei alienę & in de rentare, commodatario, & in omni eo, qui præstedit interesse l. manifestissima in princip. & quod ibi notatur C. de furt. item tex. in l. i. in princip. & §. ait p̄gnr, & §. patui ff. nav. caup. stabular. & idem ait §. fin. ff. cod. tit. vbi est actio p̄tialis, & tamen genitivus vericator in possessore, & etiam in eo qui non est dominus, quæ casum allegat Bar. in l. i. in princip. & §. in hac ff. de vi bon. raptor. vbi etiam est materia p̄tialis, & tamen genitivus, & sic verbum alterius verificatur etiam in possessore, & in non domino. Ideo apparet hanc communem non esse veram.

Sed Bart. distinguit, aut enim loquimur secundum communem usum loquendi, & sic genitivus in

largæ

Intra significatione capitur, & significat possessionem, & detentionem, vt io l. i. in princip. & §. i. p. p. r. & §. seq. ff. de iur. iur. cap. stabul. & quid sit sit communis vsus loquendi allegat glo. in l. 2. §. i. in ver. non quia papirius fide origine iuris. Aut in stricta significatione, & intelligitur de dominio. Et ideo lo. de immol. frustra conatur iocudere Bart. in contradiotionem, quia in proximo Cod. Bartol. loquens de hac eadem questione, dicat hoc statum intelligi de dominio, quia utrobique dicit idem in stricta, secus in larga significatione.

Sed in quantum Bartol. & communiter allegant gl. in d. l. 2. §. i. in ver. non quia papirius, non probat id, pro quo allegatur, citus enim verba sunt, Non argumentum pro hoc quod dicunt rustici coloni, campis ille est meus, &c. ergo ipsa glossa non loquitur de genouo, sed de nominatio, & miror quomodo Doct. illam sic allegent, quam nunquam viderint, aut legerint.

Neque ista dissolutio potest sustineri, quod scilicet secundum communem vsum loquendi intelligatur de possessione, & detentione, quia obstant quatuor iura inducta a Romano hic nu. 10. l. i. dictum ff. de iur. iur. secundum opinionem vulgi promissio requirit satisfactionem, & tamen textus non admittit illam opinionem. Item l. ita vulneratus ff. ad l. aquil. vbi quilibet dicitur occidisse secundum opinionem vulgi qui causam mortis prebuit, & tamen ibi non admittitur, quia per legem aquilam ille solus dicitur occidisse, qui suis manibus occidit, aliter non competit actio dicitur leg. Item l. quod si nepotes ff. de testam. tut. vbi quod diuersitas dandi tutores filijs, vel nepotibus non cadit in sensum idiotarum, ergo communis vsus loquendi idiotarum non interpretatur ipsa iura. Item l. item si p. r. r. ff. de suis, & leg. vbi nepotes concepti post mortem illius de cuius hereditate agitur, non admittuntur ad successionem tanquam cognati licet communis vsus loquendi sic eos appellet. Et licet ad istas leges dentur multe responsiones a doctores, quas omnes cumulat Niconitius hic nu. 103. & seq. & Bolognetz nu. 114. & seq. tamen si eas videbit, omnes sunt diuinae, & non conueniunt litteris illarum legum, Nec est nostrum in infinita progredi, vltis propositum articulum.

Sunt tamen multa iura dicentia, quod tam in fauorabilibus, quam in odiosis, & exorbitantibus iuribus vsus loquendi attendatur in statutu, l. i. librorum §. quod tamen Celsus de legat. 3. l. ab eo ff. de sup. leg. l. auricular, & l. alperius ff. de verb. signifi. l. in seru legatus §. i. de leg. 3. l. si ita fuerit libertas ff. de fideicommiss. l. libere. cum de laonius §. alius in ff. de fundo instruo. Item l. i. ff. de suis, & leg. vbi terminus testatus intelligitur secundum communem vsum loquendi. Item §. alio quomodo iuris. quib. mod. testam. infirmetur. Vbi verba illa ruptum, & irritum intel-

liguntur etiam secundum largam significationem. & ita est communis opinio, de qua per Niconitium hic nu. 104. & Bolognetz nu. 111.

Sed distingue, quia iura inducta per Romanum intelliguntur, quando per communem vsum loquendi receditur a proprietate verborum, & sic erit prater, vel contra oarum verborum, tunc enim non attenditur, quia ubi est proprius vsus, sed abusus l. ite prater verborum enim proprie, sed per abusionem ff. de suis, & leg. quia iura sapientum non debent deturpan per ora rusticorum, & idiotarum Bal. in l. 2. C. de success. adict. & in c. i. de success. scud. Prob. in addit. ad lo. Mach. in c. fin. de iure immuol. lib. 4. Aut non receditur a proprietate verborum, sed interpretatio facta per communem vsum potest comprehendere sub vocabulo, de quo est dubium, & tunc procedit communis opinio, & attendatur communis vsus.

Ex hac declaratione inferitur quod Bartol. male loquatur, dicendo hoc statum intelligi de possessione secundum communem vsum loquendi, sed de domino in stricta, & propria significatione, quia communis vsus, praeponderat proprietati vocabuli, quando est ex eadem oarum ipsius, sicut est casus genitius, qui communiter dicitur possessus, vt dixi in primo articulo, ergo eius opinio non potest stare.

Ideo ad contraria respondetur. Ad primum quod res, & possessio dupliciter considerantur, aut in se ipsis, aut respectu occupationis: & quidem si considerantur in se ipsis, differunt, prout in contrarijs si vero considerantur respectu occupationis, non differunt, sed sunt una.

Item si non minus quis dicitur occupare rem, cuius ego habeo dominium, quam eam, cuius ego habeam possessionem; Non enim occupas rem, ex illo actu occupationis dominium acquiris, sed solum accipis detentionem, licet iniuste, & hoc ita procedit si possessor est dominus, sicut si non est dominus, & sic statum loquens de re intelligitur etiam de possessione. Confirmatur, quia per tale statum si statuentes solum intendunt punire insolentiam occupantium res alienas, ad hoc vt homines absterneant, & refrenentur a rebus non suis, & quae ab alio possidentur, sed audacia, & insolentia ita verificatur si sit occupata res possidentis, sicut si fuerit occupata res domini, ideo statum hoc intelligitur etiam de possessione, quae confirmatio potest sumi a verisimili mente statuentium, qui stante eadem ratione in utroque casu, ita respondent, arg. l. tale pactum §. si ff. de pact. & l. non est verisimile ff. de eo quod met. caus. & l. iulianus §. praeterea ff. de act. empt. Item posset desumi ab identitate rationis, ex regula, quam ponit Bartol. l. omnes populi in c. q. princip. ff. de insti. & iur. sed eadem ratio militat tam in possessore, quam in domino, scilicet vt de licito occupantis puniatur, & non remaneat impunitum, ergo intelligitur etiam de possessione.

B 2 Ad

Ad secundum dicitur pro et dictum est improba-
do illar, communem in precedenti articulo. Sed
13 quia illa communis fundatur in d. l. 1. §. vi
locum ff. de religio. & sumptuoner. Ideo addas
vltra responsionem Aretini, las. Ruyni, & alio-
rum, de quibus per Socin. hic num. 66. vsque ad
num. 70. & per Bolognietum. num. 96. & plur. loq.
quod ibi dominium non significatur ex natura
genitrici, sed ex vitiosis sermonis, vt patet in d.
§ in locum, in vers. sed hic sermo &c. Itē per verb.
alienum, quali non curet de genitrici. Et pro hoc
allego textum in l. lex Cornelia §. in dnum ff.
de iur. dum primo dixit domumve sua, & po-
stea dixit domum eius, ergo semper genitrici in-
telligitur secundum subiectam materiam.

Ad confirmationem argumenti respondetur, quod
aut consideramus dominium, & possessorum in
seipsis, & procedit argumentum, quod magis fa-
uetur domino, quam possessori, aut consideramus
14 ipsos respectu occupantis, & vt dictum est, non
est maior ratio occupatiui rei, cuius ego sum
dominus, quam rei, cuius ego sum possessor, &
ita procedit conclusio.

S Y M M A R I A.

1. **A** Editio libri an valeat, quando non
fit à capite.
2. **D**iuisiones iurisprudentie in multa vo-
luminibus.
3. **D**igestorum quotuplex diuisio.
4. **D**igesta cur fuerint diuisa in tria volu-
mina.
5. **D**igesta quomodo ligabantur antiqui-
tatis.
6. **D**igestum nouum cur non incipit a titulo
de bonorum possessionibus.
7. **C**oniuñctorum non debet fieri separa-
tio.
8. **D**igestum nouum an tractet materias ul-
timarum voluntatum, & qua ratione
nu. 9.
10. **D**igestorum diuisionis rationem in tria
volumina non posse dari certam ratio-
nem.
11. **L**eges Codicis quot sint, Item quot leges
digestorum.
12. **D**ecreti Gratiani diuisionis in duo volu-
mina non esse certam rationem.
13. **D**igestorum libros aliquando fuisse diui-
sos in duo volumina.
14. **L**eges qua afferuntur correcte de iure

codicis fuerint postea cum eorum titu-
lis in ff. i. fortiato.

15. **L**eges Codicis corrigere iuxta ff. esse com-
munem opinionem.
16. **I**ustianus quando fuerit Consul, &
quando composuerit iuris prudentiam.
17. **L**eges Iustiani posita in nouem libris
Codicis quot sint, & ad quos dirigun-
tur, & sub qua data.
18. **C**odex Iustiani quando fuerit confir-
matus.
19. **D**igesta quando fuerint compilata.
20. **L**eges qua fuerint promulgata post emen-
tationem Codicis Iustiani.
21. **L** memimus C. de legib. bareddib. an sit
correctoria iuris ff.
22. **L** fin. C. de iureiur. propter calumniam
an corrigat l. qui bona & qui in alieno
ff. de damno infect.
23. **L** fin. C. de testament. an sit correctoria
iuris ff.
24. **L** vnica. C. de caduc. toll. an corrigat l. si
duobus & fin. de leg. 1.
25. **L**eges 97. carentes die, & consule. an
presumantur correctoria iuris ff.

TERTIA QVAESTIO.

De ratione diuisionis librorum

Digestorum.

Artolus in prima eius opposi-
tione arguit contra rubricam
per l. argenteis §. edi ff. de ex-
dendo, vbi dicitur q. libri debet
fieri a capite, aliis non valet, sed
iste liber digestorum hic non
adicit a capite, ergo male traditur, minorem pro-
bat, quia septem sunt partes ff. l. 1. §. sed cum om-
nia C. de veter. iure enucl. sed iste titulus de noui
operis nuntiatione non est principium vnus ex
dictis septem partibus, est enim infra sextam par-
tem, quae incipit a titulo ff. de bonorum posses-
sionibus, qui sitatur in Infortiato, ergo male
traditur.

Confirmari potest ista probatur per multa iura, Nam
in proemio ff. in princip. dicitur, totam sanctio-
nem reipublice diuisam fuisse in tria volumina,
Institutionum, Codicis, & Digestorum. Item in
l. 1. §. ideoque, & in l. 1. §. omnem igitur nostram,
& in §. leges autem nostras C. de veter. iur. enucl.
in quibus locis habetur totam Iurisprudentiam
diuisam

revisum esse in tria volumina Instin. C. & ff. & semper ius ff. dicitur possum in vno volumine. Et respondendo omnes divisiones, quæ in iure reperi possunt, non reperitur illa diuisio ff. veteris, Infortiati, & Noui; ergo mala diuisio, probatur antecedens. Nam prima diuisio Pandectarum in suis in quinquaginta libros, Codicis in duodecim, Institutionum in quatuor, et in proemio Institutionum, et in proemio ff. in principi. Item altera diuisio Iuris digestorum fuit in septem partes, quæ sunt in Iustiniano in l. 1. col. 1. C. de veteri et noui. prima vsque ad titulum de iudicijs secunda vsque ad titulum de rebus creditis, tertia vsque ad titulum de pignorijs, quarta vsque ad titulum de testamētis, quinta vsque ad titulum de bonorum possessionibus, sexta vsque ad titulum de verborum obligationibus, septima, & quæ ad finem, hic titulus ff. de noui operis nuntiatione. Est circa medium sextæ partis. Item altera diuisio fuit facta a compilatoribus pro tradenda doctrina discipulis, et ponitur in proemio ff. de sci. flet in primo anno discipuli audiunt institutiones & peritiam patrem filicquādo anno, vel articulum de iudicijs, vel de rebus creditis cum alijs titulis, vsque ad titulum de sponsalibus, tertio anno audiunt libros rerum singularium, scilicet de pignorijs, de additio iudicio, & de vijs, quarto anno audiunt quæ in quæstis, & quinta parte iuris prudentis posita sunt, sed quinto anno audiunt Codicem constitutionum Imperialium.

Ideo Doct. hic, & in principio Infortiati varias excogitavit chimeras, et potuissent magis verisimilem ingeniosis scholaribus persuadere. Bartol. igitur hic dicit hanc diuisionem fuisse in tria volumina digestorum fuisse factam non a Iustiniano, neque a compilatoribus, sed a priuatis doctores gratia commodioris vsus, & portationis, nam cum vni totum volumen ff. erat ita magnum, non poterat ita facillime esse in vsu, & exportari ideo sic diuisum, quā diuisionem omnes Doctores posteriores approbauerunt, & per quingentos annos in vsu fuit in scholis, ideo authentica hodie dici potest, & hanc esse opinionem communiter receptam testantur Bolognetti hic nu. 124. & alij reperiunt passim, & in rubric. ff. solut. matrim. nu. 58. & ibi etiam tractatur a scribentibus.

Ex fundatur ista communis verisimili ratione, Nam tota iurisprudentia, aut tractat de actibus inter viuos, aut in viuiua voluntate, sed in Pandectis actus qui sunt in viuiua voluntate ponebantur in medio, iecirco isti doctores in ff. veteri posuerunt eos actus inter viuos, qui perueniebant vsque quod inciperet actus morientium, in infortiatio, solum actus morientium, in hoc autem digesto nouo iurum actus ipsorum viuorum, & ideo antiquitas fuit etiam in viuis, et ista tria volumina digestorum sic legantur a bibliopolijs, ut digestum vetus circiter octo volumina, digestum Infortiati circiter octo, & digestum hoc nouum circiter octo.

propter diuersa sobiecta quæ trañant.

Et tenendo hanc communem posset responderi ad obiectionem Bartol. de d. 5. d. i. adiungendo contrarium, sed non applicari perfecte, ex eo quia liber digestorum fuit a capite editus a Iustiniano, & licet doctores posset diuiserunt in tria volumina, præter ordinem Iustinianum, eam illud volumen quod legitur semper præsupponit has partes præcedentes cum legitimo principio. Posset etiam responderi ad prohibitionem Bartol. quod non incepti hoc volumen a sexta parte scilicet a titulo de bonorum possessionibus, ne separaretur materiam viuiuarum voluntatem, quæ est etiam ratio responsionis ad confirmationem probationis.

Sed ista communis opinio nullo modo potest subsistere, & in primis quod attinet ad diuisionem Digestorum gratia commodioris vsus, & portationis, sic argumētor. Coniungendorum non debet fieri separatio, l. pen. C. de communia vtriusque iudicij, sed titulus solum matrimonium, & qui est prius in infortiatio est confectus cum materiam donationum, quæ sunt situate in ff. veteri scilicet de iure dotium, de donationibus inter viuos, & viros, item de repudijs &c. Ergo non debet ab illis separari. Et quantum attinet ad faciliorem exportationem, si Infortiatus inciperet a titulo de sponsalibus, vbi est caput 1. libri, & sic materiam coniuncte simul poneretur, adhuc ff. veteris remaneret maius infortiatio. Quod autem attinet ad rationem ipsius communis, scilicet tractatus viuiuarum voluntatum, & actuum inter viuos, ipsa non potest subsistere, si quisque etiam in digesto a nouo tractantur actus viuiuarum voluntatum, ut in titulis, de donationibus causa mortis, item de fidei commissarijs libertatibus, & in Infortiatio tractantur materiam inter viuos, ut de iure patronatus, de magistratibus conueniendis, de operis libertorum, Nec placet quod Bolognetti hic nu. 129. asserit, hoc factum esse incidentem, Ne diuiderentur materie ex regula, nulli priorum C. de iudicij Quia non probatur hoc esse quod ab hoc contingit ab esse, neque natales C. de probat. sed contingit hanc rationem voluminum voluntatis, & æquum inter viuos non esse veram, ergo non est vera ratio dictæ communis, & ideo Soccin. Jun. in 1. parte rubricæ ff. solut. matrim. num. 53. vel. sed aduerte putat non posse dari certam rationem istius diuisionis, Nisi quia sic placuerit diuidentibus.

Et ita posset imaginari multæ alie responsiones, & posset forte dici, quod isti doctores priuati, qui diuiserunt libros digestorum in tria volumina, voluerunt quasi æquare ipsa volumina in numero legum cum ipso codice, Nam videntes, quod nouem libri Codicis continent tres mille, & noningentas leges, voluerunt ponere in Digesto veteri leges tres mille quingentas, & quadraginta vnam, in Infortiatio leges duas mille quadringent.

tas, & triginta noctem, in Digesto poſito leges tres mille, & octoginta quatuor, quali adæquando quantitate voluminum iuriſperduerunt, & ita vniuſquiſque iuriſperitus ſuo arbitrio poſſet imaginari ſuam reſponſionem ſubtilem ſecundum qualitatem fui intellectus, & nunquā poſſet perueniri ad bonam rationem.

Huius veritatis poſſimum eſt exemplum, Nam ſollicitiſſimæ recordationis Gregorius Papa 13. c. mendauit, & notariis illuſtrauit ipſum decretum ꝑ Gratiani, quod eſt vnum volumen iuris canonici, & ab hunc certis annis, bibliopolę vi decotes ipſum decretum eſſe volumē ceteris maioris in iure canonico ſolus ſunt legare in duo volumina, & ego vidi multa, quarum ſecunda pars habebat initium a caſſa duodecima, & multa habentia diuerſa principia. Hoc etiam pertinent quę dixit Aſcarius viſe probare auctoritatis in proemio diſputationis, ſe vidiſſe libros quinquaginta Digefſtorum ꝑ ſcriptos eleganti caractere in duo volumina diuiſos, ergo cum certa ratio assignari non poſſit, cur rigetur quę bibliopolę, & ceteri imperiti faciunt, debent fatigare mētes modernorum ad inueniendum cauſam ꝑ

Preterea ſi poſſet dari ratio cur pandectę fuerint diuiſę in tria volumina, illę non poſſet eſſe alia, quam ratio correctionis multarum legum, quę ſunt in pandectis, & correctę ſunt de iure codicis, ſed conſequens eſt falſum, ergo, & antecedenſ: Conſequentia eſt neceſſaria, quia omnes leges ꝑ quę doctores aſſeruntur correctę de iure Codicis fuerunt ſeparatę, & poſitę cum earum titulis in ſiſtorio, ſic eas inducēdo, ꝑ placet ſi de acquirēda herede, & cum filiis familias de leg. i. vbi omnia aduentitia iure ſi. acquiruntur patri aſſeritur correctę per l. cum oportet C. de bon. quę lib. vbi acquiruntur patri tantū quod ad vſum fructum. Item in l. i. qui heres ꝑ. neque filius ſi. de acquir. hered. aſſerunt, neque ſolum patrem, neque ſolum filium familias poſſe adire hereditatem, quod hodie dicunt correctum per l. fi. C. de bon. quę lib. Item in l. ꝑ. filius ſi. de ſuis, & legit. vbi filij adoptiui non ſuccedebant patri naturali ab inteſtato, neque vocabantur ad ſucceſſionem per ius prætorium ex capite vnde legitimi, neque ex l. i. a. tal. quod aſſeritur correctum per l. cum in adoptione ꝑ. C. de adoptione. Item emancipati non ſunt legitimi tutores, quia deſinebat eſſe agnati, per l. i. & illegitimam ſi. de legit. tutor. & tamen de iure codicis aſſeritur emancipatum retinere tutelam ex l. anallaſia l. 4. C. de legit. tutor. Item ſoror vterina nō veniebat iure cōſanguinitatis ad ſucceſſionem, neque eius filij l. i. ꝑ. ſi. de ſuis, & legit. quod hodie aſſeritur correctum ꝑ hoc etiam inſiſt. de legit. agnat. ſucceſſ. Item ſucceſſorium edictum non habebat locum inter ſuos heredes, neque agnatos l. ꝑ. quibus ſi. de ſucceſſ. edict. & tamen aſſeritur correctum per ꝑ placet inſiſt. de legit. agnat. ſuc-

ceſſ. Item omnes bonorum poſſeſſiones petebantur iudice ſedente ꝑ tribunali l. i. ꝑ. decretalis ſi. de ſucceſſ. ad i. quod aſſeritur correctum per l. fi. C. qui admittit. Item ponunt correctum eſſe l. de legat. i. per l. i. C. communia de legatu. Et in ſomma tenendo quod leges ꝑ Codicis corrigant leges Digefſtorum, prout eſt communis opinio, de qua per Bolognietanum rubric. ſi. ſolut. matrim. nu. 29. v. dicit ipſe ad euitandas contradic-
tiones legum (& ſurtē melius dixiſſe ad euitandos labores ꝑ inueniēda hiſtoria ad conſortandam) non eſt repente legem correctam, niſi in ſi. inſortuato.

Falſitas autem iſtus conſequens ſic probatur, ꝑ ſupponendo duo. Primo Iuſtinianum ꝑ fuiſſe ſecundo conſulem anno ſalutis 530. Decii fuiſſe conſulem ſequenti anno 531. Lampadium, & Oreflem anno 532. poſt conſulatum Lampadij, & Oreflis fuiſſe annum 533. poſt conſulatū Lampadij, & Oreflis anno 534. fuiſſe annum 535. Iuſtinianum tertio conſulem fuiſſe anno 535. Item Iuſtinianum quarto conſulem fuiſſe anno 536. Et hęc habentur ex digeſſione annorum, quę a Gregorio Holoandro Codici eſt annexa. Et in hoc ſeptenario omnia ſecit Iuſtinianus, ſue traſtemus de legibus compoſitis per ipſum, ſue de compilaſione trium Codicum, & compoſitione noui Codicis, & illius conſtitutione, ſue de enucleatione iuriſperitorum, inſtitutionum compoſitione, & Codicis emendatione, quod quidem ꝑ ſuppoſitum eſt vniuerſim, & eſt clauſus iſtus veritatis.

Secundum præſuppoſitum eſt, quod dum tractatur leges Codicis corrigas Digefſta, intelligitur de legibus Iuſtiniani Imperatoris non autem de legibus prædeceſſorum Imperatorum, qui non putauerunt corrigere prædeceſſorum non adhuc compilaſas, Neque intelligitur de legibus trium librorum Codicis, quę habent adeo diuerſam materiam, vt impoſſibile ſit, leges digeſſtorum ad illas eſſe correctas: leges autem Iuſtiniani inſerę in prioribus nouem libris Codicis ſunt trecenti, & nouem, quarum nonaginta ſeptem ſunt ſine die, & conſule, & ducentum duodecim ſunt cum die, & conſulibus, item notaandum eſt, leges prædictas, ſue ſunt cū die, & conſulibus, ſue ſine die, & conſulibus omnes ſerę fuiſſe directas quatuor præfectis pięritim, videlicet Demoftheni, Menę, Iuliano, & Ioanni, Nam ad Senatū ſunt leges nouem, ad populum voę, ad alios particula-
res vnde cım.

Sed cū Codex ꝑ Iuſtiniani fuerit confirmatus decimo ſexto Calendas Maij Decio conſule, ſine dubio dicendum eſt leges conſectas Iuſtiniano ſecundo, vel Decio conſule, vſque ad decimum ſextum Calendas Maij incluſas fuiſſe in prima compoſitione, & confirmatione ipſius Codicis: Et ex iſis, quę habent diem, & cōſules, & directę ſunt Menę, tantum octo reperiuntur ante dec-

mum sextum Calendas Maij, Decio consule. I. e-
ges autem quæ habent diem, & consules post de-
cimum sextum Calendas Maij, siue Demostheni,
siue Meiriz, siue Iuliano, vel Ioanni dirigantur,
sunt quinquaginta decisiones, & plurimæ consi-
tutiones promulgatæ, de quibus fit mentio, in ti-
tulo de emendatione Codicis Iustiniani, & secun-
da illius additione, quæ nequaquam possunt cor-
rigere leges digestorum, cum antea fuerint com-
positæ quàm libri quinquaginta pædeclatarum cõ-
ponerentur in hac forma, quæ vltor.

Hic præsuppositis, sic argumentor, leges Iustinianæ
fuerunt promulgatæ Decio, consule, Lampadio,
& Orestis, & post consulatum ipsorum item an-
no secundo, hoc est per totum annum salutis quin-
gentesimum, & trigentesimum quarum, sed ius di-
gestorum fuit compilatū Iustiniano tertio cõ-
sule anno salutis quingentesimo trigesimo quinti
to decimo octaua Calendas Ianuarij l. 1. in fine
C. de veter. iur. enuel. ergo nullo modo potuit
corrigi quod non erat in esse deductum.

Confirmatur, quia omnes leges, quæ corriguntur, ant
de nouo inducunt aliquid nominantur ab ipso
Iustiniano in libris institutionum, qui statim post
compilationem pandectarum compositi fuerunt,
nam habent subscriptionem Iustiniano tertio cõ-
sule, vnde cum Calendas Decembris, & in dictis
libris institutionum quando facit mentionem iu-
ris antiqui, & quod aotea obseruabatur, non in-
telligit de iure digestorum paulo antea enuclea-
to, sed de obseruantia antequam componeret de-
cisiones quinquaginta, & alias constitutiones, &
enuclearet dictum ius antiquum.

Sed oppones, quod ius Digestorum fuit compilatū
Iustiniano tertio consule, decimo septimo Calen-
das Ianuarij, & Codex fuit emendatus Iustiniano
quarto consule quarto Calendas Ianuarij, vt §. his
igitur. C. de emendatione Codicis, sed in ipso Co-

dice repeniuntur multæ leges f. promulgatæ post
emendationem Codicis Iustiniani, puta l. f. C. de
iure iur. propter calumniam dando, quæ est direc-
ta Ioanni patri patriæ, quarto Calendas Augusti
Iustiniano quarto, & Paulino consulis. Item
l. f. C. de testam. directa Ioanni tertio nonas Iulij
Iustiniano quarto, & Paulino consulis. Itē lex
vnica C. de caduc. toll. ad Senatū. Calendia Iunij
Iustiniano quarto, & Paulino consulis, Item
l. f. C. de leg. heredib. directa Ioanni idibus octo-
bris Iustiniano quarto, & Paulino consulis.
Ergo saltem istæ leges, quæ habent datam post
compilationem iuris digestorum, dicuntur corri-
gere ipsum ius Digestorum, & ita in dubio istæ
leges, quæ non habent datam, id est neque diem,
neque consules, dicuntur sequi naturam illarū qua-
tuor corrigendum, saltem in dubio.

Sed responderi potest, quod neque istæ quatuor le-
ges, quæ habent datam posteriorem, & nullæ al-
iæ huiusmodi in toto codice inueniri possunt,
Neque aliæ leges, quæ carent die, & consulis

corrigunt aliquo modo ius digestorum: Et quan-

rum attinet ad ipsas quatuor leges, ad f. l. pemi-
nimus. C. de leg. i. redib. respondetur, quod ip-
sa corrigat legem Anastasij, sed ipsa lex Anastasij
non habetur in Codice, & consequenter solū
remanet correctum principis tituli insit de suc-
cessionem cognatorum, vbi est contentia legis
Anastasij correctæ per d. l. meminimus, & ista lex,
quia facta fuit post emendationem Codicis, po-
tuit recte inseri inter nouellos constitutiones.

Item l. f. C. de iure iur. propter calumniam
dando, non corrigi. qui bona §. qui in alieno ff.
de damno infecto, licet sit promulgata post emen-
dationem Codicis, quia d. l. fin. procedit, quando
principalis persona vult consilium procurato-
rē, quia non potest mandare licet exerceri, nisi
prius iuret de calumnia in prouincia, sed ipsa
lex digestorum procedit in procuratore iam con-
stituto, qui nō admittitur, nisi ipse iuret, & sic est.

casus valde diuersus. Item l. fin. f. C. de testam.
licet sit promulgata post emendationem Codicis,
tamen expressit mandat omnia quæ cauta sunt
prius obseruari, & nullam per ipsam legem co-
dictis fieri in nouationem.

Nec d. l. vnica f. C. de caduc. toll. corrigi ius di-
gestorum in l. duobus §. fin. de legat. 1. quia gl.
in d. l. vnica §. in primo in ver. apud illos, quæ alle-
gat contrarium non adest ad affirmare hanc cor-
rectionem, & concordia legum est, quod in d. f. si
oportet quod in coniunctio ius accrescenti locū
habeat, & probatur in l. triplici modo ff. de verborum
significat. sed in d. l. vnica. tractatur de pro
non scripto legato ab vno herede, & legatarius
non potest capere, ideo termini sunt diuersi.

Ergo illæ 97. leges, quæ carent die, & consulis,
non possunt præsumi correctione iuris dige-
storum, & clarius poterit apparere ex lectura ip-
sarum: Ex ea huiusmodi poterit, quæ frustra
Cagnol. in l. f. ou. §. C. de pact. cumulet quinquaginta
decisiones Iustinianæ correctionis, vt asse-
ris, iuris digestorum, arbitrans ipsam l. finalem
esse vnam de illis: tum quia ex lectura ipsarum
apparet non corrigere, tum quia maior pars ip-
sarum habet consulatum Lampadij, & Orestis,
& post consulatum ipsorum quod tempus esse
aote ius digestorum, satis probatur est supra, &
dicta lex finalis fuit promulgata Calendas No-
uemb. post consulatum Lampadij, & Orestis,
quod fuit, vt dixi, anno domini 533.

Quare satis clarè constat has esse legem chime-
ras, cogitantium posse certam assignari rationem
de diuisione librorum Digestorum. Et licet ad
ostendendum ipsum huius digestorum nō esse cor-
rectum, opus esset particulariter respondere alle-
gationibus Bolognetti in rubric. ff. solut. matrim.
tamen quia ex iam dictis apparet generalis solutio,
Nec pertinet ad hanc questionem per illatio-
nem pertractatā, particulariter respondere, ideo
omitto.

S V M M A R I A

- 1 **A** Editio statuti an possit fieri pro parte.
- 2 Statutum alterius civitatis an sit adendum integrum.
- 3 Aeditio rationis sit pro ea parte, quæ pertinet ad instructionem alicuius.
- 4 Probatio fieri potest ex una parte instrumenti.
- 5 Statuta sequentia declarant præcedentia.
- 6 Statutorum volumen an sit adendum integraliter.
- 7 Privilegium totum debet produci.
- 8 Aeditio quando sit faciendâ integraliter, & quando non.
- 9 Sequentia quando declarent præcedentia.
- 10 Correctio sui ipsius non præsumitur.
- 11 Statutum præsumitur integraliter effectum productum.
- 12 Actus præsumitur perfectus, nisi contrarium probetur.
- 13 L. si quis de testamentis intelligentia.
- 14 Statuta propriæ civitatis non sunt adenda, quando fallit nu. 15.
- 16 Statuti substantia est, ut ponatur in volumine statutorum.

Q V A R T A Q V A E S T I O.

De additione statuti per duos articulos explicanda.

Primus, in productione faciendâ de statuto, non esse opus totum volumen statutorum producere, sed sufficere, illud producere, quo opus est.

Secundus Articulus, statutum non probare, nisi addatur totum integrale.

P R I M V S A R T I C V L V S.

Postquam igitur istud volumē ff. noui nobis additur sine capite, Bartol. hic sub ou. 7. infert ad questionem de additione statuti, faciendâ in iudicialibus, an possit fieri pro parte, & sicut duo

sunt articuli, ita duæ sunt partes lectionis. Primus igitur articulus est, si in Curia Pisarum est addendum statutum per Florentinum, an sit addendum integrale volumen statutorum? In hoc articulo communis opinio est, quod non sit addendum integrale volumē, cuius opinionis est Bartol. d. nu. 7. & de comuni testatur Soccin. hic num. 13. Bolognet. ou. 134. Aleciat. num. 37. Roman. nu. 13. & ibi addentes testatur eam de commun. Decio c. 1. nu. 298. de probation. & ibi Abb. in fine Anton. de Butr. in c. contingit ou. 3. de fide instrumenti.

Ista communis fundatur multis legibus, primo per L. argentarius §. di ff. de addendo, ubi additio ratio num sit pro ea parte, quæ ad instruendum aliquæ pertinet, & iste est proprius locus probans hanc conclusionem, item adduci possunt multa similia, Nam ex una parte instrumenti probatio fieri potest Lex conuentione in vers. pars instrumenti C. de pact. & in l. i. C. sine censu vel reliquis suodum comparari non posse in vers. ita ut pars instrumenti significat. Item inuentarij non est addenda nisi illa particula quæ ipsum tangit l. maritus §. fin. ff. ad l. falcid. in vers. ea per quæ probetur quantum sit in bonis. Sic etiam de testamento l. 2. §. 2. ff. quemadmodum testam. aper. & facit pro eodem l. 3. C. de ord. tit. & legatario debet addi paruum l. pertinens ad legatum, ut per Cyn. in d. l. fin. C. de precib. imper. offer.

Et hanc opinionem tenent Bald. Angel. & Salyc. in d. lex conuentione C. de pact. Bald. in l. fiscal. in fine C. de precib. imper. offerend. Ang. in cons. 114. in facto.

Sed contra hanc opinionem inducuntur multa. Primo, quia sequentia statuta declarant præcedentia, ergo totum volumen statutorum debet addi, antecedens probatur per Bartol. l. qui filiabus in princip. de legata. Bald. in l. in cuius ff. de legib. Abb. in c. contingit de fide instrumenti. Alberic. in d. L. argentarius §. di ff. de addendo. Castrensi. in d. l. fin. C. de precib. imper. offer. Consequentia probatur, quia aliter statutum productum non posset intelligi secundum veritatem, & forte iudex posset decipi, quod non est permitendum.

Secunda ratio contra communem, Totum statutum est addendum integrale, ergo totum volumen statutorum est addendum integrale, antecedit probatur per communem opinionem, de qua per Soccin. in l. 13. & dicemus infra in sequenti articulo. Consequentia probatur, Nam ratio cur totum statutum sit addendum est, quia posset corrigi in fine, ut notatur in d. l. in cuius ff. de legibus, sed eadem ratio militat in toto statuto volumine, quia illud quod productum est, potuit esse correctum per alterum statutum quod subsequeretur.

Tertio per textum in c. cum perfoz de privileg. lib. 6. ubi qui se preterit exemptum per privilegium,

7 debet totum illud integrale producere, nec sufficit

Sufficit producere partem, que satis pro sua ex-
potione, & ibi gl. in ver. integraliter testatur Inno-
centium sequi hanc opinionem in c. costringit de
fide instru. mentorum

Sed istis non obstantibus, non recedatur a comuni.

8 Pro cuius resolutione distinguendum puto, & p-
ceditur, aut sit iudici, aut principi, aut parti, si sit
iudici, aut sit ad intentionem fundandam, & de-
bet fieri integraliter, neque sufficit paroculam
edere d. cum perfon. & d. in ciuile ff. de legi-
bus. Aut sit, ad hoc vt iudex consideret quid de
beat adi parti, & hoc casu totum capitulum est
edendum c. contingit de fide instrument. & l. i. §.
edenda fide edendo. Aut sit principi, ad hoc vt
declaretur aliqua pars legis, vel priuilegij, & tunc
sufficit illam paroculam edere l. i. c. de precibus
imper. offerend. Aut sit parti per partem, & tunc
iterum distinguit, Aut sit ad instruendum par-
tem, vt deliberet an velit contendere, vel cedere,
& tunc sufficit illam paroculam edere, per qua
posuit deliberare d. l. argentarius §. adi fi. de ede-
do. Aut sit ad probandam intentionem partis, cui
editur, & debet ita adi, vt ex eo possit fieri proba-
tio lexempli, & l. veluti ff. de edendo. Aut vt il-
lam reprobet, vt falsariam, & debet integraliter
adi l. i. §. editiones ff. de edendo. vbi glossa in ver-
die & consule gl. in c. inter dilectos de fide instr.
in ver.

Ad primum igitur respondetur, quod sequentia
9 solent declarari precedentia, quando sequen-
tia sunt facta per modum additionis primi statu-
ti. Et tunc autem additio est conexa primo sta-
tuto, & dicitur illius statuti pars, arg. d. l. io ciui-
le ff. de leg. & debet edi ab eo qui edit statutum,
cuius romanorum dist. 19. Bartol. hic, & Alciat. nu.
38 in fine. Aut non est conexa, & debet edi ab
eo qui se fuqdat io illa additione, quia hac addi-
tio est nouum, & separatim statutum huius autē
caule ff. de iust. & iur.

Ad secundum respondetur, quod non militat eadē
ratio in toto volumine statutorum §. quibus in
prima constit. Cod. Sed replicabitur quod sicut
non presumitur correctio in toto volumine sta-
utorum, ita non presumitur in eodem statuto,
10 quia nullus presumitur semetipsum corrigere.
Inam ad ea fide conditionibus, & demonstrat.
Ideo respondendum puto, quod est diuersa ratio,
quia vnum statutum debet integraliter produci
propter limitationem, & declarationem que
sumitur ex subsequentiibus, non autem ratione cor-
rectionis.

11 Et in dubio dicatur quod semper statutum pre-
sumitur integraliter esse productum quam eius
communem opinionem testatur hic Claudius col.
sua ver. de polica l. i. col. fin. et sicra penultim.
quest. qui dicit hanc opinionem esse rependam
tangan. et uingidum. Guidopap. in tract. de pre-
sumptionibus col. 2. de pro hoc est casus in l. i. si
qui ff. de testam. quem Roman. hic in fine dicit

12 a singularem ad hoc, quod a quis presumitur per-
fectus, nisi contrarium probetur, & licet Alex. re-
spondeat ad illum textum, quod loquatur de scri-
ptura autentica facta a notario, idem pro ea pre-
sumitur, sed nos loquimur de copia statuti, idem
non potest inferri, ergo nec pro copia est presu-
13 meodum, Nihilominus d. l. si quis in ver. la-
beo, non probat interuenisse notarium, quia ibi
erat factum testamentum nuncupatum, & tes-
tator nominauerat heredes, alij dicebant, quod
volebat nominare plures heredes, Labeo dicit q-
nisi constaret alios voluisse nominare, presumi-
tur pro testamento facto. Ergo restat vera com-
munis opinio, quod io productione statuti non
est necessarium producere totum volumen, sed
solum illud, quo opus est.

Sed intelligatur istam conclusionem de statuto alie-
14 riu ciuitatis, quia statuta i propria ciuitate non
sunt xēda, quia sunt posita pro rostris, adeo non
la requiritur additio, ita dicit Bald. in d. l. in ciuile.
ff. de leg. & in l. omnes populi in fine ff. de iust. &
iur. Abb. in c. 1. io fine de probat. & ibidem Dec.
nu. 300. Et intelligi hanc declarationem esse ve-
15 ram, dummodo i non sit facta aliqua reforma-
tio, que non esset in cōfola in libro statutorum, de
qua esset probabilis igoantia, quia tunc xēda
esset, Bartol. io d. l. omnes populi in fine, & io
leum prolatis, & ibi Doct. ff. de re iudic. Bald. in
l. 2. C. quando prouoc. non est necesse. Quia de es,
16 sentia i statuti est quod sit positum io volu-
mine aliorum statutorum Bald. in c. in causis, vt
fisc. quo vtrum dote iudicata Roman. in cons.
5 12. quod ad primum, in vltimo dubio. Et ideo si
reformatio esset multum nota, de qua non esset
probabilis igoantia, tunc non esset necessaria
editio Dec. in d. c. nu. 300. de probatione.

S. V. M. A. R. I. A. Q. U. A. D.

- 1 Statutum integraliter debet produci.
- 2 Sed fidei faciat, nunc reprobatur.
- 3 Argumentum ab additione statuti ad edi-
tione instrumenti est validum.
- 4 Instrumenti pars adita fidei facit.
- 5 Statuti pars probat.
- 6 Factum iudicis reputatur factum partis.
- 7 Notarius potest facere fidei de parte in-
strumenti.
- 8 Principi narranti legem semper est creden-
dum.
- 9 Probatio potest concludere vel verē, vel
presumptiue.
- 10 Lex de lege ff. de probatione habet va-
rios intellectus, & quia sit vera intel-
ligentia.

20. *Inuentarium habet uim probationis pro herede.*
 21. *Heredi cur non credatur habere locum legem falcidiam.*

SECUNDVS ARTIC.

Vnde dicitur alterum articulum, vtrum statutum probet, nisi totum, & integraliter producat, in quo communis est opinio, quod vt fides faciat, totum, & integraliter produci debet, de qua testatur Soc. hic nu. 123. Bart. hic num. 7. vers. dico contra, Alex. nu. 40. la. nu. 8. vers. ego defecdo. Bologn. nu. 134. & alij repetentes pasum.

Fundatur ista communis per textum ab omnibus allegatum in l. in ciuile ff. de legib. vbi habetur ad litteram, quod in ciuile est, nisi tota lege perspet, vna particula proposita, iudicare, vel respondere. Et ibi a gl. allegatur exemplum de l. si ubi ff. si cert. pet. vbi Iurisconsultus decidit ad esse de nationem, neque mutuum, & tamen in fine postea limitat decisionem ex benignitate non procedere, idem casum habetur in l. si ita scriptum in fine principij ff. de lib. & post. ibi humanitate fuggerente. Item in l. in fine, iuxta l. a. ff. si ex noxali causa agatur. Ex hac communio, que in se vera est, satis est etiam aperta ex precedentibus dictis in superiori articulo, sed vt clarior euadat, opponamus.

Prima ratio contra communem. Valet argumentum
 2. ab additione instrumenti ad additionem statuti, sed sufficit edere solum partem instrumenti, ergo etiam sufficere debet solum edere partem statuti. Maior argumenti probatur per doctrinam Bar. hic nu. 7. vbi asserit totum statutum esse edendum, deinde dicit idem esse in instrumentis, quia ab vno ad alterum valet argumentum. Item probatur per gl. in d. in ciuile, dum datur utram legem esse edendam, & ibi gl. dicit idem esse in contractu, ex eadem ratione, quia valet argumentum ab vno ad alterum. Minor probatur per d. l. argentarius §. edi ff. de edendo vbi sufficit ¶ edere partem instrumenti, item per doctrinam Bartoli in d. l. in ciuile, vbi asserendo totum statutum edendum esse, subdit secus est in instrumentis per d. §. edi & sic Bart. sibi oppugnat.

Secunda ratio contra communem per textum in l. pars litterarum ff. de iudicijs, vbi pars statuti potest produci, & l. a. ff. ad l. aquil. & in omnibus capitulis decretalium semper videbitur produci aliquam particulam legis, siue concilij, vnde decretalis est composita.

Tertia ratio, probatio debet esse conclusiva, aliter nil releuat in presentia de probat. l. no hoc C. de leg. l. neque tales C. de probat. sed producens

partem statuti concludit, ergo probatio per partem statuti est valida. Minor probatur per glossam in l. cum de lege ff. de probat. vbi creditur heredi asserenti habere locum legem falcidiam, etiam si ipse non probauerit quantitatem hereditatis, vt falcidia locum habere possit, ergo ita est credendum producenti partem statuti, & asserenti esse totum.

Sed istis non obstantibus non recte datus a communi, Ad primam respondetur per ut diximus in distinctione magistrali in precedenti articulo, quod vbi editio fit iudici ad fundandam intentionem ede tis, integraliter debet vtrunque produci, tam statutum, quam instrumentum, cum personarum de privileg. lib. 6. & in ciuile ff. de leg. Aut fit parti, vel iudici, vt deliberet ad fauorem partis, & tunc aut loquimur de instrumento, & sufficit adere partem, & procedit d. l. argentarius §. edi. Nam & factum iudicij, ¶ dicitur factum partis l. si ob causam C. de iudi. Et ita etiam resoluitur obiecta contradictioni ad Bart. (Fallit in notario, ¶ qui potest facere fidem de parte instrumenti, & sibi creditur secundum Ruyn. hic in fine, quia pro notario presumimus, & licet hoc displiceat Socino hic nu. 123. in fine. Eius tamen improbationem sequor, parte opponente vt totum producatur, quia si pars non opponeret, quia pro notario presumitur, asserendum est fidem fieri) Si vero loquimur de additione statuti facienda parti, tunc integraliter est edendum quia d. l. in ciuile non facit distinctionem, sed in principe, vt dixi per l. fin. C. de precib. imper. offerend.

Ad secundam respondetur, quod nos loquimur de additione que fit a paribus, sed contraria ratio procedit de editione que fit a principe, vel Iurisco. consulto, & est diuersa ratio, quia in istis non presumitur suspitio fraudis, & Principi nan tantum legem semper est credendum, vt probatur in §. post homo insit de legat. & §. sed nosa in fine de success. lib. 2. vbi refertur consuetudo Iulianiani, & ibi gl. dicit, quom non habemus, & perinde est, ac si haberemus, quia cum ipse potuisset aliam cum de re, credimus eam esse.

Ad tertiam respondetur, quod probatio potest concludere vel vere, vel per presumptionem, pro vt notat Bart. in l. i. ff. de edendo in illa questione quod testis potest deponere quia vicinus, & notant communiter omnes in l. i. ff. si cert. pet. Sed quando producitur pars statuti habens orationem perfectam, tunc presumptio est pro illa lege producta, quia presumptio est sufficiens, & concludens probatio, vt per Alciat. presumpt. 20. reg. 3. & habetur per Canonistas in toto titulo de presumptionibus.

Ad probationem minoris de glossa in l. cum de lego
 9. ¶ ff. de probationibus, respondetur quod illa lex habet varios intellectus, Nam Ruyn. distinguit, quod aut loquimur in reo, & tunc sibi creditur amplius non esse in statuto, quam produxit, & presumptio est pro eo, & sic concludit probatio, & sic

& sic procedat opinio Bartoli, quod credatur p-
 * iucatu partem statuti, & est communis, prout
 testatur Socin. nu. 145. & Bolognet. ou. 151. &
 sic etiam intelligitur gl. in d.l. cum de lege, quod
 satis videtur deservire illum textum, si verò fuis-
 set actor, & pars aduersa opponeret quod statu-
 tum productum non esset integraliter, tunc non
 sufficeret probare, nisi in specie concluderet ip-
 sum statutum esse integraliter productum. Sed
 hæc responsio non conuenit d. l. cum de lege, ubi
 hæredi sic asserenti non est standum. Neque est
 bona distinctio, quia etiam reo incumbit onus pro-
 bandi illam qualitatē, quam allegat, ad sum-
 dum eius exceptionem, vt notatur in l. 1. ff. de
 except. in e. cum inter cod. tit. & l. in exceptioni-
 bus ff. de probat.

Idem Accursid. citat l. si licentia C. de iure delib.
 per quam præsupponit heredem confecto inue-
 ntario, per quod apparebat tot esse bona in ipso
 inventario, & ideo habere præsumptionem pro
 se, & legatarios, qui volebant dicere contrarium
 teneri probare, quia inventarium fuit hæredi, &
 eo habet vim probationis, & quasi sit inuentario pro-

cederet lex, sed cum inventario legatarij con-
 dicentes tenebantur probare, & ita intelligenda est
 ibi glossa, prout Imol. & Alex. luc. col. pen. Nico-
 nit. nu. 269. l. si in l. cum si quis in fraudem nu.
 70. Socin. l. in. in conf. 16. vol. 2. Ripa in e. cum
 ecclesia supra nu. 8. 3. de confut. & de comuni
 testatur Co. in l. si quis in fraudem l. ap. d. ou. 4. Sed
 ista glossa de directo est contra legem, quia secun-
 dum ipsam non dabitur hæredem non posse pro-
 bare, & ita condemnari, quod est contra illam le-
 gem in fine,

Idem potest melius considerari, quod id d. l. cum de
 12 lege non creditur hæredi & asserenti habere lo-
 cum l. falcidiam, quia ipse tenetur facere inuen-
 tarium quod ex d. l. non apparet exhibuisse, nam
 si exhibuisset, utique crederetur, & videlicet glossa,
 licet aliter deducatur, sed in casu nostro statutum
 productum præsumitur perfectum. d. l. si in qui-
 bus de testament. nisi contrarium probetur siue ad
 defensionem, siue ad actionem, quia verba statu-
 ti producti sufficiunt, ideo qui vult dicere con-
 tra, debet probare, & hæc est ipsa veritas.

DOCTORIS MARTAE NEAPOLITANI

Interpretatio in l. i. ff. de Noui Operis Nuntiatione.

SYMMARIA.

- 1 **E**x l. ff. de noui oper. nuntiatio, tractat de adictio pratoris, & quot sint partes adicti.
- 2 Adicti noui operis nuntiationis qua fuerit origo.
- 3 Interdicti quod vi. aut clam quales sint partes.
- 4 Interdicto, quod vi. aut clam quomodo occurrere potest.
- 5 Interdictum quod vi. aut clam fuit mitigatum per adictum noui operis nuntiationis.
- 6 Adictum noui operis quomodo differat ab interdicto quod vi. aut clam.
- 7 Nuntiatio noui operis quid sit.
- 8 Nuntiatio noui operis tripliciter fit.
- 9 Lapilli iactus an denotet destructionem operis.
- 10 Lapilli iactus fiebat auctoritate legis.
- 11 Nuntiatione facta, nuntiatu dolo dicitur adificare.
- 12 Nuntiationis species quomodo differant inter se.
- 13 Nuntiatione noui operis an semper perdatur possessio.
- 14 Lapilli iactus est species nuntiationis.
- 15 Remissio nuntiationis quomodo sit.
- 16 Remissio legalis in genere solet dici etiam iudicialis.
- 17 L. i. in princip. ff. de noui oper. nuntiat. diuisio.
- 18 Verbum inhiberetur quid importet.

- 19 Nuntiationis effectus quis sit.
- 20 Demolitio non est proprius effectus nuntiationis.
- 21 Remissionis effectus quis sit.
- 22 Casus figuratio l. i. in princip. ff. de noui oper. nuntiat.
- 23 Nuntiatio in quibus casibus sperni possit, & nu. 29.
- 24 Præceptum iudicis sine causa cognitione est nullum, & nu. 31.
- 25 Spoliatum non esse ante omnia restituendum aliquando, & nu. 32.
- 26 Mandatum de manutenendo quando non sit dandum in interdicto vi postulationis.
- 27 Decretum partim ex causa vera, partim ex falsa in totum corrumpit, & nu. 33.
- 28 Nuntiatio est species citationis.
- 29 Nuntiatio fit auctoritate legis etiam a priuato.
- 30 Nuntiatio siue iusta, siue iniusta est obseruanda.
- 31 Pratoris maiestas debet timeri etiam iniuste præcipientis.
- 32 Interdictum quod vi. aut clam agens debet probare se habere ius.
- 33 Nuntiatio an habeat vim prouocationis ad iudicium.
- 34 Atentata etiam pendente appellatione iniusta sunt renouanda.
- 35 Appellatione pendente nihil est innouandum, etiam præstita satisfactione.
- 36 Nuntiatio dubia ab initio est obseruanda, non qua notorie iniusta.

DOC

VLPANVS

VLPIANVS.

Hoc edictum permittitur, vt siue iure, siue iniuria opus fieret, per nuntiationem inhiberetur, deinde remitteretur prohibito eantenus, quatenus prohibendi ius is qui nuntiasset, non haberet.

M Vlti solent praemittere, declarationem terminorum, qui volo facere hoc anno, quia plurimos video iuniores, ideo sciatis, quod subiectum, t de quo Vlpian, hic tractat, est interpretari adictum praetoris, cuius vt communiter scribentes dicunt sunt posita in l. praetor in princip. & s. deinde, infra eodem. Huius adicti duae sunt partes, vt ibi videbitis, Prima. In quem locum nuntiatum est, ne quid noui operis fieret, quod in eo loco, antequam nuntiatio remissa fuerit, aut in ea causa sit, vt remitti debet, factum est, id restituit. Secunda in d. s. deinde. Quem in locum nuntiatum est, ne quid operis noui fieret, quae de re agitur, si de ea re factum est, quod eius nomine cautum sit, aut per te statueretur, quo minus faceretur, quo minus illi in eo loco opus facere liceat, vim heri veto. sed quia prima pars huius edicti non permittit fieri nuntiationem, sed tamen dicitur quod edificium post ipsam nuntiationem destrueretur, ideo Vlpianus in hac lege voluit interpretari hoc edictum, & declarare quatenus ipsa nuntiatio facienda sit.

In primo igitur declarandum est de origine huius adicti, t quando enim nascebatur litis super re: t edificij factis in praedictum partium, solebat inhiberi remedium interdicti quod vi, aut clam factum est, id restituit, de quo habemus titulum in pandectis, & pro ut duae partes habet hoc interdictum, t ita singulae, pro ut easus occurrat solent proponi, vel si edificium clam fuerit factum, vel si edificium vi fuerit factum: clam autem dicebatur fieri, quando absente eo, qui quomodolibet interesse habebat, factum fuerit, nam ipse edificij suspicari debebat se prohibendum esse, pro ut est textus apertus in l. prohibere s. fin. in vers. si modis existimare se prohibitarum in ff. quod vi, aut clam l. l. seruius, & Laure qui aliter. eod. tit. Vnde edificij factum si pro sua cautela, quando timebat de iure alterius, & ideo vexari in futurum, habebat remedium notificandi interesse praetendens, qui si mihi respondisset, licite potuisset edificare, siue sciente eo, vel ignorante d. l. aut qui aliter in princip. & l. si quis se denunciauerit. & l. si quis ff. quod vi, aut clam.

Si quis igitur prohibuisset, ne edificium fieret, adictum deinde factum viuo laborabat, & dicebatur vi factum, & habebat locum altera pars huius

ius interdicti, & propterea omne factum post prohibitionem erat destruendum l. i. s. quid sit vi. ff. quod vi, aut clam. etiam si ipse edificans, iustitiam edificandi habuisset, tanquam factum contra prohibitionem l. i. s. idem habeo, & d. l. prohibere s. sciendum ff. quod vi, aut clam. ideo nulla exceptio admittitur ad impediendum haec noui edificij destructionem.

Sed quia hoc interdictum t erat nimis asperum, & rigorosum, in multis, de quibus infra, ideo praetores volentes mitigare illius rigorem, proposuerunt hoc adictum de operi noui nuntiatione, p quod dispositum est, quod si quis praetendat per opus futurum sibi generari praedictum, poterit nuntiare ne illud opus nouum faciat, & ita ligare manus praetor, ut videretur in edificando procedere possit. Nuntius autem si post nuntiationem edificauerit, edificij destructionem pati debet, etiam quod iure legumino potuerit edificare, Neque de eius iustitia cognosci potest ante edificij demolitionem. Habet tamen ipse nuntius remedium edificandi, si comparabit in iudicio, & praestiterit satisfactionem de demoliendo edificium, in casu succumbentia, quia praestita dupliem effectum consequetur, primo quod non poterit ulterius prohiberi, secundo quod ei dabitur interdictum Ne vis fiat ei, qui in possessione missus erit & illa duo beneficia consequetur, nec per diffinitiuam sententiam, vel absolutorum, vel condemnatorum ad demolitionem.

Ergo hoc edictum mitigat rigorem dicti interdicti, quia videbatur valde durum, ut quilibet potuisset prohibere edificium fieri, allegando se praetendere interesse, & interim pendente lite, non esset aliquod remedium prohibito, vt potuisset edificare, & vexando illum litibus impedire per multos annos donec per tres septuaginta annos eam se decideretur, ideo per remedium satisfactionis vigore huius edicti, fuit mitigatus ille rigor, vt interim lite pendente, potuisset prohibitus edificare.

Ex his videtur quod hoc adictum t satis differt ab interdicto, quia prohibitio per interdictum datur vsque ad finem litis, neque prohibitus habet aliquod remedium. l. i. & l. prohibere ff. quod vi, aut clam, sed ipse nuntius habet tria remedia, primo potest petere remissionem, vt hac l. s. deinde, & l. i. ff. de remis. Secundo per satisfactionem remittitur nuntiatione, & recuperat ius edificandi, etiam si iniuste adictum faceret. Denique habet interdictum Ne vis fiat ei, qui in possessione missus est, vsque ad finem litis d. l. praetor s. deinde infra eod.

Sunt et aliae differentiae, quia interdictum afficit totum opus factum clandestine, vt destruat tanquam clam factum, sed ipsa nuntiatione non afficit partem factam, sed faciendam in futurum, & ideo oportet apponere signum, vt appareat quae pars erat facta ante nuntiationem, & quae pars postea

Looon

1. non solum §. sed vt probari infra eodem. Licet hoc iudicium conueniat cum ea parte interdicti, quod vi. post prohibitionem factum est, quia vtrouque inspicitur solum in futurum factum edificium. Item differunt in modo prohibendi, quia pupilli, & ferus non possunt nuntiare l. de pupillo infra eodem, sed possunt prohibere, & ita causatur interdictum quod vi, aut clam l. prohibere §. quod vi, aut clam, l. vlt. usufructuarius non potest nuntiare, neque socius l. i. §. fin. & l. i. & l. i. in prouocabili. infra eod. ergo potestas prohibendi magis lata est in interdicto, quam in ipso iudicio, ideo sic etiam sunt limitata. Est etiam ratio, quia prohibitio per interdictum potest fieri extra locum, sed ipsa nuntiatio debet fieri in loco d. l. de pupillo §. nuntiare sit in opus ipsum l. operis infra eodem. Idcirco ligat furiosos, pupillos, operarios, & pueros, quibus etiam fieri potest d. l. de pupillo §. nuntiationem, & §. seq. & laon solum §. sciendum infra eod.

7 Nuntiatio §. igitur operis noui est prohibitio facta legaliter & iudicialiter nuntiter in alterius prejudicium l. nostra §. nuntiatio. Et dicitur nuntiter edificans non solum qui edificium nouum construit, sed etiam qui iam constructi formam immutat, §. opus nouum infra eod. l. sed qui auget edificium, aut reficit antiquum non dicitur nuntiter edificare, nisi ex toto edificium fuisset destrutum, vt notatur in c. consiluit de iudeis.

8 Sed quibus modis fiat ipsa nuntiatio, & communis opinio est quod tripliciter fiat, prout testatur Socin. hic. v. 4. primo per praeoris inhibitionem, secundo cum simplici verbo inhibendo, tertio per iactum lapilli, dicendo sic, nuntio tibi nouum opus, & statim proiciat lapidem in opere suo.

9 Et hic notandum, male eos dicere, qui sententiunt iactum lapilli significare destructionem operis, sic interpretando iactum, id est destructionem, pro ut dicebat intelligi rubricam ad l. Rhodiam de iactu, id est destructione. Item lapilli id est totius edificij, quasi sit figura synecdoche, ponendo partem pro toto, Nam iactus propriè significat proiectio nem l. 2. §. i. ff. de aleator. & cap. clerico dist. 30. in vers. clerico iacente lapidem. Nec potest intelligi de destructione, quia sunt nuntiationes non differret ab eius effectu, siquidem post nuntiationem edificium destruendum est, & ideo, vt nuper dixi est apponendum signum super facto edificio, vt solum faciendum post nuntiationem destruat laon solum §. sed vt probari infra eod. ergo si iactus lapilli significaret destructionem edificij facti, non esset opus hoc edicto, & posset quisvis sibi dicere propria auctoritate, contra regulas iuris, vt in l. extat ff. de eo quod met. caus.

10 Idcirco dicitur quod iste iactus lapilli fiebat auctoritate legis solum sollemnitate, iure iudicantis, & erat quasi speciei citationis iudicialis. Nam Bart. etiam appellat nuntiationem esse citationem in l. de pupillo §. si quis ipsi ou. 2. infra eod. Nam si

cui per citationem quis constituitur in dolo l. d. 10 l. si ad l. falsum, ita per nuntiantem vocat nouum opus cum iactu lapilli, quis constituebatur in dolo, ne potuisset amplius bona fide profectui edificium. Vnde dicitur Doctores hanc nuntiationem vocat factam cum iactu lapilli debuisset fieri, quia regulariter nuntiatio requiritur Angelica in ver. nuntiatione regula. 7. & Syluestrina in ver. nuntiatione nu. 4. ex regula l. contumacia fidei restandic. & c. ex literis, vbi gl. de consil.

Et Doctores communiter etiam constituant differre etiam inter istas tres species nuntiationis, & quia per iactum, quæ sit veritas tantum, aduersarius constituitur possessor, vbi non esset l. de pupillo §. meminisse, vers. ceterum possessor eum faciemus, cui nuntiauerimus, quia si non adit praeoris, vel non proiecit lapillum videtur habere metum, & sic amittere possessionem per metum, quia affectio animi consideratur in amittenda l. 3. §. in amittenda ff. de acquir. poss. & est ratio Accursij hic in §. in operis in vendit aduersarium in fine. sed si alij modis fiat nuntiatio, non aliter ipse nuntians constituitur possessor, vt d. §. meminisse in principio. Et est ratio, quia si tu edificas in meo, & ego adeo praeoris, Cooquerendo quod sic facis, ego non te constituo possessorem, quia audacter adeo praeoris pro oi iure meo. Item etiam si ego voce nuntio, ne edifices, & proicio lapillum super iudicio, quia proiecio lapilli fit, vt ego etiam dicat possessor loci, vbi edificas, quia si tu edificas, & ego etiam in signum meae possessionis proicio lapillum.

Et adeo non sequor opinionem Cumanii hic, & Socii nume. 6. qui tenent vocem tantum esse noui operis nuntiationem, & per eam semper perdat per possessionem si per possessionem fiat, sed prohibiti per praeoris, vel per lapillum non faciat noui operis nuntiationem, sed solum causat interdictum quod vi, aut clam. Quia ipsa nuntiatio oil aliud est quam prohibitio, vt dictum, & nullus potest fortius prohibere, quam iudex. Et quod iactus lapilli fit species nuntiationis est textus de iure canonico in c. ex parte in 2. quod est. ca. i put. 30. de verb. signific. est etiam textus de iure civilis, sed non ita clarus in l. & si forte §. si scidum ff. si seruit. vindic. vbi alternatim dicitur per interdictum quod vi, aut clam, vel per iactum lapilli, ergo iactus lapilli coadiuuat prohibitionem comparatam ab ipso interdicto, ideo sequamur communem.

Est etiam premittenda aliquid de remissione. Nam dum textus dicit, dende remitteretur, quatenus si qui nuntiauit, aut prohibendi non haberet, videtur ioceri quod remissio fiat solum in casu, quo nuntians non haberet ius prohibendi, & tamen textus dicit, si iure, siue iniuria edificet, ergo nuntiatio potest fieri, siue habeat, siue non habeat ut prohibendi, ideo Doctores hic distinguunt de remissione, & licet aliqui dicant quod sit triplex,

plex, Melior diuifio est, quod remissio fit duplex, quaedam conuentionalis, quae fit ab homine, & sic loquitur l. i. ff. de remiss. in princip. & gl. in lvi facit in standi ff. quod vi aut clam, & nostra in §. inde quaeritur. Altera est remissio legalis, & haec dupliciter expeditur, vel quando nuntio est nulla defectu personae, vel causae, vel rei, Vel quando per nuntiationem datur satisfactio, de demoliendo tunc eoim lex remittit nuntiationem d. l. prator §. deinde. Et hic notabitur, ut dicit laf. quod circa primum modum legalis remissionis non interuenit factum hominis, sed circa secundum modum interuenit in satisfaciendo. Hic notabitur solum terminus, quos inferius disputabimus.

16 Haec remissio legalis tamen genere solet etiam dici iudicialis, Et haec bisariam potest fieri, Vel quando facta nuntiatione partes iudicem adirent non praestita satisfactio, & de hac est casus in l. de p. p. l. §. qui opus infra eod. vbi si nuntians nolle turare de calumnia, nuntio remitteretur, & pro hoc etiam est textus in l. de pupillo §. qui procuratoris, vbi procurator nuntians nouum opus, si opposatur de mandato, & ipse non satisfecerit de rato, ipsa nuntio remittitur. Altero modo fit, quando satisfactio praestita esset, & tunc index cognoſcens iustitiam ipsius nuntiantis, remittit nuntiationem d. l. prator §. deinde, & l. stipulatio §. in hac quoque infra eod. Hec est declaratio terminorum, quam postea defendemus ab oppositionibus, in quibus quaestio est principali, vbi de remissione tractabimus.

17 Ad textum igitur deveniendo, tamen diuiditur in duas partes, lo prima ponitur effectus nuntiationis, in secunda quae incipit ibi. Deinde, ponitur effectus remissionis, & hanc diuisionem sequuntur communiter scribentes: sed Castrensis opponit, quod Ulpian. hic incipit tractare de effectus nuntiationis in vers. nunc videmus, qui est in §. siue autem intra oppida, vbi dicitur Nunc videmus quibus ex causis fiat nuntio, Item demolitio, de qua in secunda parte textus non est effectus remissionis, sed nuntiationis d. l. prator in princip.

Aliqui respondet, quod effectus nuntiationis est, ut prohibetur, sed in prima parte tractatur de hac prohibitionis per verbum inhiheretur, quod significat id est prohiberetur, & confirmatur per verbum immediate sequens, quod est, remitteretur, quod praesupponit prohibitionem habuisse effectum, Et quod iste sit effectus probant, quia necesse est illum, cui nuntians est abstinere donec &c. non solum §. sciendum infra eod. gloss. in l. in prouincialibus §. i. in verbo quia possum, infra eodem.

Sed aduertite, rogo vos, ad intelligentiam verborum, 18 Nam verbum inhiheretur, non imponit effectum nuntiationis, sed importat ipsam nuntiationem, ista est interpretatio Accursij in d. l. non solum §. morte in verbo ius prohibendi, quae fit

legit haec legem.

Idco aliter potest impugnari diuifio Bartoli, quia effectus tamen nuntiationis est abstinere ab opere faciendo, ut est textus in d. l. non solum §. sciendum, sed de abstinentione nihil tractatur in hac lege, ergo non loquitur de effectus nuntiationis: sed Bartol. saluari potest, quod effectus nuntiationis, aut tractatur implicite, aut explicite, primo modo sub verbo prohiberetur, quia postquam quia est prohibitus abstinere debet, aliter ista lex esset sine effectu, secundo modo incipit tractari in d. vers. nunc videmus.

Ad obiectiones Castrensis, ad primam dicatis, quod demolitio tamen non est proprius effectus nuntiationis, quia ipsa causatur ex contemptu pratoris, pro ut habetur in d. l. prator §. i. & §. sed & in cui. Ad secundam respondetur, quod imo in hac lege ponitur effectus remissionis tamen in vers. eatenus, quatenus, quasi dicat remissionem non debere fieri, & si facta fuerit non valere, nisi eatenus quatenus. V. g. Titius nuntiauit Caio, Iudex remisit nuntiationem simpliciter, si quid Titius pro parte edificij nuntiare potuisset, illa remissio in ea facta non intelligitur, sed tantummodo quatenus nuntiare non potuit, est igitur hic effectus remissionis, scilicet quatenus porrigatur. Quare restat tamen diuifio textus per Bartolum sit vera, & fundata. Bartol. dicit quod hoc principium non potest sumi mari. Sed Roman. & Alex. & Crot. sic summant. Nuntiationem nominis operis prouidet aduersus opera futura, quousque fiat remissio nuntiationis.

19 Casus ita figurari potest, Titius habet domum contiguam meae, & cuius orto quaedam ante meae domus accipiebant lumen, inceptat edificare tam in d. orto, quam in alijs partibus ipsius domus, idem Ego nuntiaui notum opus d. Titio, & statim per decretum pratoris fuit facta inhibicio, ne edificet, Ipse autem Titius nuntians cognoscens se habere bonum ius, sequutus est edificij, & edificauit in orto, & me spoliatu seruitute luminis, Ego autem nuntians insistero pro demolitione, ipse autem replicabit seruitutem luminis non debere, ex eo quia ab initio constituta fuit ab uno ex socijs inuito altero, & ideo non debere per regulam l. in re domini ff. de ser. urb. pred. Item quatenus fuisset demolendum non totum edificium factum esset demolendum, sed tantum ea pars, quae officit luminis, Ego autem duplicabam quod facta nuntiatione, totum edificium postea debet demoliri, nulla habita ratione boni iuris, & quod decretum prohibitionis est indiuiduum, & ita totum integraliter est destruendum, Titius autem nuntians tripliciter, quod spoliatum non est restituendus quando constat de bono iure spoliatore, Ego autem quadruplicabam quod ista destructio edificij est integraliter facienda, tanquam adificum sit factum in contemptum iudicis, nulla habita ratione boni iuris ipsius nuntiantis, dubitatum est apud Vlpianum

su. 37. ff. de acquir. hered. sed quando sumus in decreto interlocutorio, prout est ipsa nuntiatione pratoris, vt C. de combinationibus, vel epistol. & causa vera est separata a causa falsa, tunc non corrumpit in totum, sed remanet validum quod ad causam veram, per textum in l. nuntians ff. quod cum eo, quem ad hoc allegat Tiracuellus in trad. cessantia causa. limit. 2. 1. nu. 6. & nu. 13. Et in casu nostro ipse prator habet auctoritatem a lege deriuanda eareus, quatenus nuntians nunc prohibetur di non habuit.

Ex hoc textu notat Doct. communiter ipsam nuntiationem esse iniustam, siue iniuste factam esse obseruandam, & dant exemplum de excommunicatione, quae siue iniusta, siue iniusta sit in iudicio est. Opponent illi contra notabile, quod edificium sit irrationabile, per quod datur facultas, vt qui prohibendi ius non habet, alteri praedictum afferre possit prohibendo, sed quia resolutio istius questionis dependet a vera ratione & de cisionis textus, idem communiter cogitatur hoc esse, quia timere debet iniustas et pratoris, etiam iniuste precipientes, ideo in d. l. prator sit demolitio propter contemptum iuris maiestatem. videtur Ruy. hic subtiliter replicat, quod idem debet veresse in interdictione quod vi, aut clam, vbi si quis iniuste prohiberet, ne fieret edificium, deberet prohibitus abstinere, & tamen prohibitus iniuste, non demolitur edificium postea factum quia agens per interdictionem quod vi, aut clam debet ostendere se habere ius prohibendi, prout declarat glossa communiter approbata in l. 2. §. & parui refert si quod vi, aut clam, vbi dicit agentem illo interdictione necesse habere ostendere quod sua intererat, vel ratione possessionis, vel detentionis, prout etiam Bartol. declarat in l. de populo §. si quis ipsi pratori in l. 2. quae infra cod. Et ista est precipua differentia inter interdictionem quod vi, aut clam, & edificium de noui operis nuntiationem, quam hic notat Cumanus & de communis sequela d. glossae testatur Ruy. hic nu. 7.

Ideo si hic in principio signat aliam rationem, quia nuntiatione habet vim prouocationis ad iudicium, vt per doctrinam Bartolini in l. io prouincialis §. i. col. 2. infra eodem. Sed quod sit hic pendente, reuocandum est, vt attentatum, ergo edificium post iniustam nuntiationem est reuocandum tantum attentatum, & confirmari potest, quia attenditur etiam pendente appellatione iniusta sententia reuocanda a iudice appellat. & l. i. ff. nihil innovari appellatione pendente. Longius protraheret in hac lectione si disputare vellem in nuntiatione equiparationem appellationi siue iudiciali, siue extrajudiciali, hoc tantum attingam, quantum ad materiam nostram spectat, quod pendente appellacione nihil innovatur, etiam si actor vellet facillare Imperatores in fine si de appellacione in casu nostro praestita satisfactione remittitur quousque, ergo appellatio, & nuntiatione, quousque ad maiestatem de qua tractamus, pertinet, satis differunt.

Et ideo dicitur nuntiationem iniustam esse obseruandam, causa quae ab initio videbatur iustitiae iniusta, quia iudex eorum non petitionem iniustam videns, potest facere libellum, sed quae ab initio erat dubia, an esset iniusta, quia in re dubia potius est condicio prohibentis l. Sabina ff. communis diuidendo, idem decidit iste textus etiam iniustam nuntiationem obseruari debere.

SUMMARIA.

1. **P**ronomen demonstratiuum hoc est ad corpus, & intellectus.
2. **V**erbum video refertur etiam ad oculum intellectus.
3. **P**ronomen hoc applicatum scripturae demonstrat ad oculum corporis.
4. **E**xpressum est quod tacite inest.
5. **T**estis quando sit varius, & quando falsus, an possit reduci ad concordiam.
6. **P**ronomen hoc quando potest demonstrare ad oculum corporis, nunquam refertur ad intellectum.
7. **T**estium dicta semper sunt reducenda ad concordiam.
8. **C**um in de testibus intelligentia.
9. **T**estis varius quando reducendi sint ad concordiam.
10. **N**umerus pluralis resoluitur in singularetates.
11. **T**estis unus semper est reducendus ad concordiam ad existendum falsi panam, & quando fallit nu. 13.
12. **T**estis dictum non est reducendum ad concordiam, ut probet.
13. **T**estis vario modo deponens an possit puniri falsi panam.
14. **T**estis propter varietatem non punitur pena ordinaria.
15. **T**estis variatio quando est dubia, dat occasionem iudici ad inquirendum.
16. **T**estis si prius dixerit in palatio episcopi, & postea dum examinabatur in palatio potestatis dixerit in hoc palatio, an sit falsus, vel verus, & puniendus.

PRIMA QVAESTIO

De Proxime demonstratiua diuisa
in duos articulos

Primus. pronomina hoc, & istud, esse demonstratiua ad oculum corporis, & intellectus.

Secundus Articulus, testem examinatum in palatio pratoris, & super vno articulo dicentem in palatio Episcopi, super alio articulo in hoc palatio, an possimus reducere ad concordiam, vel puniri debeat.

PRIMVS ARTICVLVS.

Prima questio, quæ tractatur, Bart. & Doct. hic est de pronomine demonstratiua, & hoc, Nam cum regulariter sit demonstratiuum ad oculum corporis, l. ne modo dubitat, & l. hoc articulo ff. de hered. insti. & l. si ita stipulator fuerit hanc summam, Doct. in l. 1. ff. si cert. pet. Dec. in l. vnic. nu. 4. C. de sent. quæ pro eo quod interest. Bart. & ceteri in l. 1. ff. de pecul. ergo male loquitur hic Vlpianus incipiendo hoc edicto, postquam verba edicti in hac lege non sunt posita sed, vt dictum, in l. pretor infra eodem. Resolutio autem istius articuli dependet ab ista distinctione, quod aliquando demonstramus ad oculum corporis, aliquando ad oculum intellectus per dictum pronomine hoc, Nam res incorporales oculo corporis videri non possunt s. i. insti. de reb. corporal. & incorporal. & tamen per pronomine hoc demonstratur ad oculum intellectus l. hæc actio ff. de calumniat. l. hæc actio ff. de edendo, vbi pronomine hoc refertur ad nomen actio, quæ incorporalis est, l. 1. ff. de seru. tu sicorum prediorum vbi seruitutes sunt hæc, & tamen sunt incorporales, Ita dicunt communiter. Et confirmant hanc communem distinctionem quia verbum video refertur etiam ad oculum intellectus, item apud labeonem s. si quis sit ff. de iniur. l. an quis ff. si pars hæredit. pet. videamus ff. de in litur. Bal. in rubric. Qsi ex falsis instrum. agat vbi voluit quod verbu video in teste potest referri ad oculum corporis, & intellectus Andreas Siculus in cons. 1. colum. 2. vers. fiat modò difficultas. lib. 1. Ideo dicitur, quod Vlpian. viderat, & perlegerat hoc edictum, & ipsum interpretando se referebat ad ipsum, quod videbat oculo intellectus, licet non apparet ceteri verba.

Sed quantumvis ista distinctio in se vera sit, non tam

enè videtur bene applicata, Nam subiectum & da quæ tractatur in toto hoc titulo de noui operis nuptiatione est ipsum edictum, & ideo Vlpian. illud demonstrat dicendo hoc edictum, scilicet ad quod tractamus, & quod ista sit intelligenda per hanc peroritur, probetur. Nam in l. 1. arguitur fide edendo, tractatur de actione per quam cogi possit ad edendum, etiam quando interit ab edendo per duas leges snotinaturisse sermo, quod est in l. si dicat hæc actio, de qua tractamus dicitur in fra annum. Ita etiam inducitur d. l. hæc actio ff. de calumniator. quæ loquitur de materia præcedenti. Et licet possit dici, quod vtroque erat tractata materia, & ideo pronomen hæc demonstrabat, quod antea legi poterat, sed hic est principium materię, & antea non ponitur verbo edicti, Respondens, quod compilatores posterius titulum edicti, scilicet de operis noui nuptiatione, quod cum interpretatus fuerit Vlpian. legendo, & videndo, tandem compilatores ipsi posterius hæc verba. Hoc edictum &c. scilicet de quo tractamus in toto titulo. Nam expressum est quod facite inest casus est de hoc in specie in l. pretor §. 1. & ibi glossa in ver. expressum, & ibi Bart. num. 3. infra eod. vbi quod expressum est edictum, sed non verum & hæc, & sic emanes quod ipsum pronomine sit demum vt vbi ad oculum corporis, Non tamen negari: quod referatur ad oculum intellectus quando ad corporis oculi referri non potest, vt per Rayn. hic cum 4.

SECUNDVS ARTIC.

Ex predictis Bart. inserta questio in practica. Quid sit testis deponat aliquid fuisse factum in palatio episcopi, & quia examinabatur in palatio pratoris, postea super alio articulo dicit fuisse factum in hoc palatio, an testis sit falsus, vel varius, vel d. beat. reduci ad concordiam, interpretando pronomine hoc demonstratiuum ad oculum intellectus, scilicet palatium episcopi, Bart. nu. 3. dicit quod cum pronomine hoc sit demonstratiuum ad oculum intellectus, dicendo in hoc palatio debet intelli de eo quod dixerat, scilicet Episcopi, & licet Alex. hic dicat quod regulariter est demonstratiuum & ad oculum corporis, & sic est de proprietate sermonis, & ita quando potest demonstrare ad oculum corporis, nunquam intelligitur demonstratiuum ad oculum intellectus, adhuc allegat glossam l. meius §. duobus io ver. hanc eandem de legat. 2. Tamen quia regula est, quod dicta & testium semper sunt reducenda ad concordiam cum sum de testibus, & quia ad euicandum contrarietatem, verba solent appropriari, vt saluetur dictum testis, Bart. in l. 1. C. de his, qui ex publicis rationibus, Ideo interpretari debet hoc palatium, demonstratiue ad oculum intellectus, & sic ad palatium Episcopi, tanto magis.

gis, quia nullus presumitur incontinenti seipsum corrigere, l. nam ad ea ff. de condit. & demonstr. Alex. hic nu. 3. tenet contra Bart. & ad tex. in d. cap. 1. cum tu respondet quod loquitur quando varietas est inter plures testes, tunc reducendi sunt ad concordiam, Nam ibi aliqui dicebant actum esse factum ante appellationem, & aliqui post appellationem, & reducuntur ad concordiam, ut primi dicant ante appellationem secundam, & secundi dicant post appellationem primam, & omnes deponant de vno, & eodem medio tempore. 4. Confirmat Alex. hanc intelligentiam ex eodem Bartoli, qui in l. eos in fine ff. de falsis dicit regulam, quod testes varij reducuntur ad concordiam, intelligi debere, quando varietas est inter plures testes, secus si vnus, & idem testis variat, quia tunc non est reducendus ad concordiam, sed punitur, & idem voluit gl. in c. in nostra, in ver. Aduersa, & ibi Ant. de But. nu. 4.

Et sic potest ad concordiam reduci, qui falso, vel variè ff. de testib. cum d. cum tu extra eod. tit. 9. Nam in d. l. qui falso, testis punitur si variè deponit, & ibi pluralis est numerus resoluunt in singularitates, ex theoria Bartoli in l. falsa §. si ff. de condit. & demonstr. sed in d. c. cum tu, erat varietas inter plures.

Pro resolutione huius articuli, & intelligentiæ d. c. 11 cum tu, si scias quod licet ipse textus loquatur in numero plurali, & sic de pluribus testibus variis, tamen Doct. Communiter interpretantur hanc idem esse etiam in vno teste, ut si variè deposuerit, reducendus sit ad concordiam, si fieri potest, sed cum distinctione loquendum est: Quia aut loquimur de reducendo vno teste vario ad concordiam, ut evitetur poena falsi, aut, ut ipse dicatur probare.

1. Primo modo, veritas est, quod semper fit reducendus ad concordiam, ut evitetur poena falsi, ita concludit Iacob. But. in l. optimam C. de contrah. empt. & in l. de iure ff. de minor. Speculan. tit. de notorio crimine §. 3. fama in fine. Immol. & Alex. in l. inter stipulatem §. si solum ff. de verb. oblig. Ethuius dicti est ratio, Nam si plures testes, sint reducendi ad concordiam, ne notentur peritiam, presumendo multipliciter actum, d. c. tu, multo magis reducendus est vnus testis ad concordiam, stante præsumptione legis, quia non presumitur incontinenti semetipsum corrigere. d. l. nam ad ea ff. de condit. & demonstr.

Ideo dixit Imol. in c. causam de rescript. quod testis non dicitur falsum deponere, quando eius dictum potest aliqua interpretatione verificari, & notat Inn. in c. causam quæ de rescript. Item ut dictum testis saluetur, sufficit aliquid esse verum, vel non esse implicite, gloss. not. in c. si quando in ver. rationabili de rescript. & probat Grammat. in suo tomo 26. nu. 10. Maxime cum semper sit facienda interpretatio, ut excludatur falsum Bald. in l. si agnitionem §. quod scire ff. de pact. & in l. im-

perator ff. de statu hom.

- 13 Fallit ista conclusio, quando est manifesta contrarietas, quæ non potest saluari, & ita potest intelligi Bart. in d. l. eos C. de fals. proat dicit Ant. de But. in d. c. cum tu, & Alex. in d. l. inter stipulatem §. si solum col. 4. de verb. oblig.
- 14 Secundo modo, dictum est testis varians non debet reduci ad concordiam, ut probet, ita probat Iacob. de But. in l. de ætate ff. de minor. & d. glo. in d. c. in nostra de testib. & ibi Ant. de But. nam dicit quod plures testes varij debeant reduci ad concordiam, ut probent, ergo vnus testis varius licet reducatur ad concordiam, ut evitetur poena falsi, non tamen probat, hanc etiam tenet Alex. in d. l. inter stipulatem §. 1. Tindarus in tract. de testib. cap. pen. lo. Crot. in tract. de testibus pane 7. nu. 143. Idem Crotus hic nu. 5. Menoch. de arbitr. casu 108. nu. 1. qui alios allegat.
- Et pro hoc est tex. in l. i. ff. de testib. & c. cum ecclesia de caus. poss. & propriat. Specul. de teste §. 1. vers. Item quod sunt varij. Ideo iudex non potest ferre sententiam pro eo, qui produxit testem varium doctrina §. 1. Tindarus in tract. de testib. cogend. Grammat. in voto 31. nu. 20.
- Sicigitur interpretari potest doctrina Bartoli hic, testem deponentem a quid fuisse factum in palatio episcopi, & postea in alio articulo dicentem fuisse factum in hoc palatio, reducendum esse ad concordiam ad evitandum falsitatem, non autem, ut probet.
- 15 Sed an iste testis si sic vario modo deponens possit puniri aliqua poena Bald. in l. testium in 1. q. 62. C. de testib. dicit nos posse puniri, sed ex eius varietate datur materia iudici ad inquirendum, & sic fuisse decusum Paduæ testatur, & ita etiam fuisse iudicatum Neapoli testatur Grammaticus in d. voto 26. in fine.
- Alex. est in contraria opinione, quod debeat puniri de falso allegat gloss. in c. in nostra de testibus, & Bart. in d. l. eos.
- 16 Vbi autem distinguatur, aut contrarietas est certæ, & apparet, & tunc etiam si circa accessoria variaverit, puniendus est, licet non ad poenam ordinariam, tamen ad poenam extraordinariam, arbitrio iudicis. Ibi l. si ex falsis nu. 10. vers. circa hoc C. de transact. & in l. 1. nu. 16. C. de hon. poss. hoc quodum tab. Plotin. l. si quando nu. 718. C. vnde vi, Menoch. de arbitr. iudic. casu 312. Aut non est apparet, sed dubia, & datur occasio iudici de inquirendo, & hoc etiam est iudici arbitrium, quia iudici sunt probationes l. quinquaginta ff. de probat. Sed hæc intelligo in vno teste, secus in pluribus sibi iniucem contrariantibus, quia ad concordiam reducendi sunt, vtdictum Ruyn. in conf. 149. nu. 39. vol. 5. aliis rard testium concordia locum habet Dec. in l. 2. §. 2. eredinum nu. 9. in fine ff. si cer. pet. & vide Achill. perfoal. in tract. de adipiscendo poss. num. 132.
- Et quantum attinet ad questionem principaliter

D 2 pro-

propositam, etiam deis finale resolutionem,
 18 quod si ex alijs verbis apparet hunc testem
 sentire tantum de palatio potestatis, ubi examinatur,
 dum dixit in hoc palatio, vera sit opinio Alexan-
 dri contra Bartol. sed si non apparet, sed coheren-
 tia verba vtriusque palatio aptari possunt, V.g. quia
 aliqua dixit facta in palatio episcopi, & aliqua
 in palatio potestatis, & postea repetitur testis de eo
 quod sit factum in palatio episcopi, & ipse respō-
 deat in hoc palatio, certè eius dictum saluaretur,
 & pronomen hoc esset demonstrativum ad ocu-
 lum intellectus, & memorie, circa ordinem de-
 positionis primæ, referendo se ad palatium episco-
 pi magis proximè dictum, quia relatio debet fieri
 ad proxima. Si idem cum eodem ff. de iurisdi-
 ctiōe. Aut coherencia verba nulli palatio co-
 veniunt, sed simpliciter in vno articulo interro-
 gatus dixit in palatio episcopi, & in alio articulo
 dixit in hoc palatio, & erat in palatio potestatis.
 Et tunc si palatia haberent coherenciam, & con-
 tiguatatem, posset saluari, præsertim si per vnum
 ad aliud esset accessus. Idem crederem, si non
 essent contigua, tamen ex loco, ubi testis exami-
 natur, palatium episcopi poterat videri, Idè cre-
 derem si illud factum solummodo potuisset fieri
 in palatio episcopi. Alias tenerem cum Alexan-
 dro, quia referendo pronomen ad corporalia, oculo
 importat oculum intellectus: fallit si secunda vi-
 cet non examinaretur in aliquo palatio, sed in do-
 mo, vel in ecclesia. Nec obstant illa generalia,
 quod scilicet non presumatur semetipsum corri-
 gere, Et quod repetitio fieri debet, vt concordetur,
 Et quod verba impropriantur, vt saluetur tes-
 tis, quia sic nullus testis puniretur de falso: Et
 ista procedunt in dubio, non autè ubi nullo mo-
 do potest saluari, vt in casibus expressè super di-
 stinctis.

SUMMARIA

- 1 **A** Edictum an differat ab interdictione.
- 2 **A** Edictum est nomen generis, interdictionum autem speciei.
- 3 **A** Edictum, & interdictionum an differant vt causa, & causatum.
- 4 **A** Actio aliquando oritur ex edicto, aliquando do interdictionem.
- 5 **C**ausatum non potest inducere causam.
- 6 **I**nterdictionum nunquam potest esse sine edicto.
- 7 **O**bligatio semper producit actionem, & nunquam officium iudicis.
- 8 **O**bligatio naturalis non parit actionem.
- 6 **A** Edictum, & interdictionum differunt vt

cl

- genus, & species, & nu. 15.
- 10 **A** Edictum est nomen commune ad omnes leges.
 - 11 **I**nterdictiones sunt leges prætorie, & aliqua do dicitur edictum.
 - 12 **L. 1. ff. ne vis fiat ei**, tractat de interdictione.
 - 13 **A**rgumentari licet a rubrica.
 - 14 **A** Edictum est, si fiat per verba modificatiua, & quando per verba præceptiua impersonaliter.
 - 16 **I**nterdictionum quando sunt propria.
 - 17 **I**nterdictionum an sit lex prætorie, vel actio ex edicto proueniens.
 - 18 **L. 1. ff. de iur. iur.** Lex prætorie est perpetua, sed interdictiones temporales.
 - 19 **I**nterdictiones se habent instar actionum.
 - 20 **L. 1. ff. de iur. iur.** Litis contestatio fit in interdictionibus.
 - 21 **I**nterdictionum aliquando oritur ex contrafactione, & tunc dicitur actio.
 - 22 **A** Edicta, & interdictiones inspecto primo tempore differebant, sed hodie conueniunt nu. 25.
 - 23 **I**nterdictiones propositæ fuerunt in iudicijs, etiam nullo præcedente edicto.
 - 24 **A** Edicta, & interdictiones compilata per Saluianum Iulianum, confirmata perpetuo per Imperatorem Hadrianum.

SECUNDA QVAESTIO.

De differentia edicti ab interdictione,
 & eius causa.

Loss a 3 in ver. edicto in 2. de clarat, ubi sit hoc edictum de quo fit mentio hic, dicens esse in l. prætor in fin. eod. pro cuius gloss. interpretatione facta est secunda oppositio Bartoli, quod potius debeat appellari interdictionem, prout appellat d. l. prætor in princip. & §. 1. Sed quia hæc glossa fatetur contrarium, scilicet quod edictum, & interdictionum sint vna, & eadē res, propterea Bart. & Doct. hic examinant quæstionem an conueniant, vel differant, & propter quam causam, communis opinio Doct. est quod edictum differat ab interdictione, de qua testatur Bologneta. hic nu. 70. in fine, & Moderni Senenses hic lib. 6. nu. 3. testatur etiam de communi, & qui videbit hic doctores; & repe-

& repentes, inueniet nullum dissentire præter Isanem, qui disputatōōi gratia dum esset iuue-
nū tenebat hanc conuentionem inter ea, Cuius
rationibus occurrit Crotich. nu. t. i. & dicti Mo-
derna Senenfer a nu. 4. infra. Namio quorū m
la hic nu. 7. versu aduerte dicit conuenire, alle-
gar. l. i. ff. ne vis fiat ei, vbi in princip. appellatur
interdictum, & tamen in d. l. i. post §. t. appella-
tur etiam ædictum. Item d. l. prætor §. i. vbi primo
dicit illud esse ædictum, & post modum appellat
interdictum. Sed communis est responsio, per
Bartol. hic primo tradita, quod ædictum est no-
men generis, & cuius proprium est prædicari de
suis speciebus, Species autem est interdictum, de
quo dicitur, sicut adnōpi in genere dicitur etiam
de arrogatione l. i. ff. de adnōpiōibus, & ita coo-
ueniunt in genere, sed differunt postea in specie,
sicut species adnōpiōis differt ab arrogatione.
Vode idem la fin d. nu. 7. consultit non esse rece-
dendum a comuni sententia approbante talem
differendam inter vtroque.

Sed quomodo, & propter quam causam ista dis-
ferant, Doctores variè dissentiunt, Accursus in d. l.
prætor in princip. in ver. interdictum, dat tres cau-
sas, prima quod ædictum & est causa, & interdi-
ctum causatum, differunt igitur, vt causa, & cau-
satum, & probatur ex illis verbis in d. l. prætor, in-
terdictum proponitur ex huiusmodi causis, ædi-
cto expressum est, & ergo causis proponendi in
terdictis fuit ipsum ædictum. Idem habetur in l. i.
ff. quorum bonorum, vbi ab initio loquitur de
ædicto, statim postea dicit hoc interdictum res-
tutorium est, Declarat Accursus, quod olim
ipsum interdictum erat remedium extraordina-
rium quod competeat ædicto, & intentabatur
loco actionis, sed hodie loco interdictorum
proponitur actio in factum ex ædicto proueniens
§. fin. in l. i. ff. de interdictis, ergo sicut actio est causa
ta a contradiu, ita interdictum est causatum ab
ædicto.

Bart. impugnathanc differendam, Primo quia ex
multo ædictis datur actio, & non autem interdi-
ctum, probat per tex. in l. fin. ff. de eo, per quem fa-
ctum erit, vbi contra eum, qui impedit alterum
venire in iudicium, datur actio in factum, ergo
ex illo ædicto non oritur interdictum sed actio
idem habetur in l. si id quod ff. de iuris. omo. au-
dic. & in l. i. ff. de iis qui deiecerunt, vel essuden.
Secunda ratio contra Accurs. est Bolognetti hic nu.
7. vers. sed vltia, quam sic reducat in meliorem
formam, aliter, nec ipse Bologn. hodie posset
intelligere semetipsum, vna, & eadem res nō po-
test esse causa, & causatum, neque causatum pō-
test inducere causam, quia manusmissio non po-
test inducere seruitutem, toto titulo C. de irge-
nuiis, & manusmissi, sed ipsum interdictum dicitur
esse causa, in d. l. prætor, vbi quod est ius agendi,
ergo oō potest esse causatum, p̄supponit enim
quod interdictum sit l. 2. prætor, & dispositio

prætoris, ergo est ius agendi, non igitur est causa-
tum, id est effectus & actio.

Sed certe defendi potest Accurs. ad primam respon-
det la. aut loquimur de causa interdicti quæ sit,
& sic semper dicemus, quod interdictum & esse non
potest sine ædicto, Aut loquimur de effectu ip-
sius ædicti, & tunc non semper parit ædictum, quia
aliquando potest parere actionem in factum, vt
in contrario.

Contra hanc responsionem la. replicat Ruyn. &
Hermannodius hic, & repentes moderniores,
quod gloss. in ista sua differentia causa det exem-
plum de actione, & obligatione, eius igitur dictum
intelligitur per relationem ad hoc exemplū, sed
semper actionem & producit ipsa obligatio, non
autem officium iudicis, quod datur sine obligati-
one l. qui per collusionem §. fin. ff. de accepto.
l. quinus ff. de annui legat. l. deducta in princip.
ff. ad trebell. ergo semper ex qd cō debet nasci in
terdictum secundum verba dicti glossatoris.

Sed responderi potest, negando quod semper obli-
gatio & pariat actionem, quia sola naturalis non
parit l. fideiusor §. fideiusor ff. de fideiusor.
Imo hoc exemplum Accursij potest confirmare
eius opinioem, quod omnia interdicta ab ædi-
ctis oriuntur, non autem omnia ædicta pariunt
interdicta, ad exemplū obligationis, & actionis.
Ad secundam rationem respondetur, quod in d. l.
prætor dicitur, interdictum & proponitur, ergo non
potest considerari, vt ius agendi. Nec obstat quod
vocatur etiam ædictum, quia, conueniunt, & dif-
ferunt, vt genus, & species, vt dictum est.

Secunda responsio gloss. in d. l. prætor est potius ver-
balis, quam essentialis, scilicet quod ædictum & est
nomen commune ad omnes leges generales, vt
l. leges C. de legib. vbi dicuntur ædicta principū,
& §. sed quod principū inquit de iure nar. gent. &
ciuil. sed inuicta sunt decreta prætorum. Ter-
tia est, ædicta esse semper cūm prætor prohibet,
interdictum autē cūm prætor ius dicit inter duos
§. sunt autem inquit de interdictis. Ista tertia sta-
re non potest, vt mox videbitur.

Succedit opinio Rosfredi, quam Bartol. recitat, &
impugnat, volentis, quod interdictum etiam & sine
leget prætoris, sicut ædicta, sed differant, quia si
proponantur per verba præceptiva, siue cæcui-
ta, vt vim fieri veto, vel restraints, vel exhi-
tione, tunc dicantur interdicta, ædicta verò sunt, quan-
do verba eius sunt magis modificatiua, & mode-
sta, vt si dicat actionem dabo, vel iudicium dabo
de quo habetur in l. i. & l. si vero §. prætor ait ff. de
hui qui vi deiecer. vel essuden. item in l. i. ff. de pact.
vbi ædictum proponitur, pacta seruabo.

Sed Bartol. impugnatur, quia textus sunt aperti in cō-
trarium, Nam in l. i. ff. ne vis fiat ei, tractat de
interdicto, & tamen dicit ibi prætor iudicium da-
bo. Et non oportet dubitare qd ibi sit ædictum,
vt dicebat hic la. quia proponitur in medio to-
tus materiz interdictorum, Item in illa lege, &
toto

oto titulo semper appellatur interdictum. Et licet laetiam dicat illud esse interdictum, tamen respondet loqui præceptum. Nam in rubro dicitur: *Ne vis fiat ei &c.* & valet argumentari quod rubrica, ut communiter scribentes in l. j. ff. si certum pet. tamen hæc saluatio non est iuxta opinionem Rosfredi, qui voluit adiectum differre ab interdicto, si verba interdicti, vel adiecti sint modificatiua, vel præceptiva, non autem ipse intellexit de rubricis, Præterea l. 2. in princip. si ne quid in loco publico, ubi prætor dicit interdictum dabo. Item l. i. ff. ut in flumine publico, ubi ponitur verbum interdictum, & l. i. ff. de vi, & vi armat. ubi dicitur iudicium dabo. Et tamen in istis locis non potest saluari opinio Rosfredi a rubricis, ergo non est facienda differentia inter utrumque in modo proponendi.

Ruyn. etiam replicat contra laet. nam in l. i. cum sua gloss. ff. ne quis cum qui in ius, textus appellat adiectum prætoris, & tamen verba rubricæ sunt præceptiva, idem habetur in l. 3. §. fin. ff. cod. tit. Sed Ruyn. ne offendat Bartol. nos aduertit, quod in tit. Ne quis cum &c. verba erant præceptiva, sed impersonaliter prolata, quo casu non loquitur Bartol.

Ideo aduertit, aut prætor loquitur per verba modificatiua, puta iudicium dabo, & actionem dabo, & l. i. ff. de edictum, & l. i. ff. id quod, & l. i. ff. de his qui vi deieci, vel effudi. Aut loquitur per verba præceptiva, & tunc si impersonaliter profertur, dicitur adiectum d. l. i. ff. ne quis cum, & etiam ubi per rubricam, ut dicit Ruyn. salit quando verba impersonalia ponantur inter interdicta, ut in rubrica ff. ne quid in loco sacro, & si ne quid in flumine publico, Sed si verba dirigantur in personam, & si specialiter non designent, vocabitur interdictum, ut in hac lege, quia verba diriguntur inter duos, quo casu vocabitur interdictum §. fin. in l. i. de interdict. in fine.

Denique Bartol. quem communiter sequuntur sic determinat hic in vers. quid dicemus, quod adiectum differat ab interdicto, sicut genus, & species, probat, quia adiectum est nomen generis, & consistat in ius, de iure nat. gent. & civil. Sed intelligit Bartol. de genere subalterno, non autem generalissimo, nam in quantum lex civilis etiam dicitur edictum l. leges C. de legib. edictum est genus generalissimum, complexus diuersas species sub se, sed nos loquimur de adiecto pro ut est lex prætoris, & ideo dicitur genus subalternum, & continebit interdictum tanquam suam speciem, quod est lex prætoris; dicit etiam quod ipsum edictum est nomen species, & dat exemplum de arrogatione, & adoptione, ut dixi supra, Et volens Bartol. exemplificare quomodo una species cognoscatur ab altera, dicit quod interdictum §. i. ff. est, quando cumque prætor statuit aliquid seruandum esse inter duos, quibuscumque verbis utatur, siue præceptivis, siue modificatiuis, sed ta-

men in l. i. de interdictis, de quibus interdictis, & pilatores composuerunt unum integrum librum digestorum, qui est quadragesimus tertius, sed quando sunt positi extra proprium locum de interdictis, tunc dicitur esse standum distinctioni Rosfredi, scilicet quod si verbis præceptivis fuisset dictum, esset interdictum, sin autem modificatiuis esset adiectum.

Hanc opinionem impugnat Ruyn. hic sub num. 18.

17 conans probare quod interdictum non sit lex prætoris, sed sit quædam actio, quæ nascitur ex adiecto prætoris, in sequendo opinionem Accursij, de qua primo loco diximus, & tripliciter argumentatur.

18 Prima, quia lex prætoris non est semper perpetua Bartol. in l. fin. ff. de penis, & in l. i. in fine principij ff. de verb. obligat. Sed interdicta quædam sunt annalia, & quædam perpetua l. pen. in fine ff. de interdict. ergo non possumus dicere quod interdicta sunt lex prætoris.

Secunda, antiquitus impetrabantur sub formula verborum l. i. C. de formulis sublat. l. 1. §. deinde ex his ff. de orig. iur. ita etiam impetrabantur inter-

19 dicta, & ut in l. i. de interdict. in princip. ergo sequitur quod interdicta se habent in ius actionis, & ipsa sunt ius, quo persequimur quod ex edicto prætoris oritur.

30 Tertia, in interdictis lis non constitatur, & habetur ratio fructuum a tempore litis contestationis, sicut in actionibus, per textum in l. 3. ubi gloss. ff. de interdict. & l. videamus §. actionem ff. de usufr. ergo interdicta non sunt leges prætoris, sed quasi actiones, & ius persequendi quod ex adiecto debetur.

Sed responderi potest quod interdictum consideratur dupliciter, vel respectu causæ efficientis, vel materialis, primo modo est species adiecti, quia prætor illud reddit inter duos, ut §. sunt autem in l. i. de interdict. & sic interdictum, ut à prætore provenit est lex prætoris §. constat in l. i. de iure nat. gent. & civil. sed si consideratur respectu causæ materialis, id est respectu illorum, inter quos redditur observandum, & sic pro ut proponitur in iudicio, & tunc tale interdictum non oritur immediate ab edicto, sed oritur a contrasactione, & ex illo actu contrasactionis, & tunc potest procedere opinio Accursij, & argumenta Ruyni, quæ est etiam opinio Alberici, Immoles, & Cumanii in d. l. prætor infra eodem. Et quod hoc interdictum, quod dicitur actio oritur ex contrasactione illius qui venit contra interdictum, & ex illo actu contraveniendi, est textum in l. fin. ff. de interdict. ubi interdicta noxalia dantur ob delictum eorum, quos in potestate habemus, & sic videtur leges nostras considerasse interdicta provenientia ex delicto, & contrasactione, ergo interdictum est lex prætoris, & ideo agendi est actio in factum, quæ oritur ex edicto prætoris, ut probat rubrica in l. i. de interdictis, & actionibus, quæ pro eis exerceantur, & §. fin. cod. tit.

Ideo

Idem ex his videtur non esse retinendum ab opinio-
ne Bartoli, quæ communis est, vt testatur laſus.
7. Ruyn. nume. 18. Soccin. Nu. 90.
Sed pro clarior doctrina est Notandum, quod be-
ne aduertit Bolognetius lib. 7. a quod aut lo-
quimur ante ædictionem perpetuam Saluij Iuliani,
de quo habetur in l. 1. §. sed quis diuine C. de ve-
neri iure enucleando, aut postea. In primo tempo-
re maxima erat differentia inter ædicta, & prætor-
ia ædicta, ¶ quia ædicta proponebantur in albo præ-
toris, & ligabant totum populum, & non erat al-
liqua differentia quibus verbis facta essent, præ-
ceptionis nō, in prohibitionis, vel modificationis, & I
equaliter valebant, donec prætor peruenisset in
suo officio, sed quis officium prætorum erat an-
nale, ideo eorum ædicta etiam anno finiebantur,
vt in l. de perpet. & temporal. æd. l. de hono-
rarijs fidei æd. & quilibet, sed prætores successores
pro temporibus solebant confirmare dicta ædicta,
& si aliqui non adfirmasset, erant extincta, &
remanebant leges sui vigore quæ per dicta æ-
dicta fuissent correctæ, limitatæ, vel aliquo modo
intellectæ. in l. de prohibitione. Nu. 10.
Ex hoc tempore interdictiones proponebantur propter
lites, quæ nascebantur ex occasione ipsorum ædi-
ctorum, & quia proponebantur inter duos litiga-
tes, ideo dicebantur ædicta, quasi inter duos dic-
ta, & fiebant tribus modis, vt scilicet summa in l. de
interdictis ant. prohibendo, aut exhibendo, aut res-
tituendo, hæc autem dicta, siue decreta intrer
partes ligantes prolata, producebant quodam ius
agendi inter ipsas partes, quod carebat proprio
nomine, ideo hoc ius agendi appellatum est in-
terdictum à sua causa: Quare inspecto hoc pri-
mo tempore, ædictum erat lex prætoris, ligans to-
tum populum, & erat etiam causa causans ipsum
interdictum, quod proponebatur in iudicio per
ipso ligantes pro obseruatione ipsius ædicti.
2. Sed quia ipsa interdictiones apparcebant vtilia, ideo
in tribunalibus introducta fuerunt, etiam in nullo præ-
cedente ædicto. Nam quādo nascebatur aliqua
lit. inter partes, & erat magna dubitatio in iure,
& requirebatur altioris indaginem, prætores sole-
bat etiam interponere dicta decreta inter partes,
vt est. Vbi possidetis, ita possideatis, Item quod vi
abstulisti, illud restitui, quæ decreta proferrebat
cum certa forma verborum, vt §. l. & §. sequens
diuisio in l. de interdictis, quæ cum erant decreta
inter duos dicta, & habebant vim rei iudicatæ,
producebant quodam ius agendi pro eorum execu-
tione, quod carebat proprio nomine, & ap-
pellatum est interdictum, quæ interdictione postea fa-
ctis venerunt in usum, ideo non defuerunt periti,
qui illa scripserunt cum suis formulis verborum.
Postea succedens Saluius Iulianus, qui videns ædi-
cta antiquissima ab antiquissimis temporibus se-
pius proposita, & a successibus prætoribus confir-
mata, & quasi perpetua effecta, librum tempo-
24 fuit, in quo scilicet ædicta, ¶ & interdictiones magis

vtilia, & necessaria, quem præsentauit Imperato-
ri Hadriano, vt perpetuam firmitatem largiretur,
vnde ipse Iulianus, factus prætor sub Hadriano,
eius libellum ad ædictionem perpetuam proposuit
in albo, vt perpetuo tempore, imperialis auctori-
tate fulcito, obseruaretur, de quo habetur text. in
l. 1. §. sed quis diuine C. de veteri iure, encl. Et fit
mentio in l. edita C. de edendo. & in l. ff. de statu
horo. & Doct. omnes tractant in rubric. C. qui
admitti. Nu. 10.
25. Ideo hæc interdictiones effecta sunt perpetua, ¶ in
specto hoc tempore Iuliani, & satis differre bant
primo tempore, quia tunc aliquando causaban-
tur ab ædictis, aliquando seorsus, & nunquam li-
gabant ipsi ligantes, inter quos prætor decreta
dicebat, Hodie vero sunt leges prætoris, d. §. con-
stat insinuat de iure naturali gentium, & civil.
& ligant quoscumque etiam non ligantes de
presenti, & ex eis oritur quodam actio extraor-
dinaria, quæ dicitur actio in factum §. fin. in l. de
interdictis. Nu. 10.
Quare concludendum est, quod inspecto presentis
tempore post Iulianum ipsa interdictiones sunt ædi-
cta, tam respectu causæ efficientis, quam respectu
effectus, quia quoscumque ligant, etiam si non li-
gatos, & sic est vera opinio Accursij hic in ver-
dicto in 2. quod est idem quod interdictum, sed
inspecto primo, & antiquo tempore facti differe-
bant, vt dictum est.

S V M M A R I A.

1. **Ædictum l. i. ff. de noui oper. nuntiat. an sit tacitum, vel expressum.**
2. **Consequentis permissio, intelligitur permissum antecedens.**
3. **Ex lege est quicquid ex mente legis est.**
4. **Verbum videtur importat fictionem.**
5. **Conclusio intelligitur reuocata, si pars ad mittatur ad probandum.**
6. **Collationis vim habet missio in possessionem beneficij.**
7. **Ædicti verba an fuerint plura quam sunt posita in l. prætor, Nu. 9.**
8. **Actus an annulletur ex sola impositione pene.**
9. **Ædictum clarum debebat affigi in albo a prætoribus.**

TERTIA QVAESTIO

De tacita permissione Noui operis
Nuntiationis.

Prima ratio pro contrarium, quæ originaliter fuit Dy-
ni, prout recitat Bart. hic num. 5. permissio conso-
lutionis intelligitur etiam permissio necessaria
anteceffens, allegat Bart. l. 3. §. qui habet ff. de futu-
rit. rufic. pred. l. refectiois ff. com. pred. l. veteres
ff. de itiner. act. que priu. l. illud ff. de acquir. hz-
red. l. 1. ff. de iurisd. om. iudic. l. ad rem mobilem
ff. de procurator. sed prohibitio edificij per nun-
tiationem est necessarium consequens ad ipsam
nuntiationem, ergo in d. l. prætor infra eodem vbi
prohibetur edificatio per nuntiationem tacite
videtur permitti ipsa nuntiatione.

3 Secunda ratio, Ex lege est quicquid ex mente
legis est l. nominus, & rei §. octubum ff. de verb. si-
gnific. l. famosi ff. ad l. iul. maiest. l. 1. §. penult. ff. ad
turpill. l. iuris gentium §. pactorem ff. de pact. §. 1.
instit. de legit. agnat. tut. sed nuntiatione est permis-
sa ex mente verborum relatorum in d. l. prætor
ergo tacite intelligitur esse permissa ex lege, &
sic ficit, & non expresse, & propterea dicit glossa
textus dicit videtur permittere nuntian, quia ver-
bum videtur quod importat fictionem, & sic ex men-
te, & non ex verbis. Bart. autem dicit fictionem
procedere attentis verbis, quia non sunt expresse
facta, sed attendente mente non dicitur fictio, quia ve-
rè dicitur permissa ex mente legis.

2 Ex pro hac tacita permissione fauifaciant que Har-
manocius hic num. 18. cumulat, quod si iudex post
conclusionem in causa admittat partem ad
probandum, eo ipso statim intelligitur reuocare
conclusionem doctrina est Alex. in l. quod iussit
col. pen. ff. de re iudic. & in l. admonendi col. pen.
ff. de iurciu. & in consil. 70. vol. 3. Fel. yn. in cap.
cum olim de re iudic. Item visio in possessione
& beneficii, vel quasi possessionem perhabentem

possessionem conferendi habet vim collationis ip-
sas beneficii loci Andri. in c. ex transmissa de elect.

Roman. in consil. 7. col. 1.

Contrarium opinionem tenet Cuman. hic per tex-
tum in d. l. prætor §. vbi posita verba edicti, sub-
dit, edicto ex pretium est, sed ex ipso refertur
ad verbum non ad mentem. Item quia d. l. prætor
non loquitur de opere futuro, sed de iam factis,
sed edictum de noui operis nuntiatione loquitur
de opere futuro non faciendo, vti in hac l. §. 1. &
ideo verbum edictum in nostro textu possumus
significat edictum, cuius verba non habemus.

Ethanc opinionem tenuit etiam primo loco Jacobus
de Rauenn. hic, & Crot. nu. 19. Alciat. num. 44. &
in lib. 3. paregoni juris cap. 5. & Parisien. bñq.
7 qui volunt quod plura sunt fuerint verba edicti,
quàm sint posita in d. l. prætor, Nā ibi prætor po-
tuerat edictum ex officio suo, mandans nullum
edificaturum esse post nuntiationem noui ope-
ris, antequam ipsa nuntiatione esset remissa, vel sa-
tisfactio præstita de opere demoliendo, Ex que
nuntiatione resultabat effectus, quod quædā edi-
ficia præserta nuntiatione, debebat destruere, & hoc
vult textus ibi in vers. qui agit, & si ius prohiben-
di non habuerit, tamen contra interdictionem, præ-
toris facere videtur, ideo destruere cogitur, in-
telligendum est contra interdictionem, id est pro-
hibitionem expressam prætoris per ipsam nun-
tiationem, & ideo in d. l. prætor §. 1. dicitur textus in
terdictum præponitur ex huiusmodi causa.

1 Prima ratio pro ista opinione, Ex sola impositione
8 per te non annullatur actus, ergo nuntiatione
potest intelligi permissa ex d. l. prætor, antequam
probarur per l. in. C. de repud. de qua regula tra-
ctat Bart. in l. nemo maritus C. de sacros. eccl. Sed
in d. l. prætor solum imponitur pena demolen-
tiæ contra edificantem præserta nuntiatione, ergo
non annullatur actus edificatiæ eius, tanquàm fa-
ctus contra edictum nuntiationis, ergo sequitur
probata consequentia, quod nuntiatione non intel-
ligitur permissa ex ipsa l. prætor. Tunc fiat argu-
mentum non est permissa ex d. l. prætor, ergo ne-
cessario est permissa ex hac l. ostia, vbi ait hoc
edicto permittitur.

Nec videatur vobis inconueniens, quod in hac lege
9 non ponatur verba huius edicti, quia in l. de
pupillo §. si quis nūos vers. præserta infra eodem
Vlpianus dicit, cetera quoque opera generaliter
prætor exceptit, quorum mora periculum aliquid
allatura est, que verba iuncta cum præcedentibus
clare demonstrant prætorem in edicto excepisse
nūos, cloacas, & generaliter omnia, que pericu-
lum essent allatura, sed de his nullum verbum est
positum in d. l. prætor. Imò omnes leges nostræ
tuli traierant de noui operis nuntiatione, que non
possumus habere intelligentiam a d. l. prætor, quia
ibi semper appellatur interdictionem, quasi inter duos
ius dicens, sed nos loquimur de edicto generali-
ter, item quia iuxta supradictam communem sen-
tentiam

rentiam nuntiatio in d. l. prator venit in con-
sequentiā, ergo deberemus intelligere omnes su-
predictas leges denotiatione tractantes per in-
tellectum, qui venit in consequentiā, sed deno-
minatio a potentiori significatione est facienda
liquetur ff. de statu hom. l. legatis §. si vnus dn
legat. 3.

Ideo quo obstant contraria, Ad primum responde-
tur, quod procedit de nuntiatione tacita, quam
admittimus haberi ex d. l. prator, sed vltra eam,
dicendum est etiam fuisse expressam, quia aliter
prator male fecisset, quia adictum t. clarum de-
bebat afigere in albo coram populo l. 2 §. eodem
tempore ff. de origine iuris, vt potuisset facilius
interpretari. Et ita etiam responderi potest ad
secundum, & licet eadem sit virtus taciti, & ex-
pressi locum quid ff. si cert. pet. tamen Doct. ibi cō-
cludunt maiorem esse virtutem expressi, quam
taciti, nisi velimus dicere, quod cum legis virtus
sit imperare, vetare, permittere, & punire l. legis
virtus ff. de legib. ibi sub verb. permittere veniūt
tacite permissiones, siue concessiones, sed ista in
casu nostro procederent, quando nō haberemus
noticiā quod hoc adictum expressum fuit, sed
talia verba habemus, ut dictū est, Ideo nullo mo-
do subsistit in communi opinione.

S Y M M A R I A.

- 1 Nuntiatio qua nō iure fit, an debeat
sperni.
- 2 L. 1. in princip. in vers. siue iure, siue in-
iuria, intelligentia.
- 3 Actus nulli, et notoriē iniusti spernūtur
in iure.
- 4 Citatio notoriē iniuste sperni debet.
- 5 Nullitas notoria potest opponi, etiam si a-
liter non permittetur.
- 6 Index declarare debet actus notoriē nul-
los.
- 7 Nuntiatio quibus casibus spernitur.
- 8 Nuntiatum nunquam sperni potest, nisi
per iudicem remittatur.
- 9 Excommunicatio notoriē nulla nō est ti-
menda.
- 10 Nuntiatio calumniosa non tenet.
- 11 Remissio praeiudicis nuntiationem esse
observandam.
- 12 Nuntiatum nihil potest facere ante remis-
sionem.
- 13 L. 4. §. si quis ff. ne quis eum, intelligen-
tia, & nu. 30.

- 14 Nuntiatio an sit appellatio extraiudi-
cialis.
- 15 Nuntiatio solum in certis casibus est sper-
nenda.
- 16 Delictum proprium non est excusandum
propter alterius calumniam.
- 17 Haeres in quantum teneatur ex delicto de
functi.
- 18 Nuntiationem etiam iniustam esse obser-
uandam ex casibus decis.
- 19 Nuntiatio iniusta quando est dubium de
iniustitia debet observari.
- 20 Nuntiatio notoriē iniusta quomodo pos-
sit sperni.
- 21 Nuntiatum notoriē iniuste debet allegare
causam iudici, quare debeat spernere
nuntiationem.
- 22 Praeceptum quando resoluitur in vim sim-
plicis citationis.
- 23 Praecepto resolutio, potest continuare pos-
sessionem.
- 24 Notorium debet constare iudici ante iudi-
cium motum.
- 25 Notorium quod fit per testes, debebat an
ita observari.
- 26 Nuntiationis notoriē iniusta species, quae
sunt.
- 27 Actus iudiciales facti post recusationem
iudicis sunt nulli ipso iure.
- 28 Nuntiatum per notoriē iniustam nuntia-
tionem, quid debet facere.
- 29 L. 1. §. & parui ff. quod vi, aut clam in-
telligentia, & cur differat ab ad-
ictio.
- 30 Attentata appellatione pēdente ab inter-
loquutoria, quomodo renouantur.
- 31 Appellatione calumniose facta, actus non
dicuntur attentati.
- 32 Attentatorum iudicium nō inducitur per
nullitatem litis.
- 33 Exceptio quando non firmet regulam in
alijs.

QUARTA QVAESTIO.

*De Noui Operis Nuntiatione explicanda
per nouem articulos.*

Primus, An nuntiatio noui operis sit spernenda, si ab eo fiat, cui nullum ius competit in nuntiando.

Secundus, Vtrum nuntians nouum opus teneatur exprimere causam nuntiationis.

Tertius, An aedificans legitimè dicatur petiisse causam, si dixerit, nescio cur nunties, libenter scirem per iura, & rationes.

Quartus, an operarij nuntiati possint instantiam facere pro expressione causae nuntiationis, aliàs ipsa nuntiatio spernatur.

Quintus, an causae expressio debeat peti in ipso actu nuntiationis, vel postea.

Sextus, an nuntians debeat exprimere causam in specie, instante parte.

Septimus, an ad validitatem nuntiationis requiratur expressio possessionis, vel qualis.

Octauus, vtrum verificatio causae expressae requiratur ad interdictum demolitorium, vel in prosecutione causae principalis, ipsa verificatione opus sit.

Nonus, an in prosecutione causae nuntiationis possit nuntians allegare, & probare aliam causam, vltra expressam.

PRIMVS ARTICVLVS.

QUARTA in ver. iniuria exponitur, id est non iure, vel iniuste, allegat textum in §. 1. in sit. de iniur. vbi iniuria dicitur fieri, quod non iure fit, Ideo Bart. format quintam suam oppositionem sub nu. 6. quod si imo nuntiatio quae non iure fit, non tenet, & debeat sperni, allegat l. 1. & 2. ff. ne quis eum qui in ius voc. fuer. vbi quod non iure fit, cōtemni potest, Icturā disputandum est ad intelligentiam nostrae legis, Vtrū nuntiatio iniusta sperni possit, quā etiam teximus supra in primo notabili post figuratorem casus, & ex hac quæstio-

ne pendet vera intelligentia totius materiae noui operis nuntiationis, an scilicet sit limitanda, quando est iniusta.

Communis opinio est cum Bartolo, quod nuntiatio iniusta sit spernenda, de qua testatur l. 1. ff. hic nu. 8. Alciat. nu. 22. Crot. nu. 21. Hermanott. nu. 3. Soccin. nu. 111. Plotin tract. de in litiur. parte 3. nu. 73. Bologniet. num. 78. Hieronym. de Mattheu nu. 46. Moderni Senenses lib. 7. aum. 1. Hanc opinionem tenere in primis Glossatores, hic in ver. opus, vbi dicunt, quod ex post facto apparebit scilicet cognita veritate, & gl. magna in princip. & in §. nunc videamus in ver. persone, & in §. iur. nostri in gloss. fin. & in l. de pupillo §. imposuit iura infra cod. Rosfred. & Azo in rubric. huius tituli num. 5. Spec. in tit. de noui oper. nuntiat. ver. sed nunquid verum Bart. etiam in d. l. de pupillo §. si quis ipsi nu. 25. & in consil. 64. lib. 1. Practic. Papiens. in forma libelli. de noui oper. nuntiat. in ver. quemadmodum parietem. Abb. in c. 1. nu. 10. de noui op. nuntiat. Alex. in consil. 77. nu. 2. & cōf. 206. nu. 29. vol. 3. & est ita casus decisus, vt per Caualcan. in decif. 69.

Sed in primis volo vos aduertere, dum textus ostendit, siue iure, siue iniuria opus fieret, quod hec verba non habent respectum ad ouertantem sed ad illum qui opus facit, Et si diceret idem esse alterum iuste edificare, & alterum iniuste nuntiare, & vnum presupponere alterum, negatur consequentia, quia sumus in diuersis personis, in quibus diuersi respectus cadere possunt, Nam iuste aedificans, potest habere bona iura, sed ipse nuntians potest habere potiora iura, quamuis non apparenia, & quia in dubio nuntiatio sperni non debet, ne cogemur auctoritas pretoris, ideo nuntiatio sperni non debet, ergo potest de presenti apparere iuste fieri opus nouum, quia aedificans habet bona iura, sed quia iura nuntiantis apparebunt postea potiora, ideo interim nuntiatio obseruari debet, quia ex post facto apparebit iniuste factum, quare cum sint diuersi respectus, & Vlpian. loquatur habito respectu ad aedificantem, non video cur possint applicari ad nuntiantem, sed vt nō omittatur occasio disputandi, & declarandi vobis quæstiones omnes, quas Doct. siue bene, siue male hic cumulant, fundatur ista communis sic.

Prima igitur ratio sit, actus si nulli, & notoriè iniusti spernuntur in iure, ergo nuntiatio nulla, & notoriè iniusta spernenda est, probatur consequentia, quia non est maior ratio de ceteris actibus nullis, quam de ipsa nuntiatione nulla, quia regula est, quod nullum est, tale dici nō meretur. l. 4. §. condemnatum ff. de re iudicata. Antecedens probatur, primo per l. 2. ff. de qui cum, qui in ius voc. est vixim. vbi citatio non habentis ius, vel etiam habentis, si facta sit ad locum notoriè non iurū sperni potest. Item l. vbi cuius ope ff. de adulter. vbi maritus accusat uxorem de adulterio sine

perna

pena talionis, nisi sit evidens, & manifesta calumnia, Item Ldmi proferri §. lani, & ibi gloss. ff. de arbitri. vbi non est standum sententiae arbitri quae sit manifeste iniusta.

Et pro confirmatione huius rationis, induci possunt quiaque exempla laschi, primum, quia & si contra tres sententias conformes non possit opponi de nullitate elem. 1. vbi gloss. de iudic. tamen potest opponi, quando oulitas est notoria, §. Balin l. si vour §. pactus ne peteret ff. de pact. Salyc. in l. 1. Caelic. tercio prouoc. Roman. in singulari 191 vbi addentes alios cumulant. Item quod statum reijciens exceptiones nullitatis non intelligitur reijcere manifestas l. vbi pactum C. de transact. Bald. in l. 1. C. si de momento possit. fuet. appell. Bart. in Lille §. si de testamento ff. ad trebell. & in l. 1. ff. de app. recip. Alex. in l. 4. §. coodemnatio fide re iudic. & in conf. 77. nu. 1. volum. 2. Item quod, cum regula sit, quod spoliatus est ante omnia restituendus l. si quis ad se fundam C. ad l. iul. de vi. c. reitit. graxd 3. q. 1. c. 1. & c. io li teris de restit. spoliat. & traclabimus in §. nihil commuñe, tamen quando certum est spoliato non competere ius, non restituitur, gloss. io. c. ad decimas de restit. spoliat. lib. 6. latet Gabriel. titul. de restit. spoliat. conclus. 104. nu. 10. Item quia statum arctans iudicem ad mittendum causam decidenda ad consilium sapientis, si illud ab altero ex litigatoribus petium fuerit, non habet locum si peteretur consilium notorie, ob calumniam, & ad dilataodum causam Io. Andr. ad Specul. in titul. de requisitione consilij Alex. in consil. 63. in fine lib. 2. & in l. si sic supularis in fine ff. de verb. oblig. Denique statum eodem statuto, non habebit locum super eo quod iure clarum sit. Bart. in l. ille, aut ille, & in l. non aliter de leg. 3. & in l. 1. C. de re lat. Bald. in l. acculz C. de furt. Dec. in l. illam C. de collatione.

Sed ista exempla las. non faciunt pro ipsa communis, Nam possunt retorqueri, quia sicut in singulari exemplis §. opus est habere recursum ad iudicem, qui docletur illum, & interloquatur, ita super nuntiatione calumnie facta deberet iudicari, saltem per remissionem, & sic sicut casus dictorum exemplorum propter recursum ad iudicem spernendi non sunt, ita etiam nuntiatio quatuor notorie iniusta spernenda non est, quia per dicta exempla possit haberi recursum ad iudicem, qui remitteret.

Secunda ratio pro hac communis desumitur ex omnibus locis, vbi ipsa nuntiatio §. spernitur, Nam lupi viam infra eodem in vers. nihil agit, & l. de pupillo §. si pluri domitorum ff. eod. ex quibus desumitur regula, quod omnino non tenet, si aliter fiat, qui nuntiandi ius non habet, Item d. l. de pupillo §. qui opus, vbi nuntiandi iurac de calumnia, & si non iurac repellitur, quia calumniosus presumitur, ergo si nuntiatur quod calumnia notoria non debet admitti. Item l. pretor §. hoc

autem interdictum, vbi post nuntiationem permittitur edificare, si apparet, quod iure edificat, sed si nuntiatio est in evidenti calumnia, constat quod iure edificat, ergo sperni potest. Item l. vni. ca C. de noui oper. nuntia. io vers. ad decisionem ambiguitas, quasi vbi ambiguitas non sit, nuntiatio non tenet, quod textum voce inducas.

Sed ad omnes istos textus responderi potest, quod semper recursum sit habendus ad prectorem, & sic applicabis singulariter ad omnes supradictos casus, & nunquam inuenies, posse sperni, nisi per prectorem remittatur, & ita intelligitur per l. no stram, quod vbi quoque apparebit nuntiatio ob habere ius, remittatur, vt in vers. eatenus, quatenus.

Sed ista responsio non satisfact, quia nos loquimur de nuntiatione iniusta notoria, non autem quando dubitatur an sit iniusta, & quod dicatur notorie iniusta, dicam in fine.

Et hac inducuntur ad questionem de excommunicatione, §. quando est notorie oulla, quod non est timenda, neque excommunicatio debet se pro excommunicato gerere, quoniam quod non est, timere non oportet, sed sententia excommunicationis, que est nulla ob est excommunicatio, nec quod ad Deum, quod ad ecclesiam, ergo non est timenda, quod ad Deum, quia nulla est culpa, quod ad ecclesiam vero, quia nullam iuris incurrent sententiam, qui sententiam, quae nulla est, non custodit: & quod timenda non sit, textus d. l. in iur. in c. cum enim x. q. 3. & c. non debet eade causae & quod dicitur non debet ius potius sustinere ca nonicam, in cuius damnatione canonica non est prolata sententia, & haec opinione tenet Hostien. in summa ut de sent. excom. §. quis sit eius effectus vers. hac vcrz, & in tit. de cleric. excom. minor. §. qualiter excusetur. D. Thom. in 4. lib. sent. dist. 18. quest. 1. art. 1. quest. 4. quem omnes

* Theologi, ibidem sequuntur, hanc eandem tenet Beatus Aetnominus in 3. parte num. 24. cap. 73. in fine, Abbis c. per tuas de sent. excom. & in c. coniungat de offic. deleg. & est communissima, & receptissima opinio etiam inter Canonistas, de qua diffusi per Nauarr. in relect. cum c. in q. 2. de rescript. in 1. remedio. Secus est si non esset notorie nulla, sed iniusta, siue ex causa, siue ex materia, siue ex ordine non seruato, quia tunc seruanda est c. seruatur. x. q. 3. & scripta late in tractatu de excommunicatione cap. 7. col. 6. & ex hoc for mabitur argumentum, quod si excommunicatio nulla non est timenda, quae ligat animam, tanto minus omnino oulla est obseruanda, quae est actu iuris ciuili.

Et pro hac opinione est textus iuris canonici in cap. 10. §. 1. de acqui. opus nuntiat. §. super eo, vbi dicitur quod Archiepiscopus debuit parere nuntiationi factae, quia cum ibi monaci nuntiationes fuerint viri religiosi, non est presumendum quod fecissent dictam nuntiationem, nisi venisset io graue dam-

E s num

num ipsius monasterij, ergo cum textus se fundet, quod non presumitur nuntiatio calumniosè facta, sentit, quod si apparet de calumnia, ipsa nuntiatio non procederet.

Contrariam partem tenent Ias. & Rayn. hic, & moventur rationibus admodum stringentibus, aded v. Ias. dicit in puncto iuris hanc esse veritatem,

11 Quorū prima ratio sic deducitur, remissio præsupponit nuntiationem obseruandam, sed remissio faciendā est, siue iure, siue iniuria nuntiatio facta sit, ergo nuntiatio quando non iure facta est, obseruanda est: Maior probatur per l. nostram in principio, vbi quatenus prohibens ius nō habuit, remittitur, probari potest etiam ex regula, quia nuntiatio præsupponit habuim l. decem ff. de verbor. oblig. l. manumissiones ff. de iust. & iur. l. 1. §. ceterum ff. quib. mod. v. usufruct. a mitt. Minor

12 probatur per l. nostram vbi nuntians t non liberatur nisi obtemperante remissione. Item per §. sed si iis eadem l. nostram, vbi textus generaliter dicit, qd nuntiatus nihil potest facere ante remissionem, vbi igitur dicitur remissionem esse faciendam, præsupponitur nuntiationem non esse iure factam, ex regula, qui vult consequens, vult necessarium antecedens l. 3. §. qui habet ff. de seruit. rust. præd. Item fortius probatur per d. l. prætor §. ait prætor infra eodem, vbi lex ipsa dicit, aditum prætoris, quod factum est, & c. intelligendum esse, siue factum sit iure, siue iniuria, neque distinguendum esse, ad effectum, ne remissione opus sit, quin etiā quod non iure fiat nuntiatio, remissione opus est, quicquid autem ante remissionem sit, pro eo habendum est, ac si nullo iure factum est.

Confirmari potest, Nam l. 1. §. & parui ff. quod vi, antedam, vbi parui refert, virum edificans habuerit ius faciendi, vel non, Item per tex. quem inde

13 cit. Ias. in l. 4. t. §. si quis, & l. seq. §. 1. ff. ne quis eū, qui in ius vocat est vi exim. vbi eximēs vocatum in iudicium per calumniam eodem modo tenetur, ac si eximisset iuste vocatum in iudicio, licet ipse vocatus in iudicio nō teneretur comparere, ergo actus iudicialis, etiam calumniosè factus, tenet, quatenus non reuocetur per iudicem.

Secunda ratio principalis pro hac opinione est Ruy. ni, quam dicit esse validissimam, Nam nuntiatio

14 t est appellatio extrajudicialis, vt probatum est supra per doctrinam Bartolin l. in provinciali infra eodem. Sed si appellatio calumniosè interponitur, quicquid sit ea pendente sunt reuocanda tanquam attentata, vt ff. de i. in nouari appellat. pendente, l. mō attentata post appellat. oem extrajudicialem, facta per iudicem inhibitionem reuocantur c. si constituit de appellat. c. o. solum eod. tit. h. s. ergo edificium contra nuntiationem calumniosè interpositam reuocandum est.

Tertia ratio, que est Soccini hic nu. 6. exceptio fit mat regulam in non exceptis l. quod libertati ff. de euit. l. nam quod liquidè ff. da pœnu leg. l.

quæritur §. denique ff. de fundo instruce. c. dominus, & ibi gl. 3. a. q. 6. 7. c. 2. de cniug. leprofor. multos ad hoc allegat siue arad. in loco de except.

15 ad regulam, Sed in hoc titulo t excipiuntur aliqui casus, in quibus nuntiatio est spernenda, qui dicti sunt supra in secunda ratione pro communis, ergo in ceteris remanet firma regula, quod nuntiatio iniusta est obseruanda.

16 Quarta ratio, delictum t proprium non est excusandum propter alterius calumniam sed parui pendens nuntiationem prætoris, quomodo obbet fiat, dicitur delinquere, ergo non potest excusari per calumniam nuntians, maior est clara, minor

17 probatur, proprium delictorum est, vt hæreticis nō teneatur de delicto defuncti, nisi quatenus ad eū peruenerit l. vnic. c. ex delicto defuncti. sed in hoc casu hæreticū solum tenetur quatenus ad eum peruenit l. prætor ait §. hoc interdictum perpetuo iura eodem, ergo spernens nuntiationem quātūvis calumniosam dicitur delinquere, & ideo pœnam demolitionis pati debet, de qua in l. non solum §. sciendum infra eod.

Et pro illa succūda parte ego inueni fuisse casum de 18 cūsum t in tribunalibus, vt per Ias. l. s. r. d. l. s. r. d. c. l. 49. 6. & per Hieronymum Magon. in dec. l. Lu. cao. 39. in primo dub.

Pro resolutione distinguere, quod aut est dubium de jure nuntians, Aut est, notorium ipsum nuntiantem non habere ius, primo casu, t semper edificans etiam quod iuste putet se edificare, debet obseruare ipsam nuntiationem, & hic est casus legis nostre, & sic procedunt iste nuper allegatz decisiones, & sic continuo præcauimus in tribunalibus, pro ut per Practic. Papiens. videri poterit in forma libell. de noui operis nuntiat.

Secundo casu quando est notorium, aut est notoriū omnibus, aut est notorium nuntianti tantum, qd potius dici debet illi notissimum, sed alijs nequa-

19 quam, primo casu t dico quod poterit sperni nuntiatio, sed hoc intelligo respectu ipsius edificij, vt non obstante ipsa nuntiatio debeat edificare, & sic procedit communis opinio, sed ipsa intellico cum ista moderatione, vt ipse nuntians debeat adire iudicem, & allegando notoriam iniustitiam nuntiatoris obtinere remissionem, quia notorium debet allegari, licet non sit necesse probare gloss. in clem. appellanti de appellat. Secūdo casu, quando est notissimum tantum ipsi omnino, tunc sperni non debet, sed prætor adedus est, vt obtineat remissionem, vt in l. nostra in principio, & §. sed si i. t.

Declaro distinctionem, quia facta inhibitione, nuntiatus t in casu notorii comparere coram iudice, & allegat causam quare spernere debeat ipsam nuntiationem, quo casu præceptum t resoluitur in vim simplicis citationis, & poterit perseverare in opere, & possessione sua, non obstante dicto præcepto, & ita consuluit Bartolin cons. 64. & cons. 80. lib. 1. Dec. in cons. 460. col. 3. in fine, & Alex. in

in l. de pupillo §. meminisse infra eod. testatur de
* communi, & Grammatica in cons. 73. nu. 5. in civil.
etiam de communi, & quod resolutio dicto pre-
cepto t. debeat continuare suam possessionem est
casus decisi, vt per Capyc. decif. 72. ou. 2. & in
specie de nuntiatione est casus decisi per Causa.
cand. decif. 69. nu. 9

Declaro secundo, quod de hoc notorio debet con-
stare t. ante iudicium motum, non autem post,
vt notabiliter probat Cardiaal. in clem. v. nic. qd.
16. vers. oppono ad hoc, de caus. possell. & pro-
priet. & sequitur Berous in quest. familiar. 3. sub
5. nu. 7. Non enim dicitur constare t. notorie si es-
taret per testes in processu examinatos post fa-
ctam nuntiationem, quia a principio debuit ob-
seruari, & non sperni, vt probat Berous in d. qd.
3. nu. 6. & si tunc erat dubium pro vtraque par-
te, potior erat euidens prohibentis l. Sabini ff.
communi diuidendo. Item quis ipse nuntians
expressit debet coram iudice allegare causam
quare nuntiationis spernenda erat, quia notorie ini-
qua, de quo notorio, in promptu constare de-
bebat.

Declaro tertio, quod species istius notorie t. sper-
nendæ oantiationis sunt, vel ex persona ipsius
nuntiatoris, vel ex persona nuntiani, vel a re ip-
sa, vel ex persona iudicis, & jurisdictionis, vel
temporis.

Ex persona nuntiatoris, quia nuntians non habet
ius, vt est vsusfructuarius, vt hic in fine legis, &
l. 1. infra eodem, nam vsusfructuarius qui nun-
tiat domino proprietatis nihil facit, & ipse domi-
nus potest spernere, vt ibi.

Ex persona nuntiani, vt quia latet est sententia in cau-
sa proprietatis pro ipso nuntiato.

Ex persona iudicis. Primo, quia ipse pretor viuis
prohibuit nuntian l. si opus, infra eod. Item quia
iudex me prohibuit edificare, quem ego habeo
suspectum, & statim ego do reculationem iudi-

27. est, quia opinet auctus t. iudiciales facti post recu-
sationem iudicis, sunt ipso iure nulli, gl. in l. aper-
tissimi in ver. executores. C. de iudic. & est magis

* communis opinio, de qua testatur Bursate. in c. col-
fil. 2. nu. 20. vol. 1. l. ancellos in tract. de attentat-
tis cap. 6. num. 4. & ita fuisse decisum in Camera
Imperiali, testatur Musinget. obseruat. centur. 21.
decif. 5. & vide Cacheran. in decif. 84. num. 50.
Idem exordetam si facta fuisset a iudice alterius iur-
isdictionis.

Ex re ipsa, vt d. l. qui viam infra eod.

Ex tempore, nam de iure antiquo post tractatum
annum a die nuntiationis, poterat impune nun-
tians edificare, Hodie post tres menses, cum dei
claratione de qua in l. vnic. C. de noui operis nun-
tiatione, de quo dicam in sequenti questione artic. 3.
Sunt etiam alię cause notorie, de quibus per Bar-
rol. in prima questione, quas non oportet dispu-
tare, quia sunt clare.

Non igitur obstat contraria pro opinione Ias. & 2

Ruyni, Ad primum responderet, quod presu-
8. posita notoria t. nullitate oantiationis, remissio
hiet oretensis pro iudicem, nam, vt dixi in dilin-
tione generali, eo casu, nuntians nō impeditur
edificare, sed debet oretensis allegare coram iu-
dice in iustitiam notoriam ipsius nuntiatoris, quo-
casu iudex ordinabit spernendam esse, ergo com-
munis opinio intelligitur solum, vt ipse nuntia-
tus non impediatur edificare, sed non vt non to-
neatur ire ad iudicem, vt dixi.

29. Ad confirmationem d. §. & parui, t. respondetur
illud fuisse dispositum, quia hie pēdente in d. in-
terdicto quod vi aet clam non datur aliquod re-
medium edificandi, & ideo iudex cognoscit de
iure ipsius prohibitis, antequam faciat inhibiti-
onem, & cum cognouerit prohibentem habere ali-
quod ius, non refert an prohibitus iult, vel non
iult edificet, quia in fine causę apparebit de ve-
ritate, sed in edicto de noui operis nuntiatione
secus est, quia nuntians nos tenetur in ipso actū
nuntiationis docere de iure suo, ideo iudex rela-
xat inhibitionem, quia habet remedium iuris de
edificando lite pendente, & ideo in hoc edicto
semper consideratur an ipse edificans iure edifi-
cet, vt allegatum est supra in prima ratione pro
communi.

30. Ad confirmationem de l. 4. t. si. eo qui eant, res-
pōdet ibi glossa, quod delictum erat commissum
ab eximēte, qui incidit in edictum propter ver-
bum rapuerit, & aliud est, vtum nulliter vocatur
teneatur comparere, aliud vtum eximēs nulli-
ter vocatur, incidit in illud edictum, quod de-
terminatur per contrarium, Est autem discretio
inter illum casum, & nostrum, quia ibi calumnia
citationis erat cum tertio non cum eximēte, sed
hic calumnia erat cum edificante.

Ad secundum responderet, quod procedit in appel-
latione a diffinitione, secus est ab interloquio, t.
vbi nō adigitur cum causę ex pessione c. vt de
bitus de appellat. quo casu quando pōtuntur re-
stitui attentata, debet iustificari appellatio, pro ut
millies deciderunt Domini Mer. Preceptores de
Rota Vrbis: & hoc fortius procedit in appella-
tione extrajudiciali, in qua attentata non trun-
cantur, nisi quando iniuste facta fuisse, & confuso de
iure parum Abb. & Felyn. in ca. de appellat. in
3. 4. differentia.

31. Ex ideo quando appellatio t. calumniosē, vel in
fraudem, aut dolose fuerit incepta, actus illa pen-
dente facti non dicuntur attentati, & ita est illa
decisus, vt per Boer. decif. 61. p. preferim nume. 4.
Afflic. decif. 3. 1. per totam, vbi late calumniosē in-
tentata coram ecclesiastico, non impeditur in pē-
33. dens coram seculari, nullitas t. enim huius, non in-
ducit iudicium t. tentatorum Afflic. decif. 3. 6.
nu. 1. 2. Et sic alioquin facta rei de qua erat lesio
ram iudice incompetente, valet, Afflic. decif. 85.
& per Bisignet. decif. 1. num. 2. sub tit. de reum
permutatione, illa igitur familia facta hinc nullitas
prodeute

pendente, satis declarant etiam appellationes pendē-
la pendente, pr̃sertim ab interlocutoria, & extra
iudiciali graumine, non dici attentata.
Ad tertium respondet idem Soccin. quod licet ecce
54 pio t̃ &c. tamen alia sp̃etialia possunt com-
pari per alias leges, l̃serui nomine, vbi gloss. ff. de
ṽsucap. l. 1. §. per seruū corporaliter ff. de acquir.
posseff. l. ob q̃s. C. de pred. minor.
Ad vltimum, negatur esse delictum, stante notorio-
tate iniustitiz, vt firmatum est supra.

S V M M A R I A

1. Nuntiatio est contemnenda, si causa
petita non reddatur.
2. Remissio nuntiationis fit ob non ius nun-
tiantis,
3. Nuntians requisitus tenetur iurare de
calumnia.
4. Libellum producens debet rogatus expri-
mere causam.
5. Testis, vt fidem faciat, rogatus debet ex-
primere causam scientia.
6. Nuntiationi in loco publico sufficit conti-
nere causam generalem.
7. Nuntiatio si ab initio fiat siue causa ex-
pressionem non tenet.
8. Alius sine causa inuoluit quos sine.
9. Argumentum a loco ad causam quando
valeat.
10. Sententia potest esse sine causa expres-
sione.
11. Causa expressio quando sit de substantia
negotij.
12. Locus, & causa, vt differant inter
se.
13. Iniustum est, quicquid sine causa est.
14. Nuntiatio in opus publicum an debeat con-
tinere causam ab initio.
15. Nuntians in publico cur minus iuris ha-
beat, quam nuntians in privato.
16. Nuntiatio in opus publicum debet conti-
nere causam, quando est dubium an sit
publicum.
17. Nuntiatio facta possidenti an debeat con-
tinere causam ab initio.
18. Possessio aliquando turbatur iure permis-
sante.
19. Nuntiatius efficitur possessor.

20. Causa petitio quando dicatur calumnia
se fieri.
21. Notorium debet proponi, et allegari, sed
non probari.
22. Notorium debet allegari quando est de
forma.
23. Notorium, & manifestum quomodo dif-
ferant.
24. Nuntians notorie possidens quando roga-
tus teneatur causam exprimere.

S E C V N D V S A R T I C.

ARTIC. hic nu. 7. tractando
de causis, quibus nuntiatio ip-
sa tanquam notorie inualida
sit spernenda, inter alias, refert
vnam, scilicet quando facta est
nuntiatio sine causa, & pars
nuntiata instat pro expressione causę, tunc si uō
exprimitur, ipsa nuntiatio fit nulla ipso iure, &
contemni potest, sicut dicit idem esse in libello l.
fin. C. de annali except. l. 1. ff. de adend. & l. adina
C. eod. tit. Ideo querimus, vtrum causa petita, &
non reddita faciat nuntiationem t̃ esse inualidā,
& contemnendam, Communis opinio est quod
nuntians interrogatus teneatur incontinenti ex-
primere causam etiam extra iudicialiter, aliter ip-
sa nuntiatio fit nulla, de qua testatur Soccin. nu.
15. 2. in fine Crot. nu. 45. Bolognet. nu. 88. in prin-
cip. & in vers. sed tamen.

Auctor istius communis fuit Accurs. hic in ver. peti-
tione nuntiationem, in vers. & si causam nō exprimat,
potest adificare impune, Bart. in cons. 64. & pas-
sim scribentes.

3. Prima ratio pro communi, remissio t̃ nuntiatio-
nis fit ob non ius nuntiantis, vt in l. nostra in prin-
cip. Sed nuntiatius in primis petit sibi fieri remis-
sionem nuntiationis per iudicem, Bart. in l. de pu-
pillo §. si quis ipsi nu. 2. infra eodem, ergo dicitur
illam petere ob non ius, id est ob defectum causę
ipsius nuntiantis, ergo ipse nuntians, vt obtineat
debet exprimere causam, & hæc est potissima
ratio pro hac conclusione deducta ex principiis
intrinsicis ipsius.

Secunda ratio, calumniosus est ille qui mouet licem
sine causa lathetas §. calumniator, & ibi gloss. in
ver. ex vtraque ff. de his qui not. infam. sed nun-
tians t̃ requisitus tenetur iurare de calumnie l. de
pupillo §. qui opus infra eod. ergo tenetur expri-
mere causam.

4. Tertia, dicit Bart. quod si libellans t̃ interrogetur,
debet exprimere causam l. fin. C. de annali. excepte
Sic testis si deponat, & interrogetur a iudice de
5 causa scientiz, debet exprimere causam t̃ gloss. in
l. solam

l. solam C. de testib. Ex quibus formetur argumentum. Ratio quare libellans, & testis debeant exprimeret causam militat etiam in nuntiante, ergo nuntians nouum opus requisitus, debet exprimere causam: Minor probatur, quia libellans debet causam exprimere, ad hoc vt cōuentus possit deliberare, an velit cedere, vel contendere l. ff. de iudendo l. edita C. de iud. Item in teste est, eadem ratio, vt index possit deliberare, an dicto ipsius stare debeat, sed hoc eadem militat in casu, vt sci licet ipse nuntians possit deliberare, an velit ab opere desistere in totum, an eua contendere pro remissione: Et licet isti casus habeant multas differencias, vt tenentes cōueniant partem inducitur, tamen si est quod conueniant in ratione, ad inducendum eandem dispositionem illud ff. ad l. acquil.

Pro hac opinione communi Doct. dicitur esse casum in l. non solum §. si cum nuntiano, & ibi gloss. 6 in verbo in loco publico, & vbi dicitur, quod si nuntianero tibi ne quid contra leges in loco publico facias, &c. verbum ne quid contra leges est expressio causae, ergo dicunt causam esse in ipsa nuntiatione exprimendam, vt ibi per Accurs. Item in d. l. non solum §. si cum iure, vbi si possem te iure prohibere, &c. dicunt verbum iure prohibere expressioem causae. Et quando isti textus hoc dicerent, ad quod allegantur, cessaret ratio. Croti hic sub ou. 45. dicentis oulo iure probari, expressioem causae in ipsa nuntiatione esse faciendam, & qui se fundat in ea, debet probare l. ab ea parte ff. de probat. Sed isti textus hoc mihi non probant, quia, vt dictum est, ratio cur causa in nuntiatione debet exprimi est ad finem deliberandi, an velit cedere, vel contendere, iuxta terminos libellorum, Sed in d. l. fin. C. de annali except. libellus erat generalis, & pars opposuerat de expressione causae specialis, & particularis, ergo nos tractamus de causa particulari, sed in dicta l. non solum in duobus locis, tractatur de causa generali, scilicet quia cum iure possem te prohibere, Idem in vers. Ne quid contra leges, &c. Ultra quod isti textus communiter allegantur in publico, non autem priuato procedere, pro ut dicemus in limitationibus.

Pro contraria parte Iacob. de Bellouis. relatur per Albert. hic, quem sequitur, & refert etiam Soccin. 7 nu. 144. tenet, quod nuntiatio & ipsa si ab initio fuerit facta sine causae expressione non tenet, & mouentur ea multis similibus. Primo, quia prohibitio & alienationis sine causa, nil facit, & sperni potest, vt l. si ius familiaris §. diui de legat. 1. Item stipulatio sine causa non valet l. 1. §. circa ff. de do li except. Item pactum nudum sine causa non parit actionem l. iuris gentium §. sed con. nulla ff. de pact. Item nuda ratio non facit debitorem l. nuda ratio ff. de donat. Item nuda confessio nil probat contra confidentem Bald. in l. generaliter colum. pen. C. de non num. pec. Confirmari potest ratio,

quia l. nostra in §. nuntiamus apponit causam quare nuntiamus, ergo si non apponatur, est nulla, sicut ceteri actus legitimi sine causa.

9 Secundo valet argumentum & a loco ad causam, quando est eadem ratio l. vltim. ff. si cert. per. sed ipse nuntians debet exprimere locum vbi nuntiat, alias nuntiatio non valet l. de pupillo §. qui nuntiat ff. de noui oper. nuntiat. ergo debet exprimere causam, probatur quod militet eadem ratio, quia sicut redditur incerta propter defectum loci, ita redditur incerta propter defectum causae.

Sed istis non obstantibus, non est recedendum a cōmuni. Ad primum respondetur, quod aut causa est de substantia negotij, & procedunt contraria, & similia allegata, aut non est de substantia negotij, & procedit nostra communis, & dari potest ex 6 plura de sententia, & in qua non solum non est exprimenda causa, sed si exprimeretur, aliquando solet nocere l. in summa C. de re iudicata, & c. sicut extra eod. tit. Et secundum primam partem huius distinctionis, possumus dicere, & expressio 11 causae & est de substantia negotij, quando fuerit petita, vnde si non reddatur, efficitur ipsa nuntiatio inuisa, & sic procedit confirmatio, pro ut responderet etiam Bartol. hic. Nam satis videbatur inhumanum prouidere vni, vt possit nuntians impedire, & non prouidere ipsi nuntiato, vt alia quo remedio potuisset subleuari, cognoscendo an velit cedere, an contendere, vt dictum est.

Ad secundum respondet Alciat. quod id est dicitur 12 si ratio inter locum, & causam quia locus debet apponi, ne videatur fieri in aere sine fundamento, & ideo semper debet in ipsa nuntiatione apponi, sed causae ommissio non inducit tantam incertitudinem, primo quia iudex aliquando perimit nuntian sine causa l. qui opus infra eodem vbi pretor reuocat nuntiationem, quam fieri iussit, sed si iudex potest cuique priuato cedere, vt nuntiet sine causae expressione, tantum debuit sibi metipsum imponere hanc necessitatem petendi causam in ipsa nuntiatione: Secundo textus noster permittit iniustam nuntiationem, ergo sine causa, quia quicquid iniustum 13 & est, sine causa est, vt toto tit. ff. de conditione sine causa, qui procedit etiam in causa iniusta secundum communiter sentientes, ergo non est tanta certitudo propter causam, quanta propter locum, ideo diuersa est ratio.

Et intentio communis opinio, quod nuntians rogatus debeat exprimere causam, limitatur secundum Bartol. in consil. 44. non procedere in nuntiatione 14 ne & quae sit opus publicum, quia tunc debet exprimere causam ab initio, etiam non rogatus nuntians: Et ratio differentiae est ibi per Bartol. assignata, quia aedificans in publico facit contra legem l. nostra §. nuntiatio, & d. l. non solum §. et ergo, & ista est communis opinio, vt per Modern. Senenses hic lib. 9. nu. 46.

Ruya.

Ruynh. nu. 55. opponit, quia edificanti in privato ius, neque prohibet, neque permittit expressè, sed quādo quis in publico edificat, ea reslitit expressè. La. in p̃ncip. ff. ne quid in loco publico. p̃ncipio ait hoc autem interdictum infra cod. l. fideicommissum §. si quis illicitè, & ibi gloss. de leg. 3. tunc fiat argumentum, si cum edificatur in privato, nuntius nō tenetur exprimere causam, ergo min. id minus tenetur exprimere cum edificatur in publico, probatur consequentia, quia cum edificatur in publico, lex expressè reslitit, & quod certum est in iure, nō debet allegari Bartol. in l. necessarii ff. de acqu. hered. Abb. in c. si de p̃scrip. Melior ratio diuersitatis est quam assignat Bald. in 15 d. necessarii ff. de acqu. hered. quia nuntius t̃m ius iuris habet in publico, quā si in suo privato; quod probatur, quia nuntius in opere privato, si vult edificare, tenetur satisfare, vt d. l. p̃tor §. deinde, sed nuntius in opere publico si vult edificare sufficit quod reprimat d. l. o. solum §. sed cum iure possem.

36 Nos autem in hac limitatione teneamus t̃ quod regulariter causa non sit exprimenda, cum sit ipso iure expressa per rubric. & nigrum ff. ne quid in loco publico, & non p̃sumitur ignorantia, sed scientia iuris. La. a. ff. de iur. & sci. ignor. sed ubi esset dubitatio, an locus super quo fit edificium esset publicus, vel priuatus, tunc procedit opinio communis, & eo casu deberet dicere nuntiare se, quia locus est publicus.

Limitatur secundo, vt non procedat, quando is, cui nuntiatum est possideret, tunc enim, etiam nō requiritur nuntius t̃ causam exprimere debet, & ita ad hoc allegat Castrensem, qui hoc nō dicit in libro meo, sed Alex. & communis opinio tenet contrarium. Quia possibile est, vt quis iniuste possideret, vel si iuste possideret, saltem cōtra seruitutem nuntiantis. Ruynur respondet, quod etiam iniustus possessor conseruandus est in sua possessione. La. si quis ad se fundum C. vnde vi. Sed hic sequatur communem, quia quatenus turba retur possessio, hoc fieret iure permitteente, quia siue iure, siue iniuria nuntiare potest. P̃terea qui sentit incommodum debet sentire in commodum, 39 sed quātus t̃ sentit incommodum ex lege, vt per nuntiationem voce factam efficiatur possessor, locofra §. in operis, ergo sentiat incommodum, vt in eius possessione turberetur. P̃terea qui nuntiat, vt iuris adminiculo, vel damni repellendi causa, vel publici iuris conseruandi causa, & habet auxilium iuris, quia prohibens melior est conditio, ideo semper pro ipso p̃sumenda est causa, ergo illam nō tenetur exprimere, nisi rogatus.

Limitatur tertio secundum Bar. hic in 7. q. est. non habere locum supradictam conclusionem, quando nuntians esset in possessione, & esset notoriū de hoc, quia tunc regulariter non debet quis turbari in sua possessione, & ideo rogatus de causa

non tenetur respondere, quia petitio causae t̃ hoc casu diceretur calumniosè fieri, ex quo euidenter constat ipsum esse in possessione, ideo debet sperni interrogatio causae calumniosè factae, sicut debet sperni ipsa nuntiatio calumniosè facta, & secundum Bartol. est communis opinio, de qua restatur Ruyn. hic. nu. 53.

Sed idem Ruyn. dicit Alex. tenere contrarium, quia notorium t̃ releuat ab onere probandi, non autem ab onere proponendi gloss. in ver. iudex. in clem. appellanti de appellat. quae glossa est communiter approbata, vt dicit Crochic. num. 57. & pro hoc est textus in l. si adulterum §. idem pollutioni ff. de adulter. qui licet aliquando soleat allegari de p̃sumptione iuris, tamen iuris p̃sumptiones notoriae sunt, ideo omnibus patet. l. 2. C. de iur. & sci. ignorant. Cui oppositio respondet Ruynur. Aut allegatio, siue propositio alicuius rei est de forma, & tunc quantumuis sit notoriū t̃ semper debet allegari, Ex ita loquitur gloss. in d. clem. appellanti. Aut non est de forma, & non debet proponi, vel allegari notorium, nisi fuerit interrogatus.

Ego verò intelligo d. gloss. de notorio simpliciter sine distinctione, quia aliter non differret notoriū 23 t̃ manifestum, est enim notorium quod omnib. latet, manifestum autem quod patet multis. Bart. in l. heredes palam nu. 1. ff. de testam. & in rubr. C. de probat. vnde vt sit notorium, est quid facti, nam notorium est, cuius testis est populus, vt p̃ Franc. de Pauin. in tract. de visitatione parte 1. q. 5. num. 3. propterea semper debet allegari, siue sit de forma, siue non sit, ne decipiamus, qui putat esse notoriū, quod in veritate sit potius manifestum.

Et in resolutione difficultatis distinguo, aut nuntians facit eam nuntiationem, per quam possessionem t̃ amittit, de qua io l. de pupillo §. meminisse, & l. nostra §. in operis, & tuoc non potest procedere ipsa communis, quia per nuntiationem voce tactam factam amittit possessionem, ergo si interrogatur de causa, debet illam dicere, aliter nuntiatio spernitur, iuxta principalem commandum supradictam, Aut nuntians facit alias species nuntiationis, per quas possessio non perdimir, puta voce cum iactu lapilli, aut per inhibitionem p̃toris, & hoc casu teoco cum Alexandro. f. quod si notorium est ipsum nuntiantem possidere, & eam faciat nuntiationem, per quam non perdat possessionem, quod hoc casu nō releuatur ab onere proferendi causam, si interrogatus fuerit, videlicet nuntio, quia notorium est me possidere, potest enim contingere, quod ego nuntius ignorare te possidere, sicut potest etiam contingere apud multos alios, & tamen notoriū esse quasi apud omnes te possidere.

S. V M M A R I A.

- 1 **N**untians si dicat nescio cur nunties, libenter scirem, an dicatur petiisse causam, et nu. 10.
- 2 Verba enuntiativa in ultima voluntate disponunt.
- 3 Verba enuntiativa iuriconsultorum non inducunt aliquam dispositionem.
- 4 L. si quis mihi bona & pater ff. de acquir. possess. intelligentia.
- 5 Creditor per quae verba enuntiativa constituitur debitor in mora.
- 6 Iniuriarum actione tenetur, qui dixerit, me tades sententiam infamiae tuae.
- 7 Mandatum censetur datum seruo, per ista verba, non reuertaris domum, donec sentiam aliquid nouum de tali negotio.
- 8 Iniuriarum actione tenetur, qui dicit, me tuis saluo honore tuo.
- 9 Verba enuntiativa quae sint, et quae verba dispositiua.
- 10 Verba enuntiativa alia sunt assertiua, alia dispositiua.

ARTICVLVS TERTIVS.

- V**u expressio causae petita a nuntio necessario sit facienda a nuntio, Ideo tertio loco quærit Bartolus nuntius diceret, Nescio t. quare me impedias, libenter scirem, an per ista verba dicatur petiisse causam ab ipso nuntiante, respondet affirmatiue, allegat rex. in l. eo modo, t. & hoc modo de leg. i. vbi verba opto, vt des, vel rogo vt des, vel credo te daturum, aut desidero vt des faciunt legatum, vt testator videatur hoc petere ab hæredibus eodem modo, verba prædicta a nuntio prolata, videtur petere causam ipsius nuntiationis. Allegat etiā rex. in l. si quis mihi bona & pater ff. de acquir. heredit. vbi si pater dicat scio, quod inuigilabis in hereditate, videtur iubere, vt filius iussu patris adeat hereditatem.
- Hæc opinio est communiter recepta testatur Socinus. in l. 1. §. la. cou. l. 1. Croc. nu. 46. Bologna. et ou. 90.
- d. quia Cyn. & Petr. de Bellapertica dicebāt istas leges per Bartolum allegatas loqui in vltima voluntate, Et ideo posuit consuetudinem regulam, quod in vltima voluntate verba enuntiativa disponunt,

sed in ceteris verba enuntiativa non disponunt, lex hæc scriptura ff. de donat. Et cōfirmari potest dicta responsio, quia neque verba enuntiativa t. ipsorum Iuriconsultorum inducunt aliquam dispositionem, l. vnic. & ibi gloss. magna in vers. vel dic tertio C. quando non pet. part. quam allegat Roman. in cons. 19. l. nu. 4. Et ad hoc sunt duo bona iura. c. si Papa de priuileg. lib. 6. & elem. l. de probation. & ibi gloss. in ver. fundari, & vide ad hoc Oldrad. in cons. 1. §. 8. & Abbatem in c. dudum. nu. 3. de priuilegijs, & ibi latam apostillam.

Ideo Bart. pro confirmatione suæ opinionis, statim primo replicat per d. §. pater, t. vbi sumus in actu adiutorij hæreditatis, & prestandi consensum inter viuos, & tamen ibi verba enuntiativa disponunt, secundo Bartol. resoluit questionem, quod ista verba in questione prolata potius dicuntur verba dispositiua, quam simpliciter enuntiativa, & propterea inducant legimam petitionem causæ.

Sed quantum attinet ad d. §. pater, respondeo quod ibi agitur solum inter testatorem, & heredem, & agitur de facto ipsius testatoris, vnde quia regula est, quod verba interpretantur contra proferentem, ideo dicit gloss. d. §. pater in ver. . . quod quando filius iste adiunxerit iussu tacito ipsius patris censetur adiunxisse, sed in casu nostro agitur cum tertio, scilicet cum ipso nuntiante, in cuius præiudicium non possunt interpretari ipsa verba enuntiativa prolata.

An autem ista verba, de quibus in questione sint dispositiua, vel enuntiativa, pro opinione Bartoli, quod sint dispositiua, multa adducuntur.

Primo, per ista verba quæ dicit creditor t. debitori, Indigeo pecunia, vel velle mihi vt daret mihi illam pecuniam, vel magnum esset mihi commodum, vt daret illam pecuniam, ipse debitor dicitur constitutus in mora, ad hoc vt teneatur ad interesse pro velle doctores eiusdem Bartoli in l. quod te. ff. si cert. pet. ergo sunt dispositiua, eodem modo, vt in casu propositæ questionis.

Secundo, quia si aliquis dixerit titio pet sententiam infamato, me tades sententiam t. infamiam contra te latam, tenetur de iniuria Angel. in l. vestem ff. de iniurijs, Idem esset si vestem lugubrem induceret pro aliquo, quasi mortuo, vt communiiter notatur in d. l. vestem. Ergo vidi condemnatum quandam scolarem de iniurijs in scholis Salemitanis, qui vni de excellentissimis de illis scholis, cuius status tantum olebat, vt e cathedra offenderet scolares auditores, ideo ille scholaris gratiose agens, recta nocte conuocauit funerales, vt de mane in alba sepelliretur, propterea fratres suos de nocte pulsauerunt ostium pro sepeliendo doctore, qui erat viuos, & ille scholaris de iniuria eodem natus est.

Tertio dicit Bartol. in d. l. si quis mihi bona & pater ff. de acquir. heredit. fuisse de capitatum t. quendam militem Florentiæ, qui cum iniuriam a Titio

F uo

tio recepiſſet, dixerat famulo ſuo, non reuertaris vnquam mihi ad domum, niſi ſentiam aliquid nouum de tali negotio, ille famulus iuit, & occidit illum, & poſtea dominus ſuit decapitatus, quia p dicta verba intellectus eſt mandaſſe occidere, propter latē ad hoc congerit Doct. & teſtatur de commun. laſ. in l. n. u. 27. C. de ſeru. fugit. Et procedit, etiam ſi dominus expreſſe prohibuiſſet ſeruo ne occideret, quia tunc etiam tenetur mandati per c. fin. de homicid. lib. 6. quia iſta prohibitiō non releuat, cū verba erant veri mandati per verba enuntiatiua facti, que induxerunt illam diſpoſitionem, ſicut non releuat iſta proteſtatio, contraria facto, vt ſi dicerem t Mentiris, ſaluo honore tuo, ego teoer de iniuriis, nō obſtante dicta proteſtatione, pro ut eſt caſus decifus per Guido oem Papam decif. 465. & fundatur ſuper doctrina Bart. in l. ſi quis extraneus ff. de acquir. heredit. & in l. non ſolum §. morte infra eodem.

Pro reſolutione, videamus que ſint verba enuntiatiua, & que diſpoſitiua, & certe verba enuntiatiua ſunt illa, que continent præambulum, vel præmium, in quibus nō conſiſtit voluntas, ſeu per ſe non ſtant, & non eſt principale verbum orationis, ſed quando dicuntur aliqua verba in quibus fundatur principalis voluntas orationis, illa verba licet enuntientur, tamen dicuntur verba enuntiatiua diſpoſitiua, ita propriē intellecta ſunt in tribunalibus iſta verba in diſcuſſione cauſarum, vt in decif. Afflicti. 83. in princip. & ad hoc cumulant doctores, Nouiſſimi ad denter ad Alexand. in conſil. 21. nu. 4. vol. 1. Vnde quando verba enuntiatiua proferuntur ab eo qui poteſt diſponere, ſemper ſenſentur enuntiatiua diſpoſitiua Bartol. & communiter in l. gerit ff. de acquir. hereditate, quod etiam dicunt dicti ad denter concurrentibus alijs coniecturis plenē diſponere, & probare: Ex iſta deſinitione verborum apparet Bartolum dixiſſe veritatem, quia iſta

verba, Nefcio t quare me impediatis ſunt verē verba enuntiatiua, tamen ſunt dicta ab eo, qui in effectu volebat ſcire cauſam nuntiationis, Item hoc principaliter intendebat ipſe enuntians, ergo iſta verba dicuntur realiter eſſe enuntiatiua diſpoſitiua, non autem enuntiatiua aſſertiuā, & per conſequens inducunt veram petitionem cauſe.

Et ita poterit reſpondere ad contraria, que omnia procedunt t in enuntiatuū aſſertiuū, de quibus non erat principalis intentio legiſlatorum, vel aliorum, ſecus eſt in enuntiatuū diſpoſitiuū, ſcilicet de quibus eſt principalis intentio agendi, Ad regulam d. l. ex hac ſcriptura, dicatis, quod nō excludit, quia in ceteris, vbi verba enuntiatuū principaliter proferuntur ab habente poteſtatem, p poſſunt inducere diſpoſitionem. Ideo obſeruetis hanc diſtinctionē, quia per eam mutauit opinionem, quam antea tenebam in coacturam.

- 1 Nuntiation poteſt fieri operarijs abſente domino.
- 2 Operarij nuntiati an poſſint querere cauſam nuntiationis.
- 3 Nuntiationis cauſa petitio dicitur tueri poſſeſſionem.
- 4 Operarij & ſerui poſſunt petere cauſam nuntiationis vt referant domino.
- 5 Nullitatem actus opponunt omnes perſona que a lege in illo actu ſunt comprehenſe.
- 6 Nullitatem opponens poteſt docere de ſuo intereſſe per iuramentum.
- 7 Sollemnitatis ubi nulla requiritur, nō queritur de ipſius iuriſd.
- 8 Serui cur ſint habitati ad petendam cauſam nuntiationis.
- 9 Nuntiation ſit rei, & perſonis ſimul.

ARTICVLVS QVARTVS.

VARTæ queſtio Bart. præſupponit, quod abſente domino, nuntiano t poſſit fieri operarijs, & ſeruis, per tex. in l. de pupillo. §. nuntiationem, & §. quod ſi forte ff. de noui oper. nuntiat. Sed querit, an

iſti Nuntiatij poſſint querere cauſam pro domino, Et affirmatiuē reſpondet, & cum eo eſt communis opinio, vt per Socin. hic. num. 161. & per Ruyn. nu. 63. Pro qua opinione Bartol. format duas rationes.

Prima, vbi tractatur de tuenda poſſeſſione domini, ſerui, & operarij poſſunt omnia ſacere pro domino, ſed per petitionem t cauſe nuntiationis tractatur de tuenda poſſeſſione domini, ergo operarij, & ſerui poſſunt illam petere, maiorem probat per l. prohibere in princip. ff. quod vi, aut clā, & per l. i. C. ſi per vim, vel alio modo.

Secunda, lex permittit poſſe fieri nuntiationem in perſonis operarij, ergo intelligitur permitte re, vt ipſi poſſint petere t cauſam nuntiationis, antecedens probatur per d. §. nuntiationem, & notatur in l. cum procurator in princip. in ver. remiſſio, & ibi gloſ. propē finem: Conſequentiā probari poteſt ſic eadem ratio militat, vt operarij, & ſerui poſſint petere expreſſionem cauſe, quæ militat, vt ipſi poſſint fieri nuntiation, ergo idē ius, illud ſi ad laquil. anteceden probatur, quia ideo operarij poteſt fieri nuntiation, vt ſit perſona,

nā, miſi ſciantur domino. d. ſ. nōtiare, ergo de
hēnt poſſe petere caſam, ad finem vt totum de
nuntient domino; ſed hoc intelligo dummodo
non ſint pueri, & puellę, quibus fruſtra fieret al
legatio cauſę, arg. l. ſtipulatio §. diuus ff. vt legat.
nom. cauſat. q.

Pro cuius opinionis confirmatione est aduertendū,
quod in præcedētī articulo firmavimus, causam
petitam, & non expressam facere nuntiatiōem
nullam, & sic vt videtis petitio causę tendit ad di-
cendum de nullitate nuntiatiōis, sed de nullita-
te actus possunt dicere omnes personę quę a
lege in illo actu cōprehensę sunt. Vaniū in tra-
ctatu de nullitate, ut quis possit dicere de nullita-
te in princip. Item quia interest operatorum fieri
continuatōem ædificij, Nam pōne quod do-
minos fecerit parietem cum oporarijs, vt edificij
fieret intra certum tempus, vt familia pacta, Sed
quilibet pro suo interesse potest dicere de nullita-
te, principaliter in 2. C. de liberali caus. si. per
honorio ff. de appell. Bald. in l. vnic. C. si vnus ex
pluribus Vaniū d. tit. quis possit dicere de nul-
litate. nu. 21. Bonu. 24. vbi, quod etiam per iura-
mentū et summariē potest docere de interesse
suo, qui de nullitate opponit, ergo eodem modo
est ijs qui tendunt ad demonstrandum nullita-
tem actus.

Ab hac opinione recedunt Ias. Ruyn. & Crot. qui dicunt leges per Bartol. allegatas non esse ad proponendum, & quantum attinet ad d.l. prohibere, Ias. n. 1. & dicit, quod inepte Bart. illam allegat, quia in d.l. prohibere ferui prohibentur, quia periculum legem tunc habilitati ad prohibendum, ut interdictum sit validum, & ratio est, quia interdictum habet locum, ex eo solo, quod edificatio poterat cogitari alteri usui esse, ut d.l. prohibere §. si indeo ferui §. et ot habilitati ad hoc, et illa regula generalis, quia ubi nulla requiritur sollemnitas, non queritur de vicio sollemnitatis, de qua in l. 1. C. de rei vi. &c. sed in hoc iudicio perituri ferui non solum non sunt habilitati, sed expresse prohibiti, ut d.l. de peditu infra cod.

8 Sed responderi potest, quod licet seruus non sine
habilitate ad vendendum, quia hoc uenitio est
de iure ciuili, tamen non est capax seruus, quod
utitur fide reg. iur. tamen ipse seruus fuit a lege
habilitatus ad defendendum possessionem domi-
ni, nam potens causam uenitionis, vt referat
dominus, quia tunc possessionem domini, quia
si non exprimitur causa, possessio non remanet,
affecta uenitione, et dicit Bar. in l. de pupillo.
nuntiare, quod qualibet est habilis ad vendendum
possessionem, ergo sicut in d. l. prohibere pote-
rat reddere iudicium inuicem, ita hic potest red-
dere uenitionem vixit et sic oritur.

Ad I. C. si per vim vel alio modo, responderit hic
Ruy. quod loquitur de violenta expulsiua, sed
nos loquimur de compulsiua. Sed replicari potest
quod comparatio procedit, quò ad defendendū

possessionem, quod fit anoullando nōtationem
per non expressionem causæ.

Ad secundam rationem respondet Ruyn. quod procurator hæc facere potest, quia est persona habilitata in iudicio, quam extra rem in petito remissionem, quam in petendo causam, & reddendo nuntiationem nullam, sed servus non est capax istorum d. l. quod attinet. Replicabitur, quod argumentum d. l. Procedit ius ijs, quorum servus est capax. Nam licet procurator ad actum constitutus possit omnia facere, quæ respiciunt illi actum. Ijs servus habilitatus ad recipiendum nuntiationem extra iudicialiter intelligitur eodem modo habilitatus ad infingendam ipsam nuntiationem extra iudicialiter, per petitionem causæ, & sic argumentum adhuc stat in suo robore.

9 Nec obstat consideratio Nouissimumum Senſum
hincibi, q. 99. quod nuntiano ipsa fit & rei non
personae. Vide pupillo & nuntio infra eodem. Sed
operari ipsi nihil habent in re, propter quod pos-
sunt suscipere illius defensionem. Quia tamen in
d. nuntiano dicit, unctionem esse faciendam
in re praesenti, ei qui in re praesenti fuerit, & licet
antea dixeris, nuntio autem non vique domi-
no oportet, Accurrit interpretatur, non domino
tantum, sed supple alijs personis, quia etiam ope-
rari, & seruis nuntiaripotest, intelligendo semper
in re praesenti per d. nuntiano. Nam dum vi-
debatur posse nuntiaridomino extra rem ipsam,
ille d. nuntiano, decidit contrarium, ideo non ob-
stat eius opinio.

Pro resolutione igitur dicimus, quod non loquimur de nuntiatione et ratificatione, in qua possunt aliquid facere servi ad tuendam possessionem domini, petendo expressiorem causam, ut reddant nuntiationem nullam, tamen magis id possunt facere operarii, qui habent aliquod interesse, saltem coram operario loco domini.

SUMMARY

Nutritio perfecta, causa amplius
peti non potest.

Actus perfectus non recipit conditionem.

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 85

1. Actus ex sui natura revocabiles possunt

retractari, v.

Actus perfecti non retractantur per partem in alioquin a se ipsis.

item in alterius praeiudicium. secus per
iudicem.

- sum terminum.
 9 Nuntiatio incipit ligare à die scientie.
 10 Nuntiantie nolente satis accipere cessat interdictum, sed non est facta remissio.
 11 Contractus perfectus aliquando non ligat.
 12 Nuntiatius qui in actu nuntiationis non petierit causam, poterit illam petere in iudicio.

ARTIC. QUINTVS

- X prædictis infert Bartol. in 5, quæst. vtrum causa peti possit, postquam nuntiatio est perfecta, id est postquam nuntians transiuerit ad alios actus l. 1. §. quæ præfens, & l. continuius ff. de verb. obligat. Bart. tenet negatiuum, & cum eo est communis opinio, vt testatur Bologniet. nu. 92. prop. finem, traçant Bartol. num. 13. Soccin. nu. 94. & infra. Ryn. nu. 65. Croc. nu. 1. Hermannus nom. 45. Moderniores Senenses lib. 9. nu. 104. & in ipso articulo nihil noui induci potest, iccirco eodem modo pertractant.
 3 Fondatur a Bartolo ipsa communis, quia actus perfectus non recipit conditionem, l. perfecta C. de donation. quæ sub modo, ergo si facta est nuntiatio, & transiuerit factus est ad alios actus, non potest nuntians in præiudicium nuntiatoris interrogare de causa, & reducere ipsam nuntiationem in periculum, vtrum valeat. Sed ista ratio non videtur perfecta, quia actus sunt dupliciter, vel qui ex sui natura retractari non possunt, vt sunt contractus inter viuos, & ita procedit argumentum, vel qui ex sui natura sunt reuocabiles, & retractari possunt, cuiusmodi sunt omnes vltimæ voluntates l. cum hic status §. 1. ff. de donat. inter viuos, & vxor. L. quod si iterum ff. de adim. legat. sic est ipsa nuntiatio, quæ ex sui natura reuocabilis est, & retractari potest per ipsa iuris remedia, quæ sunt, remissio, satisfactio, lapsus temporis, & similia. Ista responsio non satisfacet. Quia regula quod actus perfecti inter viuos non possunt retractari, intelligitur, non possunt retractari ab illis eisdem qui actus fecerunt, tñ præiudicium iuris quæsitum, sed bene omnes possunt rescindi per iudices, sic est ipsa nuntiatio, quæ vt perfectionem recipit retractari non potest in præiudicium iuris ipsius nuntiatoris, & licet remissio, satisfactio, & cætera sint remedia iuris, ista tamen sunt vel remedia iudicialia, vel voluntaria, ideo restat argumentum, Et pro hoc facit textus a Croto allegatus in l. vero procuratori. §. 1. ff. de solutio. obis, vbi conditio stipulationi fœderis scripta, mutari non potest.

Contrariam opinionem tenet Ruyndie, & mouetur hoc argumento principaliter, remissio recipit conditionem post actum perfectum, ergo & ipsa nuntiatio, probatur consequentia, quia remissio, & nuntiatio sunt contraria, ex eo quia ad pulsionem vnus sequitur destructio alterius, sed contrariorum eadem est disciplina iustit. de his qui sunt sui, vel aliorum in princip. l. 1. §. eodem iustit. de tutel. in princip. gloss. in l. secundum ff. de reg. iur. Antecedens probatur per textum in l. prætor §. si quis paratus, & §. pen. infra eod. Nam in d. §. si quis paratus habetur, quod oblata satisfactio, & non recepta sit remissio, & in §. si aliquando dicitur, quod cum nuntians voluerit oblata satisfactio accipere, si postea ex interuallo paratus sit acceptare, & nuntians tollit præstare, quod non poterit edificare, ergo post complerum actum remissionis, poterit denovo tractari.
 7 Croc. eam hanc opinionem sequitur ex hoc simile, quia libellus & obsecutus potest declarari post licet contestata, & lapsus terminum. Item quia si datus sit terminus ad deponendum, & articulum, poterit post lapsum terminum fieri declaratio prioris oppositionis ambigua, Ita tenet Io. And. in addit. ad Specul. iud. de teste §. non conditum, ver. & nra. & Aot. de But. in c. licet causam de probat.
 8 Ex propterea si statutum dicat quod instrumento gaurentiati non possit opponi aliqua exceptio nisi infra tres dies, & infra eos producantur scripturæ non autenticæ, quæ nullam fidem faciant, poterunt post dictos tres dies aliæ eiusdem tenoris produci, & censentur produci, & præsentatæ in termino statuti, & est notabilis doctrina Baldi in c. 1. in princip. de fide instrum. notaria, quam expollet, & sequitur Felyn. in cap. licet causam nu. 18. ver. l. i. in fine quinto de probat. & in d. c. 1. in princip. per textum in l. si donat. §. si de doct. inter viuos, & vxor.
 9 Facit etiam pro ista opinione, quod nuntiatio incipit ligare à die scientie, ergo potuit facta esse, & post factam, statim à die scientie peti causam, antequam probatur per gl. in l. operis infra eod. vbi quod pupillos, vel suuolos non ligabitur per illam nuntiationem, donec sciuerit tutor, vel curator, ergo interim adificium non erit vicioum.
 Sed istis non obstantibus, non recedatis a communi, Ad primum respondetur, quod aliud est esse remissionem nuntiationem, aliud est esse interdictum, 10 vnde io d. §. si aliquando, cum nuntians noluisset recipere satisfactioem, cessat interdictum, sed non fuit perfecta remissio nuntiationis. Et in d. §. si quis paratus dicitur, quod si nuntians noluerit accipere satisfactioem, quod ipse possit obtinere remissionem, scilicet si eam petierit, Ideo l. d. §. si aliquando si ipse nuntiat ageret contra nuntiantem, & sibi remittatur nuntiatio ex eo quia noluerit satis accipere, & ipse nuntians paratus sit satis accipere, ipse nuntiatius non potest obtinere, ergo nunquam fuit

fort ipsa remissio perfecta.

Ad alterum respondetur, quod id sit lege permittere. Ledita C. de aded. Ad illud de declaratione, & de autenticis scripturis dicitur, quod satis est fieri positiones, & productiones scripturarum intra terminum, quia quod post terminum sit postea, retrotrahitur ad sui validum initium, in terminum, a quo incipit habere validitatem.

Ad ultimum respondetur, negando consequentiam, quia

1. potest esse contractus perfectus, & non ligare nisi a certo tempore, ut est contractus conditionalis qui perfectus est, & non statim ligat, & inquit de empt. & vendit. ergo ipsa nuntiatio potius potest fieri, & non incipere ligare nisi a die sciendi, prout in argumento, sed melius est responderi, quod ista est limitatio ipsius communis.

Quare communis ista requirit verificata, ut nuntiatio non possit potest causam nuntiationis, nisi in ipso actu nuntiationis. Dicit tamen Bartol. quod

2. si nuntiatio fit in illo actu causam non petenti, potest nuntiationem vocare in iudicium, ut causam nuntiationis dicat, & iuret de calumnia, iuxta d. l. de pupillo §. qui opus infra eodem, & tunc si nuntiatus causam non expresse, fiet remissio per iudicem, nisi contra iudicem de iur. i. q. 1. §. si iudex

SUMMARIA.

1. Nuntiatio non valet, nisi exprimat causam specialem, prout instante.

2. Causa in genere sufficit in actione per se.

3. Causa generalis sufficit in appellatione extra iudiciali.

4. Nuntiatio cum causa generali quando valet, & non.

5. Nuntiatio quomodo differat ab appellatione.

ARTICVLVS. SEXTVS.

Ex hoc quod Bartol. vult expressio generalis causae sufficere in nuntiatione dicitur, nuntio non opus causa expressa iuris mei, vel propria, sed iustitiam domus meae debui. Responder sub n. 14. ad exemplum libelli, ubi debet specialiter exprimi, ut aduersarius sciat an velit cedere, vel contedere. l. ff. de cōdēd. & l. ff. de aonali except aliis ipsa nuntiatio specialiter potest, & cum Bartol. est communis opinio, Soc. cin. no. 170. Bologn. nu. 93. Hec autem nuntiatio potest tractari cum terminis duorum familiarum

scilicet vel libelli, vel appellationis extrajudicialis. Primo modo tractat Bartol. & ceteri, vnde distinguas sicut libelli generalis est validus parte ubi opponente, sed parte opponente debet exprimi causa specialis, propter rationem dictam, aliter non valet, ita ipsa nuntiatio dicta, vel sine causa, vel cum ex pressione generalis causae, parte inflata non tenet, nisi magis specialis exprimat. Et hoc perinde, quod supra exarauimus in articulo, & 3. Nam ipsa nuntiatio potest fieri sine causa, ergo sufficit generaliter ipsam exprimere, sed si petatur particulariter contra dicendum est.

Sed opponens de l. & an eandem §. actiones ff. de except. rei iudic. ubi cum ago in rem sufficit exprimere causam in genere, sed ostendit rei ipsi, non domino d. l. de pupillo §. nuntiationem, ergo sufficit expressio generalis causae. Respondetur ad regulam d. §. actiones, quod illi illa causa erat generalis, quia continebat sub se plures causas, sed erat sufficiens, & specialis ad illam actionem rei vindicationis, scilicet quia agens erat dominus, & hoc sufficiebat, nec requirebatur expressio causae ipsius domini. Item respondeatur ad minorem, non esse verum ipsam nuntiationem fieri in rem, quia debet fieri aliquid praesentis, & d. nuntiationem dicit non domino tantum, sed alij personis in ipsa re, idem potest fieri etiam operantis, ut conclusimus heri.

Ruyn. qui tenet contrariam partem. no. 70. assimilat nuntiationem appellationi extrajudiciali, prout etiam tractat Bart. hic num. 18. in q. 1. In hac autem appellatione requiritur causa expressio, & sufficit generalis, ut ostendit Innoc. & Abb. in cap. consulunt in 2. de appellat. ergo nuntiatio debet esse valida cum expressione causae generalis, & si milles petita fuerit, illa sufficere debet.

Et pro hac opinione videtur esse locus Accursij in l. non solum §. si cum iure infra eodem, ubi nuntiatio, quia edificat contra legem valet, & tamē ibi est causa generalis, & gloss. in l. de pupillo §. impotestiam dicit, quod sufficit allegare vnam ex illis tribus causis ibi positis.

Pro resolutione dicendum quod si vera Nuntiatio non potest aliquo modo comparari ipsi appellationi, quia pendente appellatione nihil potest amovari, etiam praesentis satisfactione, imperatores sine si de appellat. sed potest nuntiatio, praesentis satisfactione potest edificari, ut d. l. praesentis §. deinde, imo ad hoc fuit inuenta nuntiatio ad temperandum rigorem interdicti, quod viareclam, ut lite pendente possit edificari, ergo satis sunt isti termini, per naturam differentes, sed enitendendum quod assimilatur appellationi, sumus in terminis satis differentibus, quia in nuntiatione ab initio nulla requiritur expressio causae, ut conclusum est supra in d. 1. articulo si fuerit petita, sed in appellatione ipsa extrajudiciali satis ab initio debet exprimi causa, de qua causa postea incipit cognosci,

gnosci, quādo sit actus iniustus appellatione pēdente, unde si illa causa non est legitima attentata non veniunt reuocāda Abbin. c. boni. in 14. differentie de appellatione. Ad illas glossas respōdetur, quōd loquuntur de nuntiatione quæ sit in opus ꝑ publicum, sed nos loquimur quando sit in opus priuatum, Præterea illæ glossæ non loquuntur, quādo causa specialis petita sit, pro ut præsupponimus in conclusione.

S Y M M A R I A.

- 1 Nuntiatio an valeat, dicendo quia res est mea, vel quia seruitus mihi debetur.
- 2 Nuntians an debeat possidere secundum opinionem Bartoli, ꝙ nu. 4.
- 3 Mendacium dicens perdis omne beneficium quod sibi competit.
- 4 Libellus debet habere causam concludentem.
- 5 Bartoli contradictio.
- 6 Nuntiatio potest fieri possidenti.
- 7 Possessio non est de substantia nuntiationis, ꝙ nu. 23.
- 8 Possessio per nuntiationem an amittatur statim, vel secuta satisfactione.
- 9 Possessio, non amittitur per nuntiationem.
- 10 Nuntiantem sufficit exprimere causam, quam habet.
- 11 Possessio transfertur in actorem propter contumaciam conuenti.
- 12 Causa propter quas potest fieri nuntiatio, quot sint.

ARTICULUS SEPTIMVS.

- S**EPTIMA quæstio Bartoli. quam estimant difficilem, an sufficiat allegare specialem causam, dicendo quia ista res est mea, vel quia seruitus mihi debetur, Bart. concludit negatiuam, sed debere dici, in cuius possessione, vel quasi ego sum. Et sic communiter sentientes intelligunt Bartoli. veilo, quod si qui nuntiat, ꝑ debeat esse in possessione. Sed quantum attinet ad explanandam mentem Bartoli, Ruyus hic nu. 79. & plur. seq. considerat Bartoli. noluisse hoc, Et distinguit secundum Bartoli. aut loquimur de ip

sus nuntiationis validitate, aut de ipsius prosecutione, aut de causa ipsius nuntiationis petita. Primo modo non est necesse quidd nuntiator de presecuti possideat, cum per rationes, & loca Bartoli. infra alleganda. apparebit, etiam nuntiatione possit fieri possidenti, secundo modo non potest obtinere, nisi ostendat, quod verè possideat, vt tenet in l. stipulatio 5. & habet infra eod. tertio modo, quod debeat sic allegare hanc causam, vt appareat vera, licet euidenter nō sit vera, & ita intelligitur hic.

Hoc autem non est de intentione Bartoli. quia in d. 5. habet, clarè dicit, quod qui per nuntiatione vult obtinere, debet clarè docere se habuisse possessionem tempore nuntiationis, ergo non dehent ista separari ab intentione Bartoli. hic, vt possit causa possessionis reddi, si verè non possideatur, quia tunc videretur permitti diu mendacium, quod leges improbant, quia mendacium ꝑ dicens perdis omne beneficium quod sibi competit, pro ut in pluribus casibus enumerat l. fin. l. si. C. de fidei commiss. & in l. C. de trans. & in l. si quis; quæ autem fidei res habet. Dec. & Gagnolin. regula iuris. Nemo ex ipso iure non habet iuramentum. Pro hac igitur opinione Bartoli. primo inducitur ratio similitudinis libelli, qui debet habere ꝑ causam cōcludentem, vt possit conueniens deliberare an velit cedere, vel concedere, quia si nullus, etiam parte non opponente, gl. in l. 1. in princip. in gl. magna fidei adendo, & in l. 5. C. de fidei commiss. Bartoli. in l. 1. C. de adendo. l. fin. l. si quis. cum quæ ou. 117. in l. de act. sed illa causa nuntiationis, quia possideo est verè concludens secundum Bartoli. quia aliter in prosecutione non posset obtinere, nisi probaret possessionem de tempore nuntiationis, et in d. 5. habet, ergo ista causa exprimenda est.

Secundo pro opinione Bartoli. inducitur ratio l. pen. ff. de aqua quodiana, & est ibi præsuppositum, quod se uiuere debeat in domo ipsi, domini tui, si tu coo es in quasi possessione ipsius. seruitus, non potes me contra libertatem meam impedire, ergo concludendum est, quod dum tu mihi nuntias, & vult perdes, debet dicere, quia possides tem, vel seruitem tui ibi debetiam.

Tercio Bartoli. allegat, si priusquam infra eod. ibi si Titius nuntiet, ꝑo possidenti ne edisicet, debet ipse Titius causare de non molestando ipsi. possidentem, ergo non poterit nuntiare ꝑo quia nō possidet, & ideo ex opinione Bartoli. qui vult nuntiare, possidere debet, quam conclusionē ipsi limitat tribus modis hic nu. 1. & ibi videt. Contrariam opinionem tenet Immo hic nunt. ꝑ. & in d. stipulatio 5. & habet, & in d. l. in prouinc. l. 5. & in d. l. de pupillo 5. si quis ipsi. & de Roman. Alex. hic. nu. 2. & io d. 5. si quis ipsi nu. 28. & eam sequuntur omnes repetentes hic, & esse communem contra Bartoli. testatur l. fin. in d. l. si priusquam ou. 5. Claud. hic. nu. 27. Paris. nunt.

110. & Socio. nu. 175. Bolognet. no. 95.

Et pro hac opinione inducitur Bart. ¶ in contradictionem, nam supra ead. lin. 4. questione conclusit possidentem posse fieri nuntiationem, & in l. de pupillo §. 1. quia ipsi in 14 quest. & in §. memi nisse in 1. opposit. & in lin. prouintialis §. 1. & ple nius in hac l. §. nuntiatione, in quibus locis Bart. est communiter receptus.

Secundo pro communi inducit las. d. §. meminisse, ubi textus dicit nuntiationem esse necessariam; quando nuntiatu s possidet, ergo ipse nuntians non possidet, ad quem tex. las. hic dat duas solutiones, Bolognet. nu. 95. improbat, & dat tertiā, quam sequuntur Nouissimi Senes lib. 9. num. 149. quod ibi nuntiat pro seruanda quasi possessione iuris seruitus, quam habebat, licet nuntiatu s haberet possessionem soli. Sed hoc est diminutio, sicut ille las. in d. desituit textum, nā in tertio casu presupponitur nuntiatum edificare in solo proprio, & idem fit nuntiatio solo verbo, per quod non amittit possessionem quam nō habet, quam si haberet amitteret. Nec debet restringi textus, ut non loquatur de possessione iuris, quia hæc non amittitur, quia lex generaliter loquitur, & non est maior ratio de vno, quam de altero.

Tertia ratio, de effectibus nuntiationis est, quod nuntians amittat possessionem l. nostra §. in operis, ergo possessio ¶ non est de substantia nuntiationis; probatur consequentia, quia si esset de substantia, tunc nuntiatio destrueret suam propriam substantiam, quod nō permittitur l. ubi repugnatio ff. de regul. iur. las. respondet, quod sola nuntiatione non amittitur possessio, ¶ sed amittitur secuta demū satisfactione, & allegat textum l. si alius §. Iulianus ff. quod vi aut clam. Replicabitur, quod hoc esset destrueret textum in d. §. in operis, qui simpliciter loquitur, item tunc non esset differentia inter ipsas species nuntiationis, quia data satisfactione, ipse nuntiatu s edificat per quamlibet speciem facta sit nuntiatio. Nec obstat d. §. Iulianus, in versu licet, quia dicit quod per satisfactionem nuntiatu s fit possessor, nec contradicit d. §. in operis, quod per nuntiationem sola voce factam, nuntiatu s fit possessor, ex causa, quam dixi in euidentialibus istius legis.

Quarto Ruyn. pro communi allegat l. pen. ff. de vsu cap. pro emptor. ubi qui possidebat bona fide fundum alienum, & vsucapiebat, si fuerit nuntiatu s, nō faceret certum edificium, non amitteret possessionem, nec desinit vsucapere, ergo nuntians ibi nō possidebat. Bolognet. dat tres solutiones, & eas improbat. dicti Nouissimi dat aliam, quod Bart. noluerit ipsum nuntiantem verē possidere, sed sufficiat ipse nuntians ostenderi se pretendere possidere ad impediendum edificium, sed ista solutio est improbatu s, cum ostendimus Bart. velle nuntiantem verē debere possidere.

Et recentia hac communi, nō obstant rationes Bart.

ad primam Respondetur, quod sufficit nuntiationem exprimere ¶ tam causam quam habet, ideo quia potest fieri etiam a nō possidente, si careat possessione, & habeat dominium, illud poterit explicare, & non dicere mendacium.

Ad alteram respondetur, quod in d. l. pen. ff. de aqua quod d. & alia non tractatur de impediendo aliquid quo nō opere, sed tractatur de seruando aliquid quo in possessione sui iuris, vel de illo prohibendo, ideo ibi attenditur quasi possessio, sunt igitur termini satis differentes.

Ad vltimam rationē Bartoli, & si textus nihil dicat de nuntiatione, de qua est sermo, & Accurs. ibi addit, tamen hoc etiam presuppositu s, ille tex. se sua ¶ dat in contumacia ¶ contra possessionem, propter quam contumacia translatu s est possessio in alio rem, tunc partes indicij erūt, in faciendo quod illis contumax nō impedit actorem stare in sua possessione, sed quæstio nostra est satis diuersa, si quando nulla est contumacia.

Ego sequor communem, Primo per tex. in l. de pupillo §. sextus pedius infra eod. ubi causæ nuntiationis ad tria ¶ capita reducuntur, naturalē, vel publicam, vel impoliticiam, & ibi de singulis datur exempla, neque de possessione fit mentio, Neque fieri poterat, ne contra licet præcedentibus, ubi nuntiatu s possidenti nuntiamus. Et ideo ¶ tex. in l. 1. §. 1. versum Iulianus, & in versu habet fide remiss. dicit ille nuntians nouū opus habet, qui aut dominium, aut seruitus habet, neque possessionis mentio fit. Nec est verisimile ¶ si si factu s de substantia ¶ in his consuetudines, vel Imperatores omittere voluisse, Item vultu s nuntiamus edificanti in publico l. non solum §. quod si nuntiamus cum similibus infra eod. & eandem locum publicum nō possidemus.

SUMMARIUM.

Causa nuntiationis non est probanda in interdicto demolitorio.

1. Demolitio euitatur, nuntiantē admissu ad probandum.

2. Interdictum demolitorium quando suspēdatur.

3. Nuntians quot modis possit petere nuntiationis confirmationem.

4. Nuntiationis petitā confirmatio non est deneganda.

5. Alius extrajudicialiter factus petitur confirmari.

6. Nuntians quando petit confirmationem, quo casu debeat probare causam.

7. Nuntiatu s quando nō admittatur ad petendam remissionem nuntiationis.

ARTIC.

ARTIC. OCTAVVS.

N si nuntians interrogatus reddiderit causam specialem, & concludentem, an teneatur in prosecutione nuntiationis illam causam probare, est octava questio Bartoli, i qua
 * Bartoli, & communis est resolutio cum hac distinctione, Aut nuntiatas spreuit nuntiationem ad si cado, aut non spreuit: primo casu si nuntias intertaverit interdictum demolitorium non est opus probare illam causam, quia ad executionem dicti interdicti non est necesse, quod nuntians habeat ius nuntians, & prohibendi in specie, sed sufficit quod nuntiatione ab initio habuerit sua requisiti, quo casu nuntians aduersarius, vltis doctoro de iure suo, non audietur d. s. sed si sit. Hoc fallit nisi nuntiatas fuerit admissus nuntiare, sciente, & non contradicente, tunc enim si probaret, demolitio cuius iuratur Bart. in d. s. sed si sit. per textum in c. 1. de restit. spoliat. & est ratio, quia tunc ipse nuntians ceteris iuri suo renuntiasse. i. iurisdictionem si pacifice ff. de pact. sicut dicitur de probante sententiam iniustam, & iniquam in tempore executionis, ut notatur in c. cum bertoldus de re iudicata, secundo fallit si iudex in prosecutione dederit terminum ordinarium in causa, & statim ipse nuntians produxerit sua capitula, & insisterit pro examine testimonii, ex quibus poterit longius prospici de iustitia ipsius nuntians, nam tunc sufficit interdictum demolitorium ex regula text. in l. de qua res. da iudicij, & notatur in c. significauerunt de testibus.
 Secundo casu dupliciter nuntians potest petere confirmationem suae nuntiationis, vel dicendo ipsam nuntiationem esse valida de presenti, & non tenetur causam iustificare, & sic intelligitur Barthic. licet in l. de pupillo §. qui opus infra eod. dicat habere difficultatem cum Andreas de Pisa tenuerit confirmationem cum primam nuntiationem legis auctoritate factam esse perfectam, quia suam produxit effectum sed communis opinio in hoc est contra.
 * Bartoli, qui testificantur, & sequuntur Cuman. & las. in d. s. qui opus, & Alciathic. quia si ab initio nuntians petisset nuntiare per iudicem, obtinuerit fieri d. de pupillo §. meminisse, ergo nuntiationis factae per auctoritatem non est deneganda, & equum est, ut de minori remedio fiat transitus ad maius, & sic a nuntiatione facta auctoritate legis voluit ad confirmationem per iudicem faciendam, quae simpliciter fiet, nulla exceptione per nuntiantem admissa, sed nuntiationem iam factam, auctoritate, & confirmatione iudicis trahendo ad iudicium, & pro hoc facit, quia ex auctoritate iudicis confirmari potest l. 3. §. milsum ff. de donationibus ad iudicem, & l. i. vbi Doct. C. exigitur, & loci iudicis non est necesse causam probare, quia sufficit nuntiationem esse ex causa a

iure permisa, quod sufficit nuntians ad obtinendum modo concurrat persona, & verba ad obtinendum sufficiunt. Aut nuntians potest confirmare nuntiationem, dicendo suam nuntiationem esse recte, relique factam, & tunc debet probare causam, secundum Barthic. in d. s. quia & Doct. communiter. Est autem differentia, quia quando causa probatur iusta obtinuit non admittitur ad petendum remissionem, ut in hoc secundo casu, sed in primo ipse nuntians non solum potest obtinere remissionem temporaneam cum satisfactione sed et lite pendente, sed etiam perpetuam cum decreto iudicis, quia super iustitia causae non fuit pronuntiatum.

S V M M A R I A.

1. Nuntiationis causa expressa non potest altera probari in prosecutione, contrarium nu. 8. & nu. 18.
2. Causa expressa in libello non potest mutari.
3. Sententia super actione personali non patitur exceptionem in altera, secus in realibus. nu. 5.
4. Nuntiatio dicitur personalis in rem scripta. nu. 12.
5. Causa expressa in appellatione ab interlocutoria non potest variari.
6. Nuntiatio regularitur secundum naturam appellationis ab interlocutoria.
7. Causa dicta in nuntiatione extrajudiciali quomodo differat ab ea quae in iudicio fit, vel persequitur.
8. Appellatio a gravamine non dum illato, quomodo admittatur.
9. Appellari potest à comminatione excommunicationis.
10. Causa quando mutari potest in iudicio.
11. Nuntiatio potest habere effectum temporalem, & aliquando perpetuum.
12. Actor qui succubuit non impeditur agere ex alia causa, & diverso modo agendi.
13. Sententia in iudicio summario non patitur exceptionem in plenario.
14. Causa, quae proponitur in nuntiatione differat ab ea quae proponitur in libello.
15. Actio in factum ex nuntiatione non mutatur ex mutatione causae.

- 19 *Causa expressio quando non est deforma mutari potest.*
- 20 *Litis contestatio non fit in nuntiatione, & nu. 22.*
- 21 *Causa potest mutari in libello ante litem contestationem, & nu. 25. & nu. 30.*
- 22 *Litis contestatio non fit in iudicio summario.*
- 23 *Capitula quando sunt loco petitionis.*
- 24 *Appellatio extrajudicialis quomodo differat à iudiciali.*
- 25 *Nuntiatio quomodo differat ab appellatione extrajudiciali.*
- 26 *Causa non potest mutari, quando mutatur actio.*
- 27 *Causa non potest mutari, quando mutatur qualitas actionis.*
- 28 *Nuntiatio aliquando parit effectum temporalem, aliquando perpetuum.*

NONVS ARTICVLVS.

Nunc quæro de resatu prædicabili, tunc nuntiator, in interrogatus est de causa, quæ expressit, & sic ipsa nuntiatio habuit suam perfectionem, & peperit effectum, ne fieret ulterius additum, Deinde

in prosecutione nuntiationis coram iudice allegat aliam causam, quam probare satagit, an possit, Bart. in p. quæst. tenet negativam, & cum eo est communis opinio, de qua testatur Socinus nu. 200. Riyn. nu. 63. Heimanot. pu. 35. Bolognet. nu. 99.

Prima ratio pro communi, causa expressa in libello non potest mutari. Sed ita cõdendo, ergo eoque in nuntiatione, probatur consequentia, quia nuntiatio æquiparatur libello, ut sepius Bart. vol. induxit, & nos probauimus.

Secunda per text. in l. c. an eadem §. actiones ff. de exceptis iudic. ubi in primo responsio, siio actio

nibus personalibus vnam proposuero, & succubam, non impedit proponere alteram, ergo textus ille præsupponit pendente discussione super vna causa, non posse alteram proponi, sed nuntiatio est personalis, ergo si ipsius vna causa proponatur, non potest illa pendente fieri mutationem, sed ex ista lege si in propofita succumberem, possem iterum ex alia causa nuntiare. Quod autem sit personalis, probatur, quia promittit ex edicto prætoris, licet sit in rem scripta, d. l. de pupillo §. nuntiationem. Potest formari ratio etiam indu-

cendo d. §. actiones in 2. responsio. In actionibus realibus, quæ vnam proposuit, & succubuit, non potest alteram proponere, quia obstat exceptio rei iudicatæ, ut ibi, sed nuntiatio fit in rem d. §. nuntiationem, ergo vna propofita non potest fieri mutatio, vel alia proponi. Confirmari potest per text. in l. habebat in princip. ff. de institor. actione, ubi qui vnum producit, & aliud probat, non potest obtinere.

Tertia in appellatione ab interlocutoria, quæ debet exprimi causa, c. vt debitis de appellat. nec licet aliteram dicere, & variare. c. 1. de appellat. lib. 6. neque potest in appellatione obtinere probando aliam causam, quam expressam clem. appellati de appellat. 100. ergo idem dicendum est in nuntiatione: probatur consequentia, quia quod dicitur de appellatione ab interlocutoria, circa expressio nem causæ, idem est de appellatione extrajudiciali, & regulatur secundum prædicta ipsius, vt p. Bart. hic. nu. 1. & communiter sequitur Doct. sed nuntiatio est species appellationis extrajudicialis, vt per Bart. in l. in præntialibus §. infra eod. ergo causa propofita, non licet variare, & probare alteram causam.

Contraria opinio tenet Roman. Pro qua Bart. inducit l. §. quid ergo ff. de appellatione, ubi qui appellauit, & dixit vnam causam, potest alteram prosequi. Sed Bartol. refert, quod hoc locum de appellatione a diffinitiva, secus est in appellatione ab interlocutoria, ubi prædictum est causam expressam non posse mutari. Igitur retorquet illam legem contra communem illamque argumentum validissimum, quia ratio d. §. quid ergo est, quia in appellatione a diffinitiva nulla requiritur causæ expressio, ergo si vnam expresserit, poterit variare, sed hæc ratio militat etiam in nuntiatione, quam probatum est posse fieri absque expressione causæ. Nec obstat, quod postquam ad rui interrogationem, te ceterorum sece de vna causa, si aliam proponerem, forte te deciperem? Quia dum quæ causam proposui, perfecta fuit nuntiatio inter te, & me, quæ habuit suum effectum ne additum interim poterit fieri, & sic temporaliter: sed dum volo aliam proponere io prosecutione, facio alterum actum, pro inducendo altero effectum, scilicet perpetuo, ut declaratur, te nullo tempore posse adducere; Ideo hoc argumentum stat pro hac opinione firmum.

Secundo argumentatur Roman. pro hac opinione per textus in c. bonæ, & in c. cum sit romana de appellatione, ubi admittitur, ut de appellat. à grauamine non dum illato, & sic quod tempore appellationis probari non poterat, sed debuit probari tempore prosecutionis appellationis, ergo licet mutare causam. Sed hoc argumentum non concludit. Primo, quia non probat causam mutari, quæ nulla fuit ab initio expressa. Secundo idem Roman. in c. conf. 304. dicit quod appellari à furor grauamine est speciale solum in beneficiis.

G bus.

bus. Item quando appellatur a futuro gravamine, tempus prosequendi currit a die illi gravaminis, non a die appellationis. Milus in suo reperi-
torio in ver. appellari potest, ergo tunc causi inferitur, & probatur. In ceteris autem bus non describitur appellari a futuris. Nisi fiat aliquis actus, per quem designetur futurum gravamen. Anton. de Butr. & Abb. in c. 1. per illum textum de dilacione. Fely. in c. significaverunt nu. 9. vers. saltem tamen de testibus, ubi late de hoc actu precedit, & ideo vidi observari dum erit advocatus in Curia Romana, quod vigore obligationis in forma Communicationis facta ad instantiam creditoris, sicut Neapoli appellatur ab indebita citatione super tenere instrumenti exequendi, secundum formam ritus 166. magnæ Curie vicarie, semper igitur aliquod factum inesse debet, propter quod designetur futurum gravamen, a quo possit appellari, & hæc est doctrina eiusdem Romani in consil. 18. alius est 390. Milus in d. reperiitorio in ver. appellatio generalis. fol. 10. quod sufficit pro causa, etiam probanda, ne contingat ipsa exclusio variatio, & sic argumentum non concludit pro hac opinione.

Tertio per text. in §. si quis aliud insistit de actione. ubi textus ad litteram generaliter per nuntiationem nem allegat per causam in iudicio: Sed iste textus, neque facit pro hac opinione, quia loquitur per verba expressa, quando erratum est in prima causa, & illud nomen, iudicio, Accursius ibi intelligit respectu personarum consuetudinem iudicium, non autem respectu litis, quia diversis est lis, cum super alia causa proposita propter errorem primæ, etiam oporteat item contestari.

Pro resolutione iaciamus fundam. entia, Primum est, quod cum ego nunc novum opus, & reddo causam peritam, quia servitus mihi dehetur, quæ est causa impositiva, d. §. sextus pedius, perfectio
13 est nuntiatio, & habet suum effectum, ut interim lite pendente prohibeatur nuntiatio edificare, nisi præstent satisfactionem. d. l. prætor ait §. deinde, & ita excurio modo egi, & impediui edificium auctoritate legis: Cum autem per confirmationem nuntiationis a iudice, quod posset fieri, tractavimus in præcedenti articulo tunc alter est modus agendi nuntiationem coram iudice, scilicet pro obtinendo effectu perpetuo, ut nuntiatio perpetuo tempore desistat ab edificio, & esto quod hoc iudicium nuntiationis coram iudice sit summariū, tamen differt a præcedenti, quod erat executivum auctoritate legis, sed
14 cum actum per est vno modo agendi cum una causa, non impeditur posse agi diverso modo cum alia causa, ille est casus decisus per Rotam vrbis in decis. 17. nu. 6. de sent. & re iudic. in antiquo. insequenter Cynus in l. 1. col. 3. vers. concluditur ergo Quando civilis actio criminali præiudicat, est etiam decisum Neapoli per Franchi. decis. 289.

15 Et pro hoc facit, quia quod examinatur per summariū, non prohibetur postea in iudicio deduci plenariè. l. pen. ff. de his qui sunt sui, vel aliorum. & tenet ita Accursius in la duo pio §. si super rebus in ver. præiudicare ff. de re iudic. & Bartol. in l. si quis a libens §. solent in primo notat. ff. de liber. agnoscend. Vnde si super exceptione pronuntiat in casu in quo summariū fuit cognitio, non obstat res iudicata, si illud idem post modum in iudicium deducatur, ut per Bartol. in l. qui Romæ §. duo fratres ou. 7. ff. de verbor. obligat. qui citat Innocentium cap. super spoliacione col. 1. in princip. vers. sed cōtraponamus. & in vers. secus est, de ordine cognitionum. Idem sequitur Paul. de Castro in d. §. duo fratres nu. 8. in 1. art. vers. & tunc aut succubuit in summario, & non prohibetur in plenario, Abb. in c. cum dilectus num. 26. de ordine cognit. Fely. in c. causam quæ in primo nu. 5. de testibus, quicquid dixerit idem Abb. in cōf. 50. vol. 1. qui reprobat propter suam contrarietatem, & propter dictos casus decisos.

Secundum fundamentum est, quod differt causa
16 quæ proponitur in nuntiatione ab ea, quæ proponitur in libello, nam in libello causa proponitur ex qua oriatur actio ad persequendum, quod debetur, de qua per glossam & Doct. in §. 1. plur. de actione. & si mutaretur causa, statim mutaretur actio, sed nuntiatio potest fieri sine causa, propter legis auctoritatem, & cum statim dicitur proposita actio per in factum ex ipsa nuntiatione, quæ non variatur ex mutatione causæ, unde si nuntiatio propter causam inpositivam, & postea probetur naturalem, neque nuntiatio variatur, neque mutatur actio glo. in l. de pupillo §. qui opus in ver. nutinare infra eod. ergo licet aliam causam probem, ex qua possem nutiare, adhuc obtinere debeo, quia adhuc est eadem actio in factum secundum d. d. gl. communiter receptam.

18 Ergo siue inspiciamus diversum modum agendi in prosecutione nuntiationis, tam si auctoritate legis, quam si per prætorem facta sit, siue actionem ipsam in factum per nuntiationem propositam, quæ per mutationem actionis non mutatur semper apparet nuntiationis causæ mutationem posse fieri, sed ut disputantibus etiam satisfaciam, sic forma pro hoc duo argumenta.
19 Primum est, causæ expressio quando non est de forma, mutari potest, sed nuntiatio non requirit pro forma expressionem causæ, ergo mutari potest, maior probatur per d. l. §. quid ergo ff. de appellat. ubi non fit vis quia est appellatum a diffinitivo, sed quia in appellatione a diffinitivo non requiritur causæ expressio, minor scilicet est probata superius.

Secundum argumentum est a cessante ratione cap. cum cessante de appellacione. ratio cor non possit causa mutari in libello est, quia lis contestatur, sed
20 per nuntiationem per lis non contestatur, ergo cessat ratio, & potest fieri mutatio, minor probatur

per